

diyanet
aile
dergisi

VATAN SEVGİSİ VE TARİH BİLİNCİ

Ağustos 2023 | Sayı: 56

44

BAYRAM BİLGE
TOKEL İLE
SÖYLEŞİ

14

VATAN SİĞİNİLACAK
GÖNÜL TOPRAĞIDIR

18

GENÇ YÜREKLERİN
GÜR SESİ

56

MATEMATİKTE BİR DÂHİ
SUTAYTA EL MAHAMALİ

62

MUTLULUĞU YENİDEN
TANIMLAMAK

İnsan yaratılışındaki özellik gereği, iyiyi kötüden ayırmak amacıyla kendi lehine olacak ve hayatını şekillendirecek, aynı zamanda kendisini mutlu edecek şeyler üzerinde düşünmüş ve onları araştırmıştır. Sahip olduğu yapısal özellikler, zihinsel olgular insanı yaratıcısını bulmaya ve onu anlamaya itmiştir. Bu eser, insanın bu anlam yolculuğunda kendisine rehberlik etmesi adına hazırlanmış, mütevazı bir çalışmadır.

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

KİM BU CENNET VATANIN UĞRUNA OLMAZ Kİ FEDA

Dr. Lamia LEVENT ABUL

Vatan, insanoğlunun tarih boyunca toprakla olan ilişkisini anlamlandıran en güzel, manası en derin kelimelerden biridir. Zira vatan sıradan bir toprak parçası değildir; tarihimizdir, kültürümüzdür, müşterek millî ve manevi değerlerin, ideallerin yaşandığı gönül coğrafyamızdır. Bizi biz yapan mazi ve ati arasındaki köprüdür. Uğruna canını, cananını, bütün varını feda edip şehadet şerbetini içen şehitlerimizin, atalarımızın bize miras bıraktığı mukaddes bir emanettir. Hür yaşadığımız ve hür yaşamak için her türlü hayâsızca akına göğsümüzü siper ettiğimiz yerdir. Vatan, bütün dünyalar verilse dahi bir karışından bile vazgeçemeyeceğimiz cennet yurdumuzdur. Bu cennet vatanın muhafazası, vatan bilinci, vatan ve bayrak sevgisi, millîlik şuuru her dönemde, her fırsatta nesillere aktarılması gereken fiilî, zihnî ve kalbî bir görevdir.

İçinde bulunduğumuz ay, ecdadımızın vatanını ve mukaddesatını koruma uğruna eşsiz kahramanlıklar gösterdiği nadide bir aydır. Şanlı ecdadımız, iman dolu göğsüyle, cesaret ve kararlılığıyla ağustos ayına damga vuran nice eşsiz zaferler kazanmıştır. Malazgirt'ten Mohaç'a ve Büyük Taarruz'a kadar kazanılan zaferler bunun en büyük şahididir.

Diyanet Aile Dergisi olarak bu ay "Vatan Sevgisi ve Tarih Bilinci" konusunu sayfalarımıza taşıdık. Mustafa Mirza Demir, yazısında tarihi okumanın, tarihi bilmenin, millî şuur ve tarih bilinci kazanmanın, her dönemin mesuliyeti ve toplumun her ferdinin vazifesi olduğunu hatırlattı. Aydın Hız, "Vatan Sığınlacak Gönül Toprağıdır" yazısıyla dosyamıza katkı sağladı: "Bir namaz vakti esnasında, uzaktan bir köy imamının sesine sinmiş İtrî'den miras kalmış tınıdır vatan. Bayram sabahında kubbeyi dolduran tekbirdir. Vatan, kimliğini ve kişiliğini mayalayan mirastır."

Bu ayki söyleşimizi, "Bayram Bilge Tokel ile Türk Halk Müziği Üzerine" gerçekleştirdik. Ailece köşemizde Fazilet Seyitoğlu, çocuklarda "Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu" na değindi. Merve Yiğitoğlu, "Mehir: Nikâhla Kadına Verilen Hak" yazısıyla dergimizde yer aldı. Dr. Ferda Yıldırım, "Hz. Yusuf" yazısıyla kıssaların en güzelinden günümüze olan mesajları sayfalarımıza taşıdı. İyiliği Konuşalım köşemizde bu ay yolumuz, kimsesizlerin sığınağı olan Hz. Kaab Camii İmamı Emin Kır ile kesişti.

Siz değerli okurlarımızı birbirinden kıymetli yazı ve yazarlarımızla baş başa bırakırken cennet vatanımızı bizlere emanet eden aziz şehitlerimizi ve kahraman gazilerimizi rahmet, minnet ve şükranla yâd ediyoruz.

TAKDİRİN

10. UZMANINA SORDUK

Gökhan GÖKÇEK

14. VATAN SIĞINILACAK GÖNÜL TOPRAĞIDIR

Aydın HIZ

16. VATAN SEVGİSİ

Dr. Zafer KOÇ

18. GENÇ YÜREKLERİN GÜR SESİ

Dr. Semih ACET

20. Bİ' KAHVE?

Gülsüm KARAPINAR

26. DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU

Fazilet SEYİTOĞLU

30. KÜTÜPHANECİ OSMAN AMCA

Dudu ALKAN

34. YARGI

Ali Necip ERDOĞAN

04

VATAN SEVGİSİ VE TARİH BİLİNCİ

Mustafa Mirza DEMİR

22

HAC HATIRATI

Döndü DEMİRCİ

48

ZAMANA ATILAN ÇENTİK: YAŞSIZLIK

Sema BAYAR

AĞUSTOS 2023

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar DOYMAZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet BULUT

Editör
Meryem DALĞIÇ

Yayın Koordinatörleri
Sema DEMİR
Esma TÜRKSEVEN
Şule TÜZÜN

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım
ARKETİP AJANS
www.arketipajans.com

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /dibailedergisi
Twitter: /diyanetailedergisi
Instagram: /diyanetailedergisi

56

SUTAYTA EL MAHAMALİ

Meryem DALĞIÇ

38. KEŞİF Mİ BULUŞ MU?

Muhammed Kâmil YAYKAN

40. MEHİR NİKÂHLA KADINA

VERİLEN HAK
Merve YİĞİTOĞLU

44. BAYRAM BİLGE TOKEL İLE TÜRK HALK MÜZİĞİ

ÜZERİNE...
Mahir KILINÇ

52. KARAMAN'DA BİR GÜN

Mehmet KAHRAMAN

58. KİMSESİZLERİN SİĞİNAĞI BİR İMAM

Mahir KILINÇ

65. SESTİR RADYO

Mustafa BAŞPINAR

66. DOST EDİNMEK KOLAY FAKAT GÖZETMEK GÜÇ

Gülşen ÜNÜVAR

68. PLASTİK Mİ ZEHİR Mİ?

Şule TÜZÜN

70. EN GÜZEL KISSA HZ. YUSUF

Dr. Ferda YILDIRIM

74. OSTEOARTRİT NEDİR?

Uzm. Dr. Reyhan KÖROĞLU

76. ÜÇ KİTAYA OTAĞ KURAN PADİŞAH FATİH SULTAN MEHMED

Nermin TAYLAN

78. BULMACA

Ali OSMANOĞLU

80. KİTAPLIK

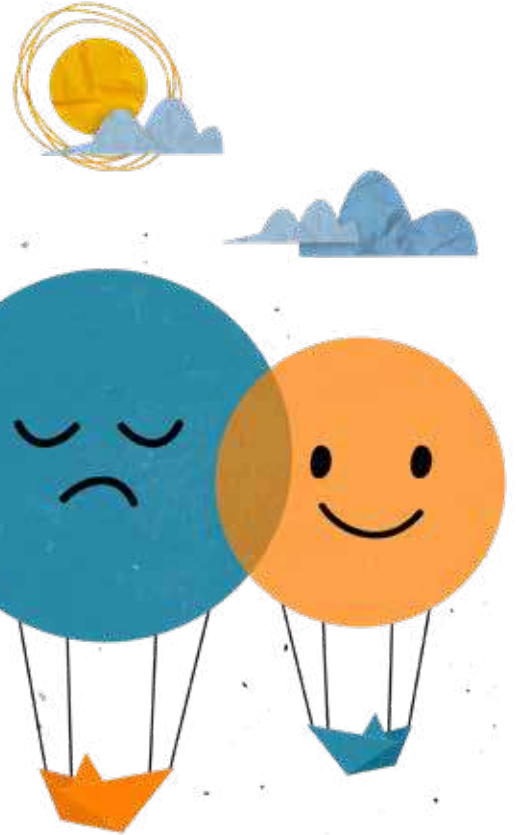
Zeynep ÇELİK

62

MUTLULUĞU YENİDEN

TANIMLAMAK

Mert Mevlüt GÖKÇE

Abone İşleri

Tel: 0312 295 71 96-97
Faks : 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

online abonelik:

yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abone Şartları

Yurt içi yıllık: 300.00 ₺
Yurt dışı yıllık: ABD: 108 ABD Doları
AB Ülkeleri: 54 Euro
Avustralya: 225 Avustralya Doları
İsviçre: 96 Frank
Avusturya: 93 Euro

Abone kaydı için, ücretin Döner

Sermaye Daire Başkanlığının
T.C. Ziraat Bankası, Mustafa
Kemal Mahallesi Şube IBAN:
TR61 0001 0024 8605 9943
0850 57 nolu hesabına yatırılması
ve makbuzun fotokopisi
ile abonenin hangi sayıdan
başlayacağını bildirir bir dilekçe,
mektup, yazı, faks veya e-mailin
Diyanet İşleri Başkanlığı Döner
Sermaye Daire Başkanlığına
gönderilmesi gerekmektedir.

Temsilcilikler;

Yurt içi: İl Müftülükleri,
İlçe Müftülükleri
Yurt dışı: Din Hizmetleri
Müşavirlikleri, Din Hizmetleri
Ataşelikleri.

Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli
Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)
Basım Tarihi: 28.07.2023

Baskı

BAŞAK Matbaacılık Tanıtım
Hizmetleri İth. İhr. A.Ş.
Anadolu Bulvarı Meka Plaza 5/7 7.
Kat Gimat Yenimahalle/Ankara
Tel: 0312 397 16 17

Yayımlanacak yazılarda düzeltme
ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların
bilimsel sorumluluğu yazarlarına
aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet
İşleri Başkanlığı yayınıdır.
Dergide yayımlanan yazı, konu,
fotoğraf ve diğer görsellerin her
hakkı saklıdır.

İzinsiz, kaynak gösterilmeden her
türlü ortamda alıntı yapılamaz.

VATAN SEVGİSİ VE TARİH BİLİNCİ

■ Mustafa Mirza DEMİR

Yurt, il, memleket, yöre, mahal... Ama ille de vatan! İnsanoğlunun tarih boyunca toprakla olan ilişkisini anlamlandıran efsunlu kelimeler. En basit ifadeyle dil, din, örf ve kültür birlikteliği sağlayan milletlerin üzerinde yaşadığı toprak bütününe ve hâkimiyet sahasına vatan diyoruz. Milletlerin ve devletlerin

varlıklarını hürce idame ettirebilmeleri için zorunlu bir unsur olsa da vatan, tamamen coğrafi bir mekân tanımlamasından da azadedir. Zira vatan, yurt dediğimiz şey, toprak parçasından ibaret değildir. Tarih ve kültür birliği, müşterek manevi değerler ve idealler, mazi ve ati arasındaki rabıta, toplumsal hafızada yer eden millî hatıralar... Bütün bunlarla birlikte düşünüldüğünde vatan, asıl manasına bürünüyor.

Hür ve bağımsız, bir ve beraber, dostça ve kardeşçe yaşamanın adıdır vatan...

“Eyerimi isteyin vereyim...”

Vatan kavramına en fazla kutsiyet atfeden topluluk, Türk milleti olsa gerektir. Türklerde vatan mukaddestir, vatan müdafaası kutsaldır. Bu uğurda can verene şehit, yara alana gazi denmiştir. Bu millet, Asya steplerinden itibaren tarih boyunca kara toprağın muhtelif bölgelerini yurt edinmiş, bu uğurda çetin ve büyük badireler atlatmıştır. Asya Hun Devleti'nden Büyük Selçuklulara, üç kıtaya hükmeden Osmanlıdan Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar bütün Türk topluluklarını ve

Vatan, yurt dediğimiz şey, toprak parçasından ibaret değildir. Tarih ve kültür birliği, müşterek manevi değerler ve idealler, mazi ve ati arasındaki rabıta, toplumsal hafızada yer eden millî hatıralar... Bütün bunlarla birlikte düşünüldüğünde vatan, asıl manasına bürünüyor.

devletlerini bir arada tutan, kenetleyen, kahramanlık destanları yazdıran, siyasi ve askerî gücünü ayakta tutan en büyük etkenlerden biri de vatan sevgisidir.

Yeryüzü coğrafyasında bir yandan varlık mücadelesi verirken diğer yandan hükmünü adaletle icra eden devletler kurmakta da pek mahir olan bu millet, vatan bellediği bereketli topraklara musallat olan Çinlisinden Avrupalısına birçok milletle karşı karşıya gelmiş, cehdetmiş, zaferler kazanmış, can verip toprak vermeyerek vatanını müdafaa etmiştir. Büyük Türk hanı Mete Han'a atfedilen şu söz, Türk milletinin vatan hususundaki ortak görüşünü dile getirmektedir: “Benden

eyerimi isteyin vereyim, atımı isteyin vereyim, çadırımı isteyin vereyim, kimse bir karış toprak istemesin vermem, veremem!”

“Yüce dağlarına çöken dumanla göklerde yazılı destan gibisin.”

Bir milletin edebiyatı, o milletin kimliği ve hafızasıdır. İlk yazılı eserimiz Orhun Abidelerinden Oğuz Kağan Destanı'na kadar sözlü ve yazılı her dönem edebiyatımızda bazı değerlerin sıklıkla işlendiğini görürüz. Eski Türkler, atlarının irkilmeden otlayabildiği, kendilerinin hür ve bağımsız yaşam sürebildiği, tuğlarının dalgalandığı bütün toprakları “yurt” sayarken (İbrahim Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, Ötüken Yayınları,

İstanbul, 1998, s. 236-237.) Tanzimat sonrası bu anlayış, yerini siyasi bir istikrarla birlikte yurt ve il kelimelerinin anlamdaşı olarak “vatan” kelimesine bırakır. Esasen vatan duygusu ve bilinci, insanlık tarihiyle yaşıt olsa da vatan kavramı, bugünkü anlamıyla ilk defa, Türk şiirinin ve modern vatansverlik ideolojisinin öncülerinden olan Namık Kemal’in kullanımıyla dilimize girmiştir. Özellikle 1940’lardan sonra dünya genelinde ve ülkemizde yaşanan bazı önemli değişimler ve gelişmeler üzerine yeniden şekillenen ideolojiler, fikrî cereyanlar, sosyal ve siyasi hareketler, hâliyle edebiyatımıza da yansımıştır. Bu sürecin doğal sonucu olarak vatan, millet, bayrak gibi kavramlar, kutsal

birer değer olarak bazen realist bazen romantik bakış açısıyla Türk şiirinde yer edinmiştir. Klasik Türk şiirinde, dinî tasavvufi şiirlerde (asli vatan/ ahiret yurdu gibi manalarla), halk edebiyatında ve millî şiirlerde de sıkça karşımıza çıkar vatan kelimesi.

Türk edebiyatında “vatan şairi” ve “hürriyet şairi” olarak bilinen Namık Kemal’in yanı sıra şiirlerinde vatan sevgisini kendine has coşkulu ifadelerle dillendiren bir diğer şairimiz de Yahya Kemal’dir. Bunlarla birlikte Tevfik Fikret, Ziya Gökalp, Mehmet Akif Ersoy, Mehmet Emin Yurdakul, Abdülhak Hamit Tarhan, Mithat Cemal Kuntay, Orhan Şaik Gökyay, Arif Nihat Asya, Halit Fahri Ozansoy, Fazıl Hüsnu Dağlarca ve

Asya Hun Devleti’nden Büyük Selçuklulara, üç kıtaya hükmeden Osmanlıdan Türkiye Cumhuriyeti’ne kadar bütün Türk topluluklarını ve devletlerini bir arada tutan, kenetleyen, kahramanlık destanları yazdıran, siyasi ve askerî gücünü ayakta tutan en büyük etkenlerden biri de vatan sevgisidir.

yakın zamana gelindiğinde Abdurrahim Karakoç gibi isimler, vatan üzerine şiirler yazan şairlerdir.

Vatan Şuuru/Vatan Sevgisi

Tarih sayfaları, ibret vesikalarıyla ve kahramanlık öyküleriyle doludur. Tarih yazmak isteyenlerin önce tarihi iyi okumaları elzemdir. Sözü ettiğimiz okuma eylemi salt ezberden öte fiilî ve hayati bir okumadır. Malazgirt'te Sultan Alparslan'a esir düşen Romen Diojen ile muzaffer sultan arasında geçtiği rivayet edilen bir diyalog, mevzubahis okumaya güzel bir örnek teşkil eder. Sultan Alparslan sorar: "Hiç tarih okur musunuz?" Diojen, "Hayır, okumam..." deyince sultanın karşılığı şu olur: "Tarih okumayan ve tarihini bilmeyen bir milletin akıbeti budur." Tarih okumak, tarihini bilmek; fetih ve başarıların kaynaklarını, mağlubiyetlerin nedenlerini araştırıp çıkarılması gereken dersleri iyice bellemek, millî şuur ve tarih bilinci kazanmak her dönemin mesuliyeti, toplumun her ferdinin vazifesidir. Bu dün böyleydi, bugün de yarın da böyle olmalıdır. Orta Asya'dan Anadolu'ya, tarih boyunca Türkleri bir arada tutan, fetih, gaza ve müdafaa başarılarının temelinde vatan şuuru yatmaktadır. "Hey on beşli on beşli..." diye söylediğimiz türkünün yakılmasına sebep gençlerin, 215 kilogramlık top mermisini sırtlayan Seyit Onbaşı'nın, 15 Temmuz

Millî manevi varlığımızın ayakta kalabilmesi için yapılması gereken, küresel dünyanın fırsatlarını değerlendirmek isteyen genç bireylere; kendilik ve millîlik bilincini kazandırmak, temel dinî manevi eğitimi tamamlamalarına imkân sağlamak, zihinsel bilgi ve becerilerini, ahlaki davranışlarını edinmelerine önayak olmaktır.

gecesinde darbeci hainlere "Dur!" demek için sokağa inen yediden yetmişe herkesin gönlünde yine aynı sevgi, aynı coşku... Ayrıca savunma sanayisinde göğsümüzü kabartan teknolojik başarıların da semalarımızda akrobatik süzülüşlerini izlediğimiz çelik kartalların güven uçuşlarının da hareket noktası aynıdır. Son zamanlarda gündemimizde iyice yer edinen "mavi vatan" tanımını da bu şuurdan ayrı tutmak mümkün müdür? Görülüyor ki millî değerlerin muhafazası, vatan ve bayrak sevgisi, millîlik şuuru her

dönemde nesillere aktarılması gereken fiilî, zihnî ve kalbî bir iştir.

Küreselleşme Vatan Sevgisine Mani midir?

Son yüzyılda farklı kültürleri bir araya getiren, uzakları yakın eden bazı gelişmeler yaşandı. Sinema, televizyon, internet, cep telefonu, tablet, dijital dünya, yapay zekâ... Yakın çağda ortaya çıkan bütün bu vasıtaların artışının da etkisiyle günümüzde gelenek noktada, zaman ve mekânın sınırlandırılmaması, dünya üzerinde kültürel ve toplumsal

aynileşmenin artması, -yaygın tabirle- dünyanın küresel/global bir köy hâline gelmesi bir vakia olarak karşımızda durmaktadır. Küreselleşme, bizlere çeşitli imkân ve fırsatlar sunarken bazı tehlike ve tehditleri de beraberinde getirmektedir. Batı ve Avrupa kültürünün ve davranış kalıplarının Doğu toplumları başta olmak üzere bütün dünya üzerinde etkisinin artmasıyla birlikte başlayan dejenerasyon tehlikesi bunların başında geliyor. Bu sürece hem uyum sağlamaya hem de direnmeye

çalışanlarda bazı bireysel ve toplumsal krizlerin yaşandığını müşahede ediyoruz. Küreselleşmenin kaçınılmaz olduğu muhakkaktır. Buna direnmek de kayıtsız teslim olmak kadar beyhudedir. Fakat menfi sonuçlarını değiştirmek veya müspetleri çoğaltmak bizim elimizdedir. Bu noktada millî manevi varlığımızın ayakta kalabilmesi için yapılması gereken, küresel dünyanın fırsatlarını değerlendirmek isteyen genç bireylere; kendilik ve millîlik bilincini kazandırmak, temel dinî manevi eğitimi

tamamlamalarına imkân sağlamak, zihinsel bilgi ve becerilerini, ahlaki davranışlarını edinmelerine önyak olmaktır. Nitekim vatan, bayrak sevgisi gibi değerlerin küresel dünyada da dalgalandığını görmüyor değiliz. Türkiye başta olmak üzere Türk dünyasının etki ve cazibesinin artışı, her geçen gün, "Türk, beklenendir!" sözünün hakikatine şahitlik ediyoruz, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye Diyanet Vakfı, TİKA, AFAD, Kızılay gibi kurum ve kuruluşlar aracılığıyla düne kadar adını dahi bilmediğimiz diyarlarda ücra köylerine varana kadar ulaşabiliyor oluşumuz gibi...

Bunun bir adı da vatanseverlik değilse ya ne olmalıdır?

Tarih sayfaları,
ibret vesikalarıyla
ve kahramanlık
öyküleriyle
doludur.
Tarih yazmak
isteyenlerin
önce tarihi
iyi okumaları
elzemdir. Sözü
ettiğimiz okuma
eylemi salt
ezberden öte
fiilî ve hayati bir
okumadır.

UZMANINA SORDUK

■ Gökhan GÖKÇEK

Tarih bedii bir hazine olarak pek çok sosyal bilime kaynaklık eder. Ve yine disiplinler arası bir boyutta tarihin ele alınmasıyla tarih felsefesinin de konusu olur. Tarih felsefesi açısından millî tarihimize bakışımız nasıl olmalıdır?

Ampirik usulün bilimde kesin olarak merkeze alınmadığı zaman dilimlerinde bilimlerin başı olarak “tarih” ifade edilirdi. Tarihi, insan hadiselerinin

mecmusu olarak ifade edip bilimi de insana dair bir olgu olarak ele aldığımızda bu önerme doğru olacaktır. Ancak “modernleşme” ile birlikte ampirik bilginin bilimsellikteki azami noktayı temsil ettiği kabul olmuştur. Bu noktada sosyal bilim olarak ifade edilen kategoriye taşınan tarih en çok da felsefeyle irtibatlanmıştır. Felsefeyi bir oluş sürecinin “nasıl”ını veya “nasıl olması/ olmaması gerektiği”ni ortaya koyan bir süzgeç olarak ifade

edersek tarih üzerinden “biz”e bakışını da ele alabiliriz. Türk tarihi denince akla bazı anahtar kelimeler gelir. Devlet, akın, savaş, göç, adalet, yardımlaşma gibi... Bu ve birkaç kelime üzerinden Türk tarihini elbette anlayamayız ama anlamlandırabiliriz. İşte tarih felsefesi de bu açıdan bize pencere açıyor. Tarihin akış sürecini ele aldığımızda ortaya koyacağımız mihenk taşlarını, kırılma noktalarını, kilometre taşlarını belirlerken

izleyeceğimiz yöntem de tarih felsefesinden geçtiğini görürüz. Millî tarihimizin bu anlamda felsefesini yaparsak ortaya adalet duygusu için verilmiş savaşlar, dünyaya hâkim olmak ve İslam ile müşerref olduktan sonra dünyayı fethetmek, yeni yurtlar tutmak için göç etmek ve hepsini mütemmim bir cüz olarak tamamlayan devlet kurmak gibi gerçekler çıkar. Bu noktada benim şahsi tarih felsefesi yorumumla vardığım

nokta ise şudur: Türk; devlet kurar, adalet tesis eder, vakıf kurup ihtiyaç sahiplerine dağıtır... Bu noktada elbette anakronizme veya sosyal bilimlerin insanın kalbini hızlandıran romantizmine düşmemek gerekiyor. Belirli parametreler üzerinden millî tarihimize bir felsefi bakış açısı getirirsek geçmiş anlamlandırıp istikbali tayin etmemizde bize ufuk olacağı kanaatindeyim.

Köksüzlük sadece insanı değil toplumları da etkisi altına alan, sadece geçmişi değil bugünümüzü ve geleceğimizi de zedeleyen kaotik bir yapı oluşturur. Bu bağlamda köklü bir medeniyete sahip olan milletimizin tarih bilincinin gelişmesi noktasında ne gibi çalışmalar yapılmalıdır?

Bu tartışmalar yaklaşık 300 yıldır gündemimizi işgal ediyor. Özellikle 1699 Karlofça Antlaşması'ndan sonra

Osmanlı Devleti üzerinden müşahhas hâle gelen Türk medeniyet tasavvuru ciddi bir sarsılma yaşadı. Teknikte, askerî alanda, hukukta, ticarete... Aklımıza gelebilecek her konuda yeni bir yol arayışı başladı. Tanzimat'a uzanan süreçte bu arayışın bizi soktuğu sokaklar bazı kesimlerce "köksüzlük" olarak kimi zaman tahkir edici şekilde tarif edildi. Bu tarihsel tartışmadan ziyade günümüz dünyasında kişiliksiz, kimliksiz, tarihsiz toplum icadı çalışmalarına dair ifade edecek olursak köksüzlük, tarihin çöplüğünde kaybolmayı kabul etmek demektir.

Burada köksüzlük kavramını doğru yere yerleştirip o nokta üzerinden bir müzakere süreci yönetmek gerekiyor. Bize düşen hamasete ve hamakata düşmeden, tarih yanılığına boğulmadan; Tanzimat zamanındaki kan davasına dönen düşük seviyedeki kök tartışmasından ziyade köklerimizden derinliklerini tayin etmek olmalıdır. Bu noktada dijitalleşmenin de eklendiği tarihsel okumalar, metinler, tiyatro ve sinema gösterimleri, dijital tüm mecralarda cezbedici yöntemlerle, kısa ve öz içeriklerle tarih aktarımı yapmak faydalı olacaktır. Ayrıca tarihî bir tasavvuru hazmetmek istiyorsanız özümsemek için ziyaretlerde bulunmak da çok önemli. Ülkemiz millî tarihimizi mekân ve nesne üzerinden okuyabileceğimiz zenginliklerle dolu. İstiklal

Harbi'nin izleri hâlâ capcanlı, Çanakkale tabyalarında Cihan Harbi'nin izini sürmek hâlâ mümkün. Şuhut'tan Kocatepe'ye uzanan Zafer Yolu, bir milletin tarihe mal olmuş mücadelesini bugün bile anlatmaya devam ediyor.

Ayrıca Anadolu toprakları gönül coğrafyamızı aydınlatacak kıymetlerle dolu. Bize bu vatanı yurt olarak bırakan nice değerli şahsiyetin makamlarına yapılacak ziyaretler ve tarihi yerinde hazmetmek de önemli bir adım olacaktır diye düşünüyorum.

Özellikle genç nesil "dünya vatandaşı" söylemleri ile aidiyet duygusundan arı bir zemine çekilmeye çalışılıyor. Vatandaşlık bilincinde yaşanan bu tür bir eksen kaymasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Dünya vatandaşı olmak millî bilinci zedeler mi yoksa her ikisini doğru bir zemine oturtmak mümkün mü?

Evet, dünya vatandaşı kavramı Aydınlanma Dönemi'nde yeşeren ve zamanla eksen değiştirip marjinalleşme modelleri arasında ilk sıraya gelen bir tabir. Dünyanın savaşlar yaşadığı dönemde "savaşa karşıtlık" üzerinden kendisini konumlandıran dünya vatandaşlığı kavramı bugün kimlik, kültür, kişilik, cinsiyet, din, dil, ırk, kültür ve medeniyet gibi olguları bir "yük" olarak gören marjinal grupların etiketi hâline gelmiş durumda. Şunu ifade etmek

gerekir ki; 20. yüzyıldan sonra, Birinci ve İkinci Cihan Harpleriyle birlikte yeni bir dünya kuruldu. Bu dünyada da milletlerin varlığı anayasal ve ulus devlet formları üzerinden şekillendi. Her ne kadar muhafazakâr düşünce tarafından uzun bir süre ulus devlet algısı bir rakip görülse de gelinen bu noktada yeni kimlik tanımlamaları içerisinde ulus devletler; kültürleri, kimlikleri hatta semavi dinleri koruyan bir direnç noktası hâline gelmiştir. İşte tam bu noktada birinci soruyla muvafık olarak bir tarih felsefesi yapmak gerekiyor. Bize düşen millî ananevi ve kültürümüze sahip bir şekilde, dünyaya "millî" tasavvurumuzdan bakmaktır. Nesimi'nin "Ben bu cihana sığımazam" dizesi ile Yunus Emre'nin "72 millete bir bakmak" ilkeleri bizim için

millî olup dünyaya “entegre” olmanın çizgilerini çizer... Ancak böylesi bir zemine oturabilirsek dünyayı Türkçe okuyabilirsek aradaki “itidal” dengesini tesis edip yerli ve millî kalabiliriz.

Sadece milletlerin değil üzerinde yaşanan toprakların da bir tarihi var. Her coğrafya kendi tarihini de insana dayatıyor. Bilhassa Anadolu topraklarının geçmişini göz önünde bulundurursak bu toprakların tarihi bize ne söyler?

Bu topraklar 1000 yıldır “Türk yurdu” veya “Anadolu” diye ifade ediliyor. Haritayı alıp baktığınızda bu topraklar dünyanın kalbinde bir noktaya karşılık geliyor. Üç tarafı denizlerle kaplı, kıtaların geçiş noktası... Anadolu net ifadeyle medeniyet demektir. Medeniyeti insanları

tarih serüveni içerisinde oluşturduğu soyut ve somut olmayan değerlerin bir bütünü olarak ifade edecek olursak bu bakımdan Anadolu büyük bir zenginliğe sahiptir. Üzerinde pek çok kültür barınmış; devletler, millet yaşamıştır. Daha özel ifade edecek olursak Anadolu bizim için “son durak”tır. Kıyamete kadar baki kalmakta karar kıldığımız yurdumuzdur. Anadolu bize baktığında “emek ve fedakârlık” istediğini ifade eder. Topraklarında buğday yetişmesi için, engebeli yollarının aşılması için, hudutlarında güvenliğinin tesisi için bizden emek ve fedakârlık beklemektedir.

Ağustos ayı tarihimizde nice savaşın, meydan muharebesinin kazanıldığı ve sizin de yukarıda dediğiniz gibi Anadolu’nun Türk yurdu

olduğunun defaatle altının çizildiği bir ay. “Zafer ayı ağustos” a tarih penceresinden bakışımız nasıl olmalıdır?

Evet, bazı milletler için bazı zaman dilimleri özeldir. Tarihin cilvesidir ki ağustosta bizim için özel zamanlar, önemli günler vardır. Bu ayda kazanılmış pek çok zafer olmakla birlikte ben Malazgirt, Mohaç, Başkomutanlık Meydan Muharebesi’ni ayrı değerlendiriyorum. “3M” diyorum buna. Ve daha millî ve felsefi olarak ifade edecek olursam “3M’den Türk milleti vatan edindi, vatanın hudutlarını tayin etti, vatanını korudu.” diyebilirim. Malazgirt ile birlikte daha evvel akınlarla yolunu tuttuğu Anadolu’yu yurt kıldı. Katalizör dervişlerin eliyle İslam’la tanışan Anadolu, kapılarını Türk İslam dünyasına açtı. Düşmana ise kapıları tamamen kapattı. Mohaç’ta kazandığı zaferle birlikte “imparatorluk” olarak tarif edebileceğimiz “Kızılelma” mefkûresinin ufuk sınırlarını tayin etti. Başkomutanlık Meydan Muharebesi’yle birlikte de zihin dünyasında tayin ettiği ufuk sınırlarının merkezi ve çıkış noktası olan Anadolu’yu muhafaza etti. Çünkü Anadolu, 5000 yılı bulan tarih serüvenimizin en büyük kırılma ve sıçrama noktasıdır. Bu bakımdan ağustos, milletimiz için zafer ve istiklal ayıdır. Zaferler ayı ağustosun mahiyetini idrak etmek vatan bilincimizi her daim diri tutacaktır.

VATAN SİĞİNİLECEK GÖNÜL TOPRAĞIDIR

■ Aydın HIZ

● İnsan, anılar deryasında yüzerek bulabilir kaybettiği kimliğini. Ben kimim, nereden geldim ve bu gidiş nereye?

Geriye doğru gitmeden ileriye varılamaz çoğu zaman.

İnsanı hayata bağlayan ve onu anlamlı bir şekilde yaşamasını sağlayan şey, bir hikâyeye sahip olmasıdır. Kendi hikâyesini unutan, kendini kaybeder. Çünkü bir bağ vardır çözülmüş; bir boşluk oluşmuştur yapbozun eski zamanlarında. Kişisel tarihimiz birbirini tamamlayan anı parçacıklarından müteşekkildir. Bu parçacıkları birbirine eklemleyebilmek ve yapbozu tamamlayabilmek için bir zemine ihtiyacımız vardır. Çünkü hayat parçacıkları boşluğa dizilemez.

Bu zemin, bize zamanı da anlamlı hâle getirecek mekândır; vatandır yani.

Vatan fiziki açıdan tanımlanabileceği gibi, kendimizce anlamlandırabileceğimiz

öznel bir kavramdır aynı zamanda. Ben, kavramların kendi dünyamdaki karşılığını bulmak için çocukluğuma gitmeyi tercih ederim. Geçmiş, geleceğimizi inşa edeceğimiz yapı taşları sunar bize. Kesmek, şekil vermek, bir araya getirip ahenkli bir bina kurmak bize kalmıştır artık. Harcı karmak için bir de ruha ihtiyacımız vardır. Bizi biz yapan manevi bir ruh, millet olma bilincinin mayasıdır.

Benim için vatan, merak duygumun etrafa çevrildiği zamanlarda, çocukluğumda dedemden dinlediğim eski zaman eşkıyalarına karşı kurşun sıkılmış bir deli gönüldür. Hakkını aramak, insanca yaşamak, kul köle olmaya direnmek için tek kırma tüfeğinin namlusundan parlayan barut kokusudur. Vatan bir namustur. Bu hikâye başka yerlerde başka isimlerle büyür, coğrafyaya sığ(a)mayıp sınırları genişletir, çoğalır ve ortak bir paydada toplar insanları. İç Anadolu'da Köroğlu'dur bu, Ege'de

Yunan mezalimine karşı Kuvayımilliye. Balkanlarda küffara bilenmiş bir kahraman olarak Sarı Saltuk, Torosların eteklerinde Abdal Musa, Erzurum'da Moskof'a karşısında gönül duvarı inşa etmiş dadaş. Gücü, kaldırdığı merminin ağırlığıyla ölçülemeyen Çanakkale'de Seyit Çavuş'tur, Maraş'ta Sütçü İmam.

Kürsüde Akif'tir vatan; vaaz değildir sözleri, şiire yetmeyen kelimelerden bir özgürlük muştusudur minberden saçtığı.

Nihayeti olmayan bir eski zaman masalıdır vatan. Dedemin buğulu gözlerini karşığı dağlara uzata uzata anlattığı kıtlık günleridir. Her kıtlık ve yokluk bu topraklarda

hep paylaşma hikâyeleriyle ferahlar. İçinde gidenlerin de hikâyesi vardır. Başka yerlerde yeni umutlar bulma gayretinin arayışları. Varlığını adadığı ailesini geçindirmek için mısır, buğday, arpa ekilen toprak; gölgesinde oturduğun gürgen ağacıdır vatan. Alın teridir; güneş aynı güneştir dünyanın her tarafına ışıklarını salan fakat herkesin alın teri ve emeği kendine mahsus.

Çocukluğumda evimizden aşağı uzanan bahçe, bir ırmağa varırdı. Hayvanları gütmek, biz çocukların göreviydi o vakitler. Yorulunca o ırmağın kenarına varır, genişçe bir taşın üstüne uzanır, kulağımda suyun şırıltısı, hayal denizine bırakırdım kendimi. Vatan, kimliğini ve kişiliğini mayalayan mirastır. Hissettirmeden siner ruhuna. Kendi kendine verilmiş bir söz, bir aşktır. Kokusu, rengi, börtü böceği kendine mahsus bir iklimin kucağında düşler büyütür. Vatan, suyun kenarında kendi içine doğru akmaktır. Karadeniz'de Kızılırmak, Anadolu'da Sakarya, Mezopotamya'da Dicle'dir, Fırat'tır.

Vatan bir sestir aslında. Doğduğumuzda kulağımıza okunan ezandır, annemizin beşiğimizin başında okuduğu ninnidir. Ninelerimizden dinlediğimiz bir eski zaman meselidir. Akşam karanlığında ninelerimizin yorgun bir sesle anlatılan Yusuf'un kuyudan çıkıp Mısır'a sultan olmasıdır. Bir namaz vakti esnasında, uzaktan bir köy imamının sesine sinmiş İtri'den

miras kalmış tınıdır vatan. Bayram sabahında kubbeyi dolduran tekbirdir. Yoksulluk ve yoksunluktan dolayı beş bebeğini toprağa vermiş babaannemin, acılı ağıtlarına kardeş bir sesle okuduğu mevlittir. Anlatırken Fatıma Annemizi, sanki biraz önce buradaymış da şimdi dışarıya çıkmış kadar sıcak ve taze bir dile dökülen annemizin sesidir. Gidenin dönmediği Yemen Türküsü'dür. Çanakkale'de aynalı çarşıdır.

Vatan, sığınılacak gönül toprağıdır. Kanıyla toprağı işaretlemiş şehidin ülküsüdür. Bozkırlarda rüzgâra ahenkle oynamayı öğreten gelinciktir, Karadeniz'de dik yamaçlardan aşağı uzanan fındık bahçelerinde mor sıklamendir, Ege'de büyüleyici zarafetiyle görkemli bir begonvildir, nergistir. Kars yaylalarına doğru serilmiş mavi zakkumdur. Vatan bir kokudur aslında. Anne sütünden, çocukluğumuzu geçirdiğimiz topraklardan, adını sanını bilmediğimiz otlardan üzerimize sinmiş bir rayihadır. Uzaklara gitsek de burnumuzun direğini sızlatan özlemdir.

Vatan, penceresinden loş bir ışığın düştüğü, Anadolu'nun kadim şehirlerindeki bir ulu camidir. Kaç kez bozulmuş yeminin, yenilenmiş tövbenin gönül tortusuyla içli bir ağlayış, derin bir pişmanlıkla tazelenmiş bir inanca yolculuktur. Mihrabın manevi gölgesi, secdeye eğilen başları okşar. Kuşaktan kuşağa kaç neslin alın izini desenlerinde

saklayan kilimdir, Hereke halısıdır. Şadırvanın önünden geçip vakit namazlarını aksatmayan ak saçlı, nur yüzlü dedelerin kırışmış ellerini semaya kaldırdığı avuç içleridir. Babaannemin bilmem kaçınıcı kez devrettiği, elinden düşürmediği tespihtir. El yazması eserlerin kütüphaneleri doldurduğu medreselerdir vatan. İlimdir. Farklı düşüncelerin ve kabullerin öğretisini, büyük bir öz güvenle kendi inanç teknesinde yoğurmuş tedrisattır.

Vatan, kaç iklimden geçip Anadolu'da maya tutan Mevlana'dır; aruzun ahenkle dizildiği mesnevidir, Şems'in keşfettiği inci mercandır. Cümle mahlukata ilahi aşkla bakmanın nazarıdır. Vatan, ağızımıza akıtılan anne sütü kıvamındaki Yunus Emre'nin şiirleridir. Hem sadedir hem de derin. Manevi kıtlığın, siyasi hengâmenin ortasında savrulmuş Anadolu insanına utku veren sözlerdir. Horasan'dan kopup gelmiş Yesevi'nin gönül ırmaklarıdır. Bektaşiliğin ocağında nefestir, tekmeden yayılan sestir.

Benim vatanım çocukluğumdur. Çocukluğuma imkân sağlayan her yerdir vatanım. Bu topraklarda yaşayan herkesin anılarından, kişisel tarihinden sökün etmiş bir anlam adasıdır. Kendi küçürek hikâyemizden bu toprakların büyük efsanelerine varacağımız bir manadır. İçimizdeki damla damla manayı toplayan büyük ırmaktır.

VATAN SEVGİSİ

Dr. Zafer KOÇ

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ
مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً
مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ
خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوَقِّ شَحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“Onlardan (muhacirlerden) önce o yurda (Medine’ye) yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar, hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler...”

(Haşr, 59/9)

622 yılı, Hz. Peygamber’in (a.s.), öz yurdundan ayrılmak zorunda kaldığı tarihtir. Elbette kolay değildir yeryüzünde ilk mabedin inşa edildiği mübarek beldeden, apaçık delillerin bulunduğu, İbrahim makamının yer aldığı, güven ve emniyetin beşiği kutsal topraklardan (Âl-i İmrân, 3/97), şehirlerin anası (En’âm, 6/92) Mekke’den ayrılmak.

Hz. Peygamber (a.s.), terk etmek zorunda kaldığı vatanından ayrılış acısını tüm benliğiyle yaşamış, gözyaşları içinde dudaklarından şunlar dökülmüştür: “(Ey Mekke!) Vallahi sen Allah’ın en hayırlı ve Allah’a en sevimli olan beldesin. Senden (zorla) çıkarılmış olmasaydım, seni

asla terk etmezdim.” (Tirmizi, Menâkıb, 68)

Vatanından zorla çıkarılacağı haberini daha peygamberliği ilk adım attığında Varaka’dan duymuş, bir anda irkilmiş, hayretle sebebini sorduğunda bu davanın bedel ödemededen gerçekleşmeyeceğine dair ipuçlarını ondan öğrenmişti: “Kavminin, seni bu şehirden çıkaracakları zaman keşke hayatta olsam!” (Buhari, Bed’u’l-vahy, 1) temennisiyle son Peygamber’e duyduğu sevgisini dile getirmişti Nevfel’in oğlu Varaka. Nihayet Hz. Peygamber (a.s.) bir gece, samimi arkadaşı Ebubekir ile yeni bir vatan olarak seçtiği Medine’ye doğru sessizce yola çıkmış, böylece on yıl sürecek vatan hasreti başlamıştır.

Konu başlığımızda yer alan ayet, inançlarını rahat bir ortamda yaşama arzusuyla öz yurtlarını terk eden Mekkelilerle, onları bağrılarına basan Medinelilerle ensarı konu edinmektedir. Yurtsuz kalan muhacirlere evlerinin kapısını açan ensar, bunu severek yapmış, sergilediği bu fedakârlıktan da asla yüksünmemiş, iman kardeşliğinin zirvesi olan “ısar”ı yani kendisi ihtiyaç duyduğu hâlde kardeşini kendisine tercih etmeyi bizzat yaşayarak göstermiştir. Bu diğerkâmlığın bir benzerine insanlık tarihi tanık olmamıştır desek hiç de abartmış olmayız.

Ayetteki *tebevvæ* fiili, hem “dar/yurt” hem de “iman” için kullanılmıştır. Ayrıca iman

kelimesi için ilave bir fiil takdir edilerek de ayete mana verilebilir. İlave bir fiil takdir edilmeden tebevee fiili, her iki kelime için de kullanıldığında “Medine’yi yurt edinenler ve imanı gönüllerine yerleştirerek kalplerini imanın yurdu hâline getirenler” şeklinde bir mana vermek mümkündür. (İbn Atıyye, V, 287; Elmalılı, VII, 4842) Böylece bir beldeye yerleşip orayı vatan edinmekle imanın kalbe yerleşmesi, vatan ve iman beraberliğini göstermesi bakımından son derece anlamlıdır. Bu birliktelik, vatan ve imanın birbirini tamamladığını, imanın ancak özgür bir vatanda kökleşebileceğini ifade etmesi bakımından dikkate değerdir. Nitekim kalplere yerleşen iman, insanlık tarihi boyunca daima özgür bir ortama ihtiyaç duymuştur.

Vatan, kısaca bir milletin yurt tutup üzerinde egemenlik kurduğu toprak parçasıdır. Her millet sahip olduğu yurdunu kutsal kabul etmiş ve başkalarının eline geçmesini önlemek için canı pahasına savunmayı görev addetmiştir. Tarihte tanık olunan savaşların en önemli sebeplerinden birinin, kendi topraklarının başkalarının eline geçmesine engel olma çabalarından kaynaklandığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Her ulusun vatan kavramı farklı olabilir. Bir Müslüman için vatan, “iman ve namus” kavramıyla özdeşleşmiştir. İstiklal şairimiz, dizelerinde bu gerçeği en yalın şekilde dile getirmiştir:

*“Âsım’ın nesli, diyordum ya,
nesilmiş gerçek:*

*İşte çiğnetmedi nâmûsunu,
çiğnetmeyecek.”*

Müslümanların vatan sevdaları, bir toprak parçasını sahiplenip onu korumanın çok ötesindedir. Dini ve vatani için en kutsal değeri canını feda etmek, onun hayatındaki en büyük idealidir. Bu duygu ve düşünceyle savaşa, geri dönmek üzere gider. O bilir ki din ve vatan uğrunda şehit olmak, hem bu dünyada hem de ahirette ulaşılabilecek en yüce makamdır. Şairin ifadesiyle:

*“Bayrakları bayrak yapan
üstündeki kandır.*

*Toprak, eğer uğrunda ölen varsa
vatandır.”*

Kuşkusuz Müslümanları vatanları için serden geçiren bu ulvi duygu ve düşüncenin temelinde, Kur’an-ı Kerim’den ve onun tebliğcisi Hz. Muhammed’in (a.s.) nezih hayatından öğrendikleri bilgiler yer alır. Kur’an’da, şehitlerin ahirette peygamberler, sıddıklar ve salihlerle beraber olacakları (Nisâ, 4/69), onların gerçekte ölü olmayıp diri oldukları (Bakara, 2/154), Allah katında en güzel ödüllere layık görülecekleri (Âl-i İmrân, 3/195) belirtilir.

Şehitliği geniş bir çerçevede tanımlayan Hz. Peygamber (a.s.), “Her kim malını korurken öldürülürse şehittir, kim dini uğrunda öldürülürse şehittir, kim canı uğrunda öldürülürse şehittir, kim de

ailesi uğrunda öldürülürse o da şehittir.” (Tirmizi, Sünen, “Diyat”, 21) buyurur. Bu hadisin ifadesine göre dinini, malını, canını ve ailesini korumak için savaşırken öldürülen kimseler şehittir. Vatan kavramı ise bütün bunları kapsayan bir anlama sahiptir. Bu açıdan vatani korumak, bütün kutsal değerlere kol kanat germekle eş değerdir.

Şair, yurt sevgisini zirveye çıkardığı yakarışında, bir tarafa vatani, diğer tarafa ise sahip olduğu tüm varlığını koymuştur:

*Cânı, canânı, bütün varımı alsın
da Huda,*

*Etmesin tek vatanımdan beni
dünyada cüda.*

Hicret ederek yeni yurtlara rahmet saçan muhacirleri, yurtlarında ağırlayan ensardan Allah razı olsun. Üzerinde yaşadığımız toprakları bizlere emanet bırakan aziz şehitlerimizin ruhu şad olsun.

Müslümanların vatan sevdaları, bir toprak parçasını sahiplenip onu korumanın çok ötesindedir. O bilir ki din ve vatan uğrunda şehit olmak, hem bu dünyada hem de ahirette ulaşılabilecek en yüce makamdır.

GENÇ YÜREKLERİN GÜR SESİ

Dr. Semih ACET
Atabey İlçe Müftüsü

"بَارِكْ اللَّهُ لَكَ وَبَارِكْ عَلَيْكَ"

"Allah bunu senin için mübarek eylesin ve bereket
senin üzerinden eksik olmasın."
(İbn Mace, Ezan, 2)

Allah Resulü bir seferden dönüyordu. Namaz vakti gelmiş ve bir sahabe ezan okumaya başlamıştı. Bu esnada Ebu Mahzûre etrafındaki bir grup gençle beraber bir yere gizlenmiş ve alaylı bir eda ile okunan ezanı taklit ediyordu. Sesleri duyan Allah Resulü gençleri yanına çağırttı. Korku ve endişe içerisinde huzuruna gelen gençlere kimin daha yüksek sesle okuduğunu sordu. Bütün gözler Ebu Mahzûre'ye çevrilince Hz. Peygamber ona ezanı bizzat öğreterek tekrar okumasını istedi. Gür sesinden oldukça etkilenen Allah Resulü Ebu Mahzûre'ye çeşitli hediyeler takdim etti ve sevgiyle başını okşayarak "Allah bunu senin için mübarek eylesin ve bereket senin üzerinden eksik olmasın." (İbn Mace, Ezan, 2) diye dua etti. Yaptıklarına rağmen Peygamberimizden gördüğü iltifat ve ikramlar karşısında şaşırarak Ebu Mahzûre öncesinde en nefret ettiği kişiler arasında yer alan Hz. Peygamber'in (s.a.s.) huzurunda gönüllü İslam'a meyletmiş ve akabinde Kâbe'nin müezzinleri arasında yer alma bahtiyarlığına ermişti.

İnsanları madenlere benzeten Allah Resulü, Ebu Mahzûre'nin cevherini keşfetmiş ve gönül işçiliği ile onu değerli bir nefer olarak İslam saflarına kazandırmıştır. Cenab-ı Hakkın "Biz insanı en güzel biçimde yarattık." (Tin, 95/4) beyanını şiar edinen Allah Resulü, muhatabının içine hapsolmuş ve doğumu esnasında mevcut bulunan temiz fitratı ortaya çıkarmıştır. "Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer sen kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi..." (Âl-i İmrân, 2/159) ayetinin işareti ile insanların gönül hazinelerine sevgi anahtarı ile ulaşan Allah Resulü muhatabını sevdiğini ve ona değer verdiğini açık yüreklilikle söylemeyi hiçbir zaman

ihmal etmemiştir. Ashabını şefkat dolu bir mürebbi edası ile yetiştiren Peygamberimiz birçoklarının varlığından habersiz nice Ebû Mahzûreleri fark etmiş ve yetenekleri veçhesinde en önemli görevlerde istihdam etmiştir. “Ne ondan önce ne de sonra daha güzel öğreten birini gördüm. Vallahi Resûlullah beni ne azarladı ne bana vurdu ne de hakaret etti...” (Müslim, Mesâcid, 33) itirafında bulunan Muâviye b. Hakem’in beyanı ve yine “Ben Hz. Peygamber’e on sene hizmet ettim. Bana bir kere bile ‘öf’ demedi. ‘Niçin böyle yaptın?’ ve ‘Neden şöyle yapmadın?’ da demedi.”

Gençliğe duyulan güven ve itimat, onlara yöneltilen sevgi ve muhabbet genç yüreklerde mutlaka makes bulacaktır. Yeter ki her biri eşsiz birer maden olan genç dimağlarda gizlenmiş cevheri gönül işçiliği ile keşfedebilelim.

(Buhari, Edeb, 39) diyen Enes’in sözleri Allah Resulü’nün insanı kazanma becerisinin izlerini taşımaktadır.

Efendimizin çevresinden esirgemediği bu güzel üslubun semeresi olarak önceleri köle olan Zeyd b. Hârise, Allah Resulü’nün hane-i saadetlerinde yetişmiş ve genç yaşta ensar ve muhacirin ileri gelenlerinin de bulunduğu bir orduya komutan tayin edilmiştir. Efendimiz, ileriki yıllarda benzeri bir tasarrufu Zeyd’in oğlu Üsâme için de yapınca bu görev için henüz çok erken olduğu dillendirilmiştir. Bunun üzerine Allah Resulü, “Siz şimdi Üsâme’nin kumandanlığı hakkında ileri geri konuşuyorsunuz. Bundan önce babasının kumandanlığı hakkında da konuşmuştunuz. Allah’a yemin ederim ki Zeyd bu göreve nasıl layık ve insanların bana en sevimlilerinden idiye hiç şüphesiz Üsâme de babasından sonra bana insanların en sevimlilerindendir.” (Buhari, Megâzî, 88) buyurarak insanların yersiz tereddütlerini gidermiş ve genç Üsâme’yi layık olduğu görevle cesaretlendirmiştir. Çevrelerinde pek şahit olmadıkları bu ilgi ve değerden etkilenen birçok genç yürek davetin o zorlu yıllarında Hz. Peygamber’in (s.a.s.) etrafında halelenmiştir. Kimi Mus’ab b. Umeyr olmuş on sekizinde İslam’la tanışarak Medinelilere dini öğretmek için gönderilen ilk davetçi olma şerefine

ermiştir. Kimi Cafer b. Ebî Talib olmuş on yedisinde bir delikanlı yüreği ile Necaşi’nin karşısında gerçeği haykırmıştır. Kimisi de Zeyd b. Sabit olmuş henüz on beşinde bile değilken o dönemde yazışmalarda ihtiyaç duyulan yabancı dilleri öğrenmekle vazifelendirilmiştir.

Efendimizin yapmış olduğu bu görevlendirmelerin temelinde gençlere duyulan itimat vardı. Nitekim bu güvenin bir tecellisi olarak Hayber kuşatması esnasında “Sancağı yarın öyle bir kişiye vereceğim ki Allah fethi onunla gerçekleştirecektir.” diyerek müjdelediği fethin sancağını, Hz. Ali’ye vermiştir. Bu müjdeye nail olmak için heyecanla bekleyen ileri yaştaki birçok sahâbi arasından Allah Resulü “Yâ Ali! Haydi ilerle! Allah sana fethi müyesser kılıncaya kadar (cesaretle yolunda) yürü, asla yönünü değiştirme!” (Buhari, Fedâilü ashâbi’n-nebî, 9) diyerek genç yoldaşını yüreklendirmiş ve bu yiğit delikanlının taşıdığı sancak Hayber Kalesi’nin burçlarını süslemiştir. İnsanlığa üsve-i hasene olarak gönderilen Efendimizin hayat sahnesinde benzerlerine pek çok defa rastlanan böylesi manzaralar bize göstermiştir ki gençliğe duyulan güven ve itimat, onlara yöneltilen sevgi ve muhabbet genç yüreklerde mutlaka makes bulacaktır. Yeter ki her biri eşsiz birer maden olan genç dimağlarda gizlenmiş cevheri gönül işçiliği ile keşfedebilelim.

Gülsüm KARAPINAR

BI' ALINTI

İnsandaki çocuk vicdanı, tohumdaki öz gibidir. Ve o öz olmadan tohum filizlenmez, gelişmez. Yeryüzünde bizi neler beklerse beklesin, insanoğlu doğdukça ve öldükçe, insanoğlu yaşadıkça, hak ve doğruluk denen şey de var olacaktır.

Beyaz Gemi, Cengiz Aytmatov

Doğru Magnezyum Formunu Kullanmak

BI' BİLGİ

Magnezyum, vücutta en çok bulunan dördüncü mineraldir. Pek çok gıdada bulunmasına rağmen insanların üçte ikisi magnezyum ihtiyaçlarını yalnızca diyetle karşılayamayarak takviyelere yönelmektedir. Bununla birlikte, magnezyumun birden fazla çeşidi bulunduğundan beden ihtiyacına en iyi cevap verecek olanı seçmek önemlidir.

Magnezyum sitrat, sindirimi desteklemek için kullanılır. Bunun haricinde spor sonrasında kasların onarılması, kas krampları, huzursuz bacak, kas ağrıları gibi şikâyetlerde kullanım için de ideal formdur. Magnezyum oksit, mide ekşimesi, hazımsızlık ve kabızlık gibi rahatsız edici sindirim semptomlarının kısa süreli rahatlaması için kullanılmaktadır.

Magnezyum klorür, ağrıyan kasların, eklemlerin sakinleştirilmesine, spor sonrası rahatlamaya katkı sağlar.

Magnezyum malat, spor öncesi kas gücünü arttırmak için ya da fibromiyalji, kas ağrıları, kronik yorgunluk, omuz-boyun gerginliği, hassas noktaları hafifletmek, migren ve depresyon tedavilerinde iyi bir yardımcıdır. Magnezyum L-treonat, genellikle bilişsel fonksiyonu iyileştirmek için kullanılır. Baş ağrısı, migren, beyin sisi, odaklanma problemi, hiperaktivite, demans, alzaymır, anksiyete, depresyon, uyku bozuklukları, nöropatik ağrılar gibi durumlar için tercih edilir.

Magnezyum sülfat, genelde banyo suyuna eklenerek veya ayak banyosu olarak kullanılır. Sinir sistemini gevşetme, kas/eklem rahatlatma gibi faydaları vardır. Magnezyum glisinat, anksiyete, uyku problemi, depresyon, stres, kalp hastalığı ve diyabet dâhil çeşitli durumları tedavi etmek için kullanılabilir.

Bİ' KAVRAM

Dismorfobi

Dismorfobi, bireyin bedeninde belirgin olmayan kusurları (ya da hiç var olmayan) zihninde olduğundan fazla büyüterek takıntı hâline getirmesidir. Her 100 kişiden 2 kişide görülen psikolojik bir rahatsızlıktır. Ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde görülme oranı 100 kişide 12'ye çıkar. Dismorfobik bireyler gün içerisinde ayna karşısında 8-10 saat vakit geçirebilir; sürekli olarak kusurlu buldukları yerlerle ilgilenir; bunları kapatmanın bir yolunu ararlar. Çevrelerine sıklıkla nasıl göründüklerini sorarlar. Kusurlu buldukları yanlarını başka kişilerin dış görünüşüyle kıyaslarlar. Bu durum onların günlük hayatını ve sosyal ilişkilerini olumsuz etkiler. Genetik aktarım, çevresel etkenler, düşük öz güven, psikolojik sorunlar dismorfobiye neden olabilir. Tedavide sıkça kullanılan yöntemlerden biri bilişsel davranışçı terapidir. Ayrıca psikoterapi yöntemlerine ek olarak antidepressanlar, kaygı giderici ilaçlar önerilir.

Bİ' SORU

Elektrik Tellerindeki Kırmızı Toplar Ne İşe Yarar?

“İkaz küresi” olarak adlandırılan bu küreler, genelde havaalanlarına yakın yerlerde ve üzerinden kablo çekilen nehir, göl, fiyort, vadi, yol, demir yolu, inşaat alanı ve boru hatlarında kullanılmaktadır. Alçaktan uçuş yapan uçakların ya da helikopterlerin telleri algılayabilmesi için kullanılır. Gündüz saatlerinde ve sorunsuz hava şartlarında görülmesi kolay olsa da sisli ve kapalı havalarda elektrik tellerinin görülmeme durumu söz konusu olabilmekte, bu sebeple çeşitli helikopter kazalarının yaşandığı bilinmektedir. Tüm bu olumsuz durumlarının engellenmesi için üst kısmı kırmızı olan küre şeklindeki toplar belirli alanlarda ve belirli aralıklarla elektrik tellerine yerleştirilir. Bu sayede hava koşulları nasıl olursa olsun pilotlar tarafından tellerin tespiti yapılır, iniş durumları ona göre düzenlenir. Kürelerin renkleri, görülebilirliği sağlamak amacıyla kullanıldığı alanın arka plan renklerine göre belirlenir. Çevre ve küre renklerinin arasında kontrast olmalıdır. Kırmızı ya da turuncu olabileceği gibi beyaz renk kullanımı da vardır.

HAC HATIRATI

■ **Döndü DEMİRCİ**
İstanbul Sultanbeyli Vaizi

Yıllardır hasretle beklediğim, hayalini kurduğum hac mevsimi gelmişti ve ben hacca gidecektim. O haberi aldığım gün öyle sevinmişim ki dilimde sadece şu dua vardı: Allah'ım sana binlerce şükürler olsun, beni davet ettin ve bu misafiriğe layık gördün.

Tarih belli olmuştu ve hac hazırlıklarını tamamlamıştım. Artık ayrılık vakti gelmişti eşimden, evladımdan, dostumdan. Beni uğurlamaya geldiklerinde şöyle bir duygu hissetmişim: Bundan sonra kendinle, amelınlesin ve hesabını tek başına vereceksin. Hemen Abese suresinde geçen "Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün kulakları sağır edersesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün onlardan herkesin kendini meşgul edecek bir işi vardır." (Abese 80/34-36) ayetleri zihnimde ve kalbimde yankılandı.

İlk yolculuğumuz Medine'ye olacaktı. Hz. Peygamber'in diyarına, Asr-ı Saadet'e ve sahabeye... Ravza-i Mutahhara'yı, Cennetü-l Baki'yi, Uhud Şehitliği'ni ve Kuba'yı ziyaret edecek, İslam tarihine uzunca bir yolculuk yapacaktık. "Kim ki, vefatımdan sonra beni ziyaret

ederse, hayatımda ziyaret etmiş gibidir." (Darekutni, Hac, No:193, 2/278) buyuran Hz. Peygamber'in müjdesine nail olacak, üzerimize emanet edilen selamlarla birlikte huzuruna varıp "Es-selamü aleyke ya Rasûlallah" diyecek, "Evimle minberim arasında cennet bahçelerinden bir

Ebru: Muhammet Hamdi KASAPÖĐLU

bahçe vardır.” (Muvatta, Kible, 5) denilen yerde namaz kılabak ve dualar edecektik. Çünkü bu mescit, Mescid-i Haram ve Mescid-i Aksa gibi, içinde namaz kılmak üzere uzak yerlerden sefer yapılacak üç mescitten biriydi. Burada kılınan bir namaz da Mescid-i Haram dışında

diğer mescitlerde kılınan bin namazdan daha faziletliydi.

Medine'nin ezanları bir başka yankılanıyordu semalarda. Peygamber Mescidi'nin avlusunda yaptığımız sohbetler, okumuş olduğumuz Kur'an-ı Kerimler, yaptığımız dualar kalbimize öyle huzur veriyordu ki kendimizi âdeta cennet

bahçesinde gibi hissediyorduk. Derken Mekke'ye gitme zamanı gelmiş, bir taraftan Kâbe'yi görmenin heyecanıla içimiz kıpır kıpır olmuş, bir taraftan da Resûlullah'tan ayrılmanın hüznü yüreğimize çökmüştü.

“Lebbeyk Allahümme lebbeyk! Lebbeyke la řerike leke

lebbeyk!" nidalarıyla çıkmış olduğumuz Mekke yolculuğu 5-6 saat sürmüş, namaz kılmak için bir yerde mola vermiştik. O kızgın sıcakta bu yolculuk bize öyle zor gelmişti ki acaba Hz. Peygamber ve ashabı yaya yahut develer üzerinde, kimi zaman aç ve susuz, üstelik izlerini belli etmeyerek böyle bir yolculuğu nasıl gerçekleştirmişlerdi. Hayret etmemek elde değildi doğrusu.

Nihayet Mekke'ye gelmiştik. Mekke; Kâbe'siyle, dağlarıyla azametli bir şehir... Artık Hz. İbrahim ve ailesine yolculuk yapma zamanı gelmişti. Hz. İbrahim, tevhidin en büyük savunucusu ve temsilcisiydi. Hayatta en sevdiği varlığı olan oğlunu Allah'a kurban etmekle sınanmış ve "Şüphesiz benim namazım da diğer ibadetlerim de yaşamam da ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir." (En'âm, 6/162) diyerek her şeyini Allah yolunda feda etmenin imanın bir gereği olduğunu bizlere öğretmişti.

İşte Kâbe! Kâbe bizim kiblemiz. Kible ne idi? Neden önemliydi? Hayatın bir kiblesi olmalı mıydı? En basit bir yolculukta bile nereye gideceğini, niçin gideceğini bilmeyen insan nasıl beyhude dolaşır ve gideceği yere varamazsa hayat yolculuğunda niçin yaşadığını, nereye gideceğini bilmeyen insan da öylece menzile varamaz, kalabalıklar içinde kaybolur giderdi.

Ve tavaf... Allah'la olan misakımızı yenileme anlamına gelen Haceru-l

Esved'i selamlayarak Kâbe'nin etrafında yedi defa dönmek...

Kâinatın her şeyi tavaf hâlinde. Atomun içerisindeki elektron ve nötronlardan galaksilere kadar her şey dönüyor. Sen de bu halkaya katılıyor, dönüyor ve dönüyorsun... Tavaf esnasında kâinatın korosuna iştirak ediyor ve bütünün bir parçası olduğunu idrak ediyorsun. Farklı ırklardan, renklerden ve dillerden insanlar bir araya gelmiş, aynı parolayı söylüyor, farklılıklarına rağmen tevhit akidesinde birleşiyor ve kardeş olduklarını tüm dünyaya haykırıyorlar.

Ya Kâbe'nin etrafında pervane olmuş insanlar? Her biri eşini dostunu, evini barkını, makamını mevkisini geride bırakmış, baş açık, yalın ayak nereye gidiyorlar? Bütün hayatları boyunca aradıkları ve bulamadıkları şeyi mi arıyorlar? Ve namaz vakitleri yaklaştığında Kâbe'nin kapılarına akan o insan seli! Sanki her biri bir ırmak olmuş, okyanusa doğru hızla akıyor ve bir zamanlar kopmuş oldukları kaynağa tekrar kavuşmanın heyecanıyla coştukça coşuyor.

İşte Safa ve Merve... Allah'ın nişanelerinden iki nişane.

Allah'ın emri ile Hz. İbrahim'in eşi Hacer ve oğlu İsmail'i bırakmış olduğu vadi, Bekke. Kuş uçmaz kervan geçmez bir yer. İssiz bir çölde bir kadın ve bebeği. Nihayet yanlarındaki su ve azık bitince Hacer Anne'mizin binbir ümit ve gayretle koştuğu iki küçük tepelik, Safa ve Merve. Çaresizlerin çaresi olan Allah'a

tevekkül ve teslimiyetin zirvesi. Bununla birlikte çalışıp çabalamanın ve mücadelenin birlikte olduğu, ibret alanlar için binbir dersleri haiz bir mekân. Hepimiz Hacer olmuş koşuyorduk sanki evlatlarımız, gençlerimiz ve ümmeti Muhammed için. Yalvarıyorduk Allah'a bizi de İbrahim ailesi gibi sadakat ehli ve teslimiyetli kullarından eyle diye...

Arafat! O büyük gün! o mahşeri sahne!

Hz. Âdem ve Havva'ya yani insanlık tarihine yapılan yolculuk... Rivayetlere göre Hz. Âdem ve Havva cennetten

Medine'nin ezanları bir başka yankılanıyordu semalarda. Peygamber Mescidi'nin avlusunda yaptığımız sohbetler, okumuş olduğumuz Kur'an-ı Kerimler, yaptığımız dualar kalbimize öyle huzur veriyordu ki kendimizi âdeta cennet bahçesinde gibi hissediyorduk.

yeryüzüne indirilmişler, uzun süre dolaşmışlar ve son olarak Arafat Meydanı'nda buluşmuşlar. Bu uzun süre içerisinde cennet gibi bir yerden çıkarılmanın, adi ve düşük bir yer anlamına gelen dünyaya sevk edilmenin pişmanlığını ve acısını öyle yaşamışlar ki tövbeleri de bir o kadar içten ve samimi olmuş. "Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz." (A'râf, 7/23) duası yüreklerinden ve ağızlarından dökülmüştü.

Bu nasıl bir hasret, yürek acısı ve pişmanlık! İşte âdem olmanın en büyük göstergesi pişmanlık ve tövbe, öze dönüş ve hakikati idrak ediş...

Arafat, kendini bilme ve bulma yeri. Günahları itiraf

ve pişmanlık yeri. İlk yaratılan insana giderek aslimızı, kim olduğumuzu ve aidiyetimizi yeniden inşa etme, varlığımızın gerçek amacını keşfetme yeri. "Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz." (Bakara, 2/156) ayeti fehvasınca Allah'tan bir ruh olan insanın tekrar o ruha kavuşması ve özüne dönüş yeri.

"...Arafat'tan ayrılıp (sel gibi Müzdelife'ye) akın ettiğinizde Meş'ar-i Haram'da Allah'ı zikredin..." (Bakara, 2/198) Müzdelife, şuur ve bilinçlenme yeri, Allah' a yaklaşma ve Allah'ı anma yeri. Sonrasında şeytanı taşlamak için Mina'nın yolunu tutmak...

Müzdelife'den Mina'ya bitmek bilmeyen, o uzun ve kasvetli yolda Hz. İbrahim'in şeytanla olan mücadelesini idrak ediyoruz. Uzun yıllar

sonra kavuşmuş olduğu, çok sevdiği oğlunu, ciğerparesini Allah yolunda kurban edecektir. Şeytan bu yolda defalarca karşısına çıkar ve çeşitli desiselerle onu bu işi yapmaktan alıkoymaya çalışır. İbrahim (a.s.) ise onun şeytan olduğunu bilir ve her defasında onu taşlar. Bu nasıl bir imtihan Allah'ım! Sevdiğin ne kadar şey varsa hepsinden vazgeçmek, her şeyini Allah yolunda feda etmek. Cenab-ı Allah'ın Kur'an-ı Azimüşşan'da buyurduğu gibi: "Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz..." (Âl-i İmrân, 3/92) İşte Hz. İbrahim'i İbrahim yapan, insanlığa örnek ve önder yapan özellikler.

Ve sevdiklerini Allah yolunda feda etmenin en büyük göstergesi olarak kurban! Allah'a yaklaşma ve takvaya ulaşma vesilesi. İmtihani hakkıyla başaran bir insana bahşedilen hediye. Kurban olarak bir koç...

Son olarak saçını tıraş etmek. Amaca giden yoldaki basamakları bir bir aşır zirveye ulaşma...

Ziyaret tavafı, veda tavafı derken haccın bütün menasiki tamamlanmış, hacılar için artık ayrılık zamanı gelip çatmıştı. Ne yapacaklardı bundan sonra? Hacı olduktan sonra hayatlarında ne değişecekti? Önemli olan bundan sonrası değil mi?

Cenab-ı Allah cümlemize mebrur ve makbul bir hac yapmayı ve hayatımız boyunca hacı kalmayı nasip eylesin...

DİKKAT EKSIKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU

■ Fazilet SEYİTOĞLU
Klinik Psikolog

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) çocukluk döneminin en sık görülen, üzerinde en çok konuşulan, tartışılan, fikir yürütülen psikiyatrik bozukluklarından. DEHB, genetik özellikler ile çevresel biyolojik faktörlerin etkileşimi sonucunda beyinde oluşan nörobiyolojik bir hastalıktır. Beynin ön bölgesinin (frontal) yetmezliği ile ilişkilidir. Bu nedenle çocukların, kapasitesinin altında başarı gösterme, sürekli kıpır kıpır olma, aceleci olma, dağınıklık, görevleri sonraya erteleme, dalgınlık, unutkanlık, çok konuşma gibi özellikler göstermesi son derece doğaldır. Anne babaların hatalı tutumları DEHB belirtilerinde artışa veya başka psikiyatrik sorunların eklenmesine yol açar. DEHB, okul çağındaki çocuklarda daha sık görülür. Daha sonra sıklık düşer. Bozukluk, erkeklerde kızlardan daha sıktır. Aşırı hareketlilik yaş ile azalır, dikkat eksikliği ise azalmaz. DEHB, biyolojik ve psikososyal etkenlerin rol oynadığı düşünülen, nedeni tam olarak bilinmeyen heterojen bir bozukluktur. DEHB’de tek bir sebepten çok birçok etkenin rol aldığını araştırmalar desteklemektedir. Bunun yanında, semptomun ağırlığı, eş tanı, gidiş ve sonuçlar, çevresel ve ailevi faktörler etkili olmaktadır.

DEHB’nin Belirtileri

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun 3 ana belirtisi vardır:

Dikkatsizlik: Dikkati toparlamada güçlük, dikkatin çok kolay dağılması, unutkanlık, oyuncak ve eşyalarını kaybetme, düzensizlik, dağınıklık gibi belirtiler dikkat sorunu olduğunu gösterir. Bu belirtiler görev ve sorumluluk alanındadır. Bilgisayar, TV veya kişinin sevdiği bir şeyde dikkat eksikliği olmaz.

Hiperaktivite: Çocuklar, kendi yaşıtları ile karşılaştırıldığında daha fazla hareketlidirler ve bu hareketlilikleri okulda, ailede ve günlük işlerinde sorun oluşturur. Aşırı hareketlilik, yerinde duramama, huzursuzluk, oturmada güçlük çekme ve bir motor tarafından sürülüyormuşçasına hareket etme şeklinde kendini gösterir. Aşırı hareketlilik ve huzursuzluk çocukların oturmak zorunda oldukları yapılandırılmış durumlarda artar. Çocuk, gelişim düzeyine uygun olmayacak şekilde hareketlidir. Okul öncesi dönemde mobilyaların üzerinden atlama, zıplama, sakın bir şekilde oyun oynayamama, ev içinde koşma şeklinde kendini gösterir. Okul dönemindeki çocuklarda ise belirtiler daha küçük çocuklara göre azdır. Okulda/sınıfta oturmakta, sıra beklemede güçlük çekerler, sık sık ayağa kalkabilirler. Ellerinde, sürekli oynadıkları bir şeyler vardır, ellerini ve ayaklarını sürekli sallarlar. Çok konuşurlar ve sınıfta etkinlikler sırasında ses çıkararak dikkat çekebilirler.

Dürtüsellik (İmpulsivite): Davranışı kontrol etmede

güçlük, sıra bekleyememe, isteklerini erteleyememe, acelecilik, sorulan sorulara çok çabuk cevap verme, düşünmeden hareket etme şeklinde kendini gösterir. Çocuk başkalarının konuşmalarını bölüp rahatsız edebilir. Sabır ve organizasyon isteyen aktivitelerde zorlanır. Çocuğun dürtüsellığı başka çocuklar tarafından özensiz, sorumsuz, bebecsi, tembel ve kaba olarak nitelendirilebilir. Dürtüsellik, çocuğa ve çevresindekilere zarar verip kazaya sebep olabilir.

DEHB'i Tanımlayan Cümleler

- Dalgın, plansız, dağınık, unutkan, hep erteler, bir konudan diğerine atlar, son dakikaya bırakır, maymun iştahlı.
- Aslında çok zeki ama kendini derse vermiyor. Bazen en zor soruları yapıyor, en kolay soruları yapamıyor. Yazı yazmayı sevmiyor. Soruları dikkatli okumadığı için yanlış yapıyor. Tekrar yapmıyor. Basit işlem hataları yapıyor.
- Yanındaki arkadaşı ile sürekli konuşuyor. Derse otursa da hep kıpır kıpır, bir bahane bulup kalkabiliyor.
- Kitabını, defterini, kalemini okulda unutuyor.
- Sürekli "hadi" demekten yorulduk. Hep geç kalıyoruz. Hazırlanması saatler sürüyor.
- Kalemini alırken silgisini düşürüyor, silgisini alırken kalemini düşürüyor.
- Ödevini unuttur, sınavını unuttur.

- Saatlerce televizyonun başında oturabilir.
- Plan yapmayı öğretemedim.
- Tek başına ders çalışmıyor. Hep yanında birini istiyor. En küçük şeyde dikkati dağılıyor.
- Bazen kulağının duymadığını düşünüyoruz. Sesleniyoruz cevap vermiyor. Başka bir âlemde sanki... Canının istediği bir şeye aşırı odaklanabiliyor ya da oyuna dalabiliyor.

Çocuğunda DEHB Tanısı Olan Ailelere Öneriler

DEHB'i iyi tanıyın. Anne babalar olarak kendinize iyi bakın. Çocuğunuzun rahatsızlığını kabul edin ve yaptığı şeyleri aslında elinde olmadan yaptığını unutmayın. Olumlu yönlerini görerek onları takdir edin. Cezadan çok ödül kullanın, olumlu bir davranışa yönelik ödül verin. Öz güvenlerini destekleyecek (spor, müzik, dans, resim gibi) etkinliklere yönlendirin ve devam etmelerini sağlayın. Aşağılamayın, eleştirmeyin. Onlarla birlikte zaman geçirin. Duygu, düşünce ve isteklerini

rahat ifade edebilmelerinde onlara yardımcı olun. Onları cesaretlendirin, destekleyin. Çocuğunuzun sürekli uyarmayın, uyarı sayınızı azaltın. Nasihat etmeyi bırakın. Ders başarısının artmasını istiyorsanız bir abla veya abinin kontrolünde çocuğunuzun destekleyin. Açık, net, uygun, kurallar belirleyin. Komutlarda olumlu cümleler kullanın. Cezada davranışları hedef alın. Özel ilgiye ihtiyaçları olduğunu bilin. Sabırlı, anlayışlı ve hoşgörülü olarak onları affedin.

DEHB teşhisi konulmuş çocuklar kendini kontrol etmekte zorlanır, devamlı huzursuzdurlar ve düşünmeden hareket ederler. Bütün gün "Canım sıkılıyor." diyen çocuklara karşı anneler çaresiz kalabilir. Ebeveynler, evde çocuklarının özel durumuna uygun bir tatil programı yapabilirler.

"Ali, 10 yaşında. DEHB tanısı almış, 4. sınıf öğrencisi. Hayatında en çok kullandığı kelimeler 'Off çok sıkıldım!' ve 'Şimdi (veya), sonra

ne yapacağız? Bıraksanız saatlerce bilgisayarda oyun oynayabilir ve TV'nin başından kalkmaz. Bunları yaparken de can sıkıntısı hiç aklına gelmez. Onun dışındaki zamanlarda yerinde duramaz, huzursuzdur, plan yapmakta güçlük çeker, dalgın ve dikkatsizce davranır, kendini kontrol etmekte zorlanır, düşünmeden hareket eder. Annesi Ayşe Hanım ise özellikle tatil günleri için endişeli. Okulunun olmadığı zamanlarda oğluyla nasıl baş edebileceğini ve bu zaman dilimlerini nasıl verimli geçirebileceğini düşünüyor.” Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocuklar organize olma ve zaman yönetiminde yetersiz oldukları için boş zamanları öncelikli olarak planlanmalı. Yoksa anne, baba ve çocuk arasında çatışma yaşanabilir. DEHB'li çocuklar için tatilleri verimli geçirmek ekstra çaba ve gayret ister.

DEHB'li Çocukları Olan Ailelere Tatil Dönemleri İçin Tavsiyeler

Ailece bir tatil kontratı yapın. Ailenin her bireyinin hedefleri olsun. Tatilde neler yapacağınızı, planlarınızı, isteklerinizi, hedeflerinizi konuşun. Öncelikle anne baba kendileri hedeflerini koymalı, sonra çocuklarına hedeflerini sorup ondan beklentilerini dile getirmeli. Bu şekilde hem ortak hem bireysel hedefler çıkarılmalı. Kitap okuma, bisiklete binme, yürüyüş yapma, yüzme, tarihî ve doğal yerleri gezme veya anne babanın sevdiği

hobilerle ilgilenme vs. gibi. Hangi kitapları okuyabileceğini düşünüp kitap seçimi yapın.

Tatil Planı Hazırlarken Nelere Dikkat Edilmeli?

- Plan yapılırken DEHB'li çocuğun öğretmeniyle de görüşün. Çocuğun gelişme gösterdiği, zorlandığı alanları belirleyin ve tatil hedefleri içerisine akademik destek hedefleri de koyun.
- Ailece ulaştığınız hedefler için kendinizi ve çocuğunuzu ödüllendirebilirsiniz. Ayrıca çocuğunuza her hedef için ayrı küçük bir ödül verebilirsiniz.
- Neler yapacağınızı birlikte planladıktan sonra aylık

takvime yazın. Tatil zamanlarınızı takvime işaretleyin ve duvara asın.

- Ajanda kullanın. Ajandayı da haftalık yazın. Her günün dolu olması gerekmez. Esnek davranabileceğiniz boş günler de kalmalı.
- Her sabah çocuğunuzun tatil ajandasına birlikte bakın. O gün için ondan beklediğiniz uygun davranışları, programları sıralayın ve söz alın. Ödülünü de hatırlatın. Günün sonunda yaptıklarınızın üstünü çizin.
- Kurallarda esnek olun. Yaz günleri uzun olduğundan yatma saati gecikebilir. Bilgisayara hafta içi 2 saat izin verilebilir. Bütün gün bilgisayarda veya televizyonun başında kalmasına izin vermeyin.
- Çocuğunuzun kullandığı ilacı doktorunuzla birlikte düzenleyin. Tatil programınızı doktorunuza anlatın ve onun izniyle ilacınızı kesin veya devam edin.
- Tatil günlüğü tutmasını isteyin. Başına gelen ilginç olayları defterine, duygularını da ifade ederek yazabilir ya da çizebilir.
- Tatilin keyfini birlikte çıkarın. Çocuğunuzla düzenli oyun, sohbet veya keyifli fiziksel aktivite zamanlarınız olsun. Birlikte alışverişe giderken yolda koşu yarışı yapın veya birlikte sevdiği müzikleri dinleyin. Küçük çocuklarla görsel hafıza, dikkat oyunları oynayın. Ev işlerini birlikte yapın.

DEHB'li iyi tanıyın. Çocuğunuzun rahatsızlığını kabul edin ve yaptığı şeyleri aslında elinde olmadan yaptığını unutmayın. Olumlu yönlerini görerek onları takdir edin. Cezadan çok ödülü kullanın.

KÜTÜPHANECİ OSMAN AMCA

■ Dudu ALKAN

Edirne'nin küçük bir mahallesindeki kütüphanenin tek görevlisiydi Osman Amca. Sabahleyin kütüphaneyi erkenden açar, rafları kontrol edip şöyle bir tozunu alır, etrafı düzenlerdi. Yaşı ilerlemiş olmasına rağmen kütüphanecilik yapmaya seve seve devam ediyordu; kitaplar onun ayrılmaz bir parçası olmuştu. İçinde hissettiği boşluk hissini ancak kitaplar dolduruyordu. Osman Amca göçmen bir ailenin son çocuğuydu. Balkan Harbi'nden sonra artan baskılara geçim sıkıntısı da eklenince babası artık ana vatana göçme zamanı geldi diye düşünmüş. Hele hele civar köylere eşkıya geldiğini, köylünün evine girip gözüne kestirdiği ne varsa aldığını duyunca kararı netleşmiş. Köylerinde kalsalar çocuklarının nasıl bir geleceği olur kestirememiş. O zamanlar bir tek o mu, köydeki birçok aile de böyle düşünüyormuş. Osman Amca'nın babası oturup kardeşleri ile de konuşmuş; onun yanında gelmek isteyen de olmuş, topraklarından ayrılmak istemeyen de. Neticede iki erkek kardeşi,

annesi, babası ve üç çocuğu ile göç etmeye karar vermişler. Selanik'in köyündeki evini çok cüzi bir miktara satmış, tarla ile üzüm bağını da yok pahasına elden çıkarmış, "Alacağım para gittiğim yerde bir süre bize yeter" diye teselli olmuş. Çok zor olsa da ayrılık günü gelip kapıya dayanmış. Lodosun kuvvetlice estiği bir kırlangıç mevsiminde göç yoluna düşmüşler. 1960'lı yıllarda sessiz Balkan göçünü yaşayan her aile gibi gözleri yaşlı, kalpleri acı içinde, sessizce yola revan olmuşlar. Aklın söylediği başka, kalbin söylediği başkaymış. Dağ gibi adamlar bir yaprak gibi titremiş bu acı karşısında.

Osman Amca göç hikâyesini bana tekrar tekrar anlatır ve her defasında gözlerinden yaşlar süzülürdü. Bu koca adamın bedeninde, küçük bir çocuk kalbi saklıydı ve o kalpte kopan fırtınaların şiddeti hâlâ en derinden hissediliyordu. Öyle ya doğduğu, büyüdüğü, yemyeşil ovadaki köyünü bir daha görecekti miydi, yazın kavurucu sıcaklığında girdikleri ırmakların serinliğini hissetmek mahşere mi kalmıştı

bilmiyordu. Çocuk kalbi hissettiği acının ağırlığını hâlâ yaşıyordu. Her anlatışında yeniden bulacaktı sanırdı kaybettiği umudunu, çocukluğunu. Onları bir fırtına tutmuştu, savrulmuşlardı köylerinden, bilmedikleri topraklara. Nihayetinde birçok zorluk içerisinde Edirne'ye varmışlar. Aslında varış noktası

olarak payitahtı yani İstanbul'u seçmişler. Yol aldıkça anne ve babası daha fazla ileriye gitmek istememiş. Yaşlıların buradan öteye gitmeye güçlerinin kalmadığını anlayınca Edirne'nin sade, küçük, basit hayatına karışmışlar.

Osman Amca her yerde, her mekânda çocukluğundan

izler arayıp durmuş, tekrar o günlerin havasını solumak istemiş. Gençliğinde değişik işlerde çalışmış Osman Amca. Bahçıvanlık yapmış, yağ fabrikasında işçi olarak çalışmış, tütün tarlasında tütün toplamış ama hiçbir işte içindeki boşluk hissini dolduramamış. Kütüphanecilik ona anlatılmaz bir huzur vermiş. Onu bankoların

ardında her gördüğümüzde biz de bu huzurdan payımıza düşeni alırdık. Kütüphanesindeki her öğrenci ile tek tek ilgilenir, kimin çalışması nasıl gidiyor, kim hangi sınava girecek, kim ödev yapıyor göz ucu ile takip ederdi. Yıllar içerisinde kütüphaneye çok katkısı olmuş. Mesela belediye

yetkilileri ile görüşüp öğle saatinde çorba dağıtılmasını sağlamış. Çok mutlu olurdu çocukların boğazından sıcak bir lokma girecek diye. Dağıtım aracının yanında bekler her çocuğa tekrar ister misin diye tek tek sorardı. Ayrıca esnafın ileri gelenleri ve cami cemaati ile görüşüp bir burs fonu ayarlamıştı. Herkes gücünün yettiği parayı getiriyor kütüphanenin kumbarasına atıyordu. Her ayın 1'inde kumbarayı açar, ihtiyaç sahibi gördüğü öğrencilere dağıtırdı. Eksik kalanı cebinden tamamlardı. Üniversite öğrenciliğinde elime düzenli geçen parayı Osman Amca'nın bu küçücük

vakıf çalışmasına borçluyum. Osman Amca her genci geleceğin kıymetli bir tohumu olarak görür, azami emek sarf ederdi. Kütüphanenin müdavimi öğrencilerden o gün gelmeyen biri olursa şayet hemen arkadaşlarından onun haberini sorardı. Her öğrenciyi ders çalışmanın yanında kitap okumaya da teşvik eder, onlara hürmet beslerdi. Her gün iki üç sayfa da olsa mutlaka okuyun derdi. "Her işin az ama devamlı olanı evladır." cümlesini dilinden düşürmezdi. Bu arada kendisi de boş durmaz sürekli kitap okurdu. Zaman içerisinde iyi bir okuyucu olmuş, okumakla ilgili prensipler edinmiş, bir yol haritası

belirlemiş. Bunu zamanla oluşturmuş. Önce romanlarla başlamış okumaya sonra tarih ve coğrafya kitaplarına geçmiş, şimdilerde ise sosyoloji kitaplarına merak salmıştı. Ara ara içini dökmek, rahatlamak için kalemi eline alıyor şiirler yazmaya çalışıyordu. Eee bu kadar okumak sonuç olarak insanda yazma hevesini, isteğini getirir.

Osman Amca'yı çocukluğunun hatıraları hiç bırakmıyor, doğup büyüdüğü o kırlara, üzüm bağlarına, karpuz tarlalarına, müthiş bir özlem duyuyordu. Çok istemiş tekrar o toprakları görmeyi ancak bir türlü cesaret edememiş; ya her

şey çok değiştiyse ya göçerken en sevdiği, herkesten gizlediği misketlerini gömdüğü dut ağacının yerinde yeller esiyorsa ya arkadaşları ile saklambaç oynadığı üzüm bağlarının yeri artık kıraç topraklara karışmışsa diye düşünmekten kendini alamamış. Bu sebeplerden dolayı göçtüğü topraklara gitmeye içinde güç, derman bulamamış. Çocukluk yarasına ve kimselere anlatamadığı içindeki o boşluğa en iyi gelen şey kütüphanedeki öğrencilerin varlığıydı. Bir de kitap okumak; “Beni benden alır hüyalara götürür.” derdi. İşte bu nedenle mesleğine aşkla bağlıydı. Her gün yeni bir heyecanla işine gelir, huzuru en derinden hissettiği kütüphanesinin kilidini açar, masaları, rafları hızlıca bir kontrol eder sonra da küçük piknik tüpünde çayını demlerdi. Yanında her daim fazladan yiyecek getirirdi; öğrencilerden öğlen çorbasına yetişemeyeni gazetler ve hemen bir bardak çay ile bir poğaçaya koyardı usulca masasına. Öğrenciler de Osman Amcalarına minnet dolu gözlerle teşekkür ederdi. Oraya devamlı gelen her öğrenci bilirdi, saat 15.30 çay saatiydi. Osman Amca'nın odasında, çayın yanında, bir iki paket bisküvi her daim bulunurdu. Ayrıca namaz kılmak için odadaki seccade serili beklerdi, kim bilir belki bir çocuk seccadeyi görür de aklına namaz kılmak gelirdi.

Ben beş yıl bu kütüphanenin müdavimi oldum. Hukuk

fakültesine başladığım günden itibaren düzenli olarak kütüphaneye gittim. Osman Amca'yla önce çay eşliğinde biraz sohbet eder sonra dersime geçerdim. İşte bu sohbetlerde anlattı bana hayat hikâyesini. Söz dönüp dolaşip çocukluğuna gelince gözleri parlardı. Ne garip bir şeydi bu çocukluk; altmış yaşında bile olsan yaşamın en önemli bölümünü çocukluk anıların inşa ediyordu. Her zaman derdi ki “Burası dünya; burada işler hep yarım kalır oğul, herkesin içinde açık bir yarası vardır, bir de bitmeyen ümidi. Sen ümidini besle, yarım kalan tarafı istesen de kapatamazsın.” Çünkü bilirdi babamdan yana içimin, yüzümün gülmediğini.

Benim içimi açan, gözlerimi parlatan, konuşmaktan hoşlandığım bir çocukluğum olmadı. Babam bir gün çalışsa bir hafta çalışmazdı. Evde televizyonun karşısında yatar, iki çift söz edip hâlimizi hatırlamızı sormazdı. Anneciğim evi geçindirmek için elinden ne gelirse yapardı. Konu komşuya dikiş tadilatı yapar, etek gömlek gibi basit şeyler dikerdi. Ben de yaz tatillerinde pazarlarda çalışır, eve katkı sağlardım. Küçük iki kardeşimle birlikte zor bir çocukluk geçirdim ama hiçbir zaman yılmadım. Hayallerim vardı; hukuk fakültesini bitirince hâkimlik sınavını hemen kazanmak istiyordum. Sanki hayatta kaybedecek bir günüm dahi yoktu. Annemi ve iki kız kardeşimi biraz feraha

kavuşturmak istiyordum. Girdiğim ilk hâkimlik sınavını kazandım. Görev yerim Kars'ın Kağızman ilçesi oldu. Ailemin yanına izne geldiğimde Osman Amca'ya da daima uğrardım. İşini aşkla yapmasına hayranlık duyduğum, örnek aldığım bu değerli insanın sözleri hep kulaklarımdaydı. “Ne iş yaparsan yap evlat inceliklere dikkat et, insana değer ver, onu anla dinle, herkesin içinde bi sevgi damarı vardır, onu bul çıkart. Hoyrat olmak, bencil olmak en kolayı, sen Allah'ın rızasını kazanmak için iyi olmaya, merhametli olmaya talip ol.” derdi. Belki de benim hayatımda örnek, düzgün bir baba figürü olmadığından; çalışkan, işini güzel yapan, hayatın tecrübelerini genç kuşaklara su gibi aktaran bu güzel insana büyük bir hayranlık duyuyordum.

Şimdiler de Osman Amca epey yaşlandı, camiye vakit namazlarına zor gidip geliyor. Ben gençliğimde onun sayesinde anladım işini severek, incelikle yapmanın önemini, toplumun halka halka bu güzel insanlarla nasıl değiştiğini. Bizi biz yapan değerleri yaşatmak, iş ahlakıyla örnek olabilmek için azimle gayretle çalışıyorum. Edindiğim her bilgiyi, tecrübeyi genç arkadaşlarıma aktarıırken içimi huzur kaplıyor. İşte diyorum ne mutlu, ben de bir tuğla koydum bu gençliğin asırlar boyu yıkılmayacak irfan duvarına.

YARGI

■ Ali Necip ERDOŐAN

Yargı, hukuku devlet güvencesinde millet adına işleten, uyuşmazlıkları çözüp karara bağlayan bağımsız mercidir. Anayasa’da, “Yargı yetkisi, Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.” denilir. Bağımsız, yani herhangi bir bağı olmayan, kimseden emir almayan ve taraf tutmayan anlamına gelir. Yargıdan söz edebilmek için bir adalet mekanizmasına ihtiyaç vardır. Bu mekanizma devlet, anayasa, yasalar, mahkemeler, savcılar, hâkimler, avukatlar, davacı ve davalıdan oluşur.

Hukuk, hakkın çoğuludur ve haklar anlamına gelir. Simon Weil, hukuku ayakta tutacak bir güç olmadığında haklar anlamını yitirir, der. Hukuku devlet ayakta tutar. Yargı; delilleri, tanıkları dikkate alarak yasaları işletir, haklıyı haksızdan ayırır ve millet adına bir karar vererek tartışmaları kestirip atar. İşte bu kestirip atma nedeniyle bu mekanizmaya “yargı” denilir. Zira yargı, yarmayı/kesmeyi sağlayan alettir. İkiye bölen ve bölünenlerden birine geçerlilik tanıyarak diğerini atan demektir.

Yargıyı sözlükler, kişinin bir şey konusunda olumlu ya da olumsuz düşünce söylemesi; düşünme, kavrama, karşılaştırma, değerlendirme gibi yollara başvuru olarak kişi, durum ya da nesnelere eleştireci bir biçimde değerlendirilmesi, hüküm, şeklinde tanımlıyor. Bu tanıma baktığımızda

yargısız yaşayamayacağımızı rahatlıkla söyleyebiliriz. Çünkü insan yargıda bulunmadan ilerleyemiyor. Karar vererek, tercihler yaparak kendi hayat hattını, böylelikle de hayatını inşa ediyor.

Yargı gücü, hayat seyrimizin rotasını belirleyebilme gücüdür. Rotayı belirlemede yargının kriterlerini bize kim verir? Öncelikle içinde yaşadığımız kültür, üzerinde yaşadığımız dünyanın şekillendirdiği zihnimiz, bilim, sanat, din, edebiyat ve hukuk birikimimiz verir. Daha sonra hayal gücümüz ve aklımız. Yargımız yolumuza çıkan her şeyi ikiye böler. Biz bölünenlerden birini tercih eder, diğerini dışta bırakırız. Böylece öznelliğimizi inşa ederiz.

Yargı gücü, hayat seyrimizin rotasını belirleyebilme gücüdür. Onun kriterlerini yaşadığımız kültür, bilim, sanat, din, edebiyat ve hukuk birikimimiz, hayal gücümüz ve aklımız verir.

Dünyayı döndüren kelimelerin en önemlilerinden biridir yargı. Yargı kelimesini anlam alanıyla ve tüm yönleriyle ortadan on saniyeliğine kaldırsak hepimizi ve her şeyi yok etmiş oluruz. Bu tıpkı oksijenin on saniyeliğine ortadan kaldırılması gibidir. On saniye nefesimizi tutabiliriz ve böylelikle hiç kimseye bir şey olmaz diye düşünebiliriz. Fakat hücrelerimizde, kanımızda, iç organlarımızda bulunan oksijenin on saniyelik yokluğu bizi ve içinde oksijen olan her şeyi anında küle çevirir. İşte yargının yokluğu da aynı etkiyi yapar. Yargılarımızı erteleyebiliriz ki bu da bir tür karardır (erteleme kararı) fakat yargıyı ortadan kaldıramayız.

“Bu yaptığın doğrudur ya da yanlışır.” dediğimizde bir yargıda bulunuruz ve bu yargı, kaynağını yasadan, ilkeden, kuraldan ve etikten alır. Fakat “Bu güzeldir.” dediğimizde yasaya, ilkeye, kurala bağlı olmadan bir yargıya varırız. Buna “yargı gücü” ya da “yargı yetisi” denir. Kant, yargı gücünü zihinle akıl arasına yerleştirir. Yargı gücü, özelden genele (evrensele) uzanır. Böylelikle hayal gücüyle birlikte yargı gücü sentez yapabilir, bilgileri deneyime açık hâle getirir yani deneyimlemeyi mümkün kılar. Kant hayal gücünü “üretici mekanizma” olarak konumlandırır. Ona göre hayal gücü aşkın bir yetidir, bu anlamda bilgi üreten bir kaynaktır. Bu aynı zamanda bir insanın keşif yapmasını ve bu keşfinin uygulanmasını,

tecrübe edilmesini sağlayan şeydir. Bütün bilim insanları, kâşifler, mucitler önce hayal eder.

Yargı gücü ile ulaşılan sentez gözlemden, deneyimden ve kavramlardan elde edilen sentez değildir. Saf sentezdir. Kant, “saf” akıl demekle aslında içinde yaşadığımız dünyanın bize dayattığı akla karşı nötr kalmayı anlatır. İslam dininde akliselim şeklinde nitelendirilen akıl gibidir. Sadece olaylar arasındaki neden sonuç ilişkisine bakıp anlam yüklememeyi, görünenden yani zahirden anlamlar çıkarmamayı ifade eder. Rasyonel olanın karşısına rasyonel olmayı, aşkın olanı yani inancı koymayı ve neden sonuç ilişkisinden bağımsızlaşmayı kasteder. Tefekkürü önceler. Hikmet kavramıyla yakın ilişkilidir.

Sadece görüneye odaklanmamak, onun ardında gizlenmiş şeylere de nazarı dikkatle bakmak gerekir. Çünkü bu, kişinin kendi aklını kullanması için imkân doğurur. Bu yüzden “Aklını kullanmaya cesaret et.” der. Gözlemlerden ve tecrübelerden elde ettiğimiz bilgileri neden sonuç zincirinden bağımsız olarak işlemeye ve aşkın olanla bağ kurmaya yönlendirmek anlamına gelir. Sentetik (yapay, üretilmiş) olandan hareketle gerçek olana, değişmez olana ulaşmanın yoludur bu. Böylelikle kendisine özne olduğunu hissettiren yanılsamalardan, yanılgılardan, kanmalardan kurtulan kişi, asıl amacına

yönelerek fiillerini “gerçek fiil”e dönüştürür. Aşkın olanla bağ kurmayan kişi, gerçek özne değildir sadece özne hissi veren fiiller üretir ki bunlar malayani, boş, bir amaca yönelik olmayan fiillerdir. Kişiyi oyalar ve kişinin kendini gerçekleştirmesini engeller. Bir amaca yönelik olmayan fiiller kişiyi özne kılmadığı gibi belirleyemez de. Ama amaca yönelik fiiller yani semeresi olan, aşkın olanla bağ kuran fiiller kişiyi gerçek özne kılar ve belirler, kişiye karakter verir. Semeresi olan fiiller söz konusu olduğunda kişi, olaylar arasındaki neden sonuç ilişkisini kendine özgülerebilir. Erdemli bir hayatın mümessili olabilir.

O zaman, olaylar arasındaki neden sonuç zincirinin kanıtlanma gerekliliği

ortadan kalkar. Zira gözlem ve tecrübelerden kaynaklanan bilgi, kullanım değeri bakımından kişiye özgüdür. Her fiil, kişinin kendisine özgüdür ve yapaylık taşımaz. Üstelik kişi kendisini neden sonuç zincirine bağlı görmeyeceği gibi ona anlamlar da yüklemeyebilir. Burada işin içinde olan ve görünmeyen şey “nesne”dir. Kant, bilginin nesnesinden yola çıkmaz, bizzat nesneden yola çıkar ve nesnede olanın “ne” olduğunu sorgular.

“Tanrı yoksa ben kimin yüzbaşıyım?” diye sorar Dostoyevski’nin kahramanlarından biri, Tanrı’nın varlığını/yokluğunu tartışan gençlere. Bu kendi varlığının anlamını inandığı Tanrı’da arayan bir insanın

serzenişidir. Çünkü özne daima bir “şey”in öznesidir. Nesne yahut fiille kurduğu bağ onu özne yapar. Yüzbaşı da Tanrı ile kurduğu bağ ile eylemlerini bir zemine oturtmuş ancak o zaman özne olmuştur. Yargıda bulunmanın zorunlu koşulu “bilmek”, bilmenin zorunlu koşulu da nesneyle bağ kurmaktır. Nesneyle kurulan bağ, nesnenin yönlendirmesiyle oluşan bağıntıdır. Ardından eylem/ tepki gelir.

Nesne ister doğada doğal hâliyle bulunsun isterse imal edilmiş olsun her durumda biçimlendirilmiştir. Bu yüzden nesneyle bağ kurulduğunda nesnedeki bilgiyi sentez olarak yani hazır olarak buluruz. Nesneden alınan duyum, ondaki hazır sentez nedeniyle öznenin tepki vermesine neden

olur. Bu tepki/eylem kişiyi hem özneleştirir. Yani bu tepkiyi vermek için nesnenin varlığı zorunludur. Ayrıca bu tepki, nesnenin yönlendirmesiyle verilen tepki olduğundan, bu tepki nedeniyle düşünme mümkün olur. Kısaca tepki düşünmeye sevk eder. Verilen tepki insanı “düşünen özne” konumuna yükseltir. Tepki kişinin bizzat öz etkinliğidir.

Kant, “Önceden kendimizin bağlayıp birleştirmedeği hiçbir şeyi nesnede bağlanıp birleştirilmiş olarak bulamayız.” diyor. İşte bu “bağlayıp birleştirme” eylemi öğrenilmiş bir şeydir. İçinde bulunduğumuz yapı tarafından gerek deneyim gerekse gözlem yoluyla elde edilir. Bunu nesnede “bağlanıp birleştirilmiş” olarak bulmak, deneyimlerin ve gözlemlerin

şekillendirdiği zihnin algılama, duyumsama ve yorumlama etkinliğinin, nesnede hazır bulunması anlamına gelir. İnsan zihni, içine doğduğu yapı tarafından karşılıklı etkileşimle yani çocukluktan itibaren maruz kalınan etkiler ve bu etkilere verilen tepkiler ile şekillenmiştir. Bu yüzden zihin tıpkı parmak izi gibi kişiye özeldir. Dış dünya bilgisi, yani nesnenin yönlendirmesiyle elde edilen bilgi, işte bu şekillenmiş zihne dökülür ve onun şeklini alır. Zihnin şeklini alan bilgi, aldığı şekil nedeniyle de yargıya dönüşür ve her insan için bu yargı farklıdır.

Kişide bilgi olarak her ne var ise bu bilgi nesnede hem nesnenin biçimi hem de içeriği bakımından hazır sentez olarak alınıp kişiselleştirilmiştir. Bilginin kişiselleştirilmesi kendi kendini tasarlama olarak yani özneleşme olarak tezahür eder. İşte bu yüzden Kant, “her şeyin düşünülebilirliğini, kendimizin düşünülebilirliğinin bir işlevi olarak” kabul eder. Yani neyi düşünüyorsak düşünelim öncelikle ve bizzat kendimizi düşünüyoruz ve hem kendimizi nesnedeki anlamla (düşündüğümüz şeyle) hem de nesnenin kendimizdeki (zihnimizdeki) anlamıyla bir ve aynı kılarak düşünüyoruz. Düşünce üzerine düşünmeyi de mümkün kılan işte bu imkândır. Şu hâlde kişi bir “şeyin” öznesi değilse özne değildir. İnsanı harekete geçiren ve fiili mümkün kılan da işte bu öznedir. Fiili özgün ve orijinal kılan da budur.

KEŞİF Mİ BULUŞ MU?

■ Muhammed Kâmil YAYKAN

“S ayın seyirciler bilim adamları şaşırtıcı bir buluşa imza attılar. Dünya’dan yaklaşık 264 ışık yılı uzakta keşfedilen LTT9779b isimli ötegezegen kendi üzerine gelen ışığın yaklaşık yüzde 80’ini yansıtıyor. Dünya’dan beş kat daha büyük olduğu düşünülen bu gezegen ‘ayna gezegen’ olarak da tanımlanıyor.”

Böyle bir habere rast geldim geçenlerde. Bizim “Seher Yıldızı” olarak adlandırdığımız Venüs’ten bile daha parlak bu gezegen. Muhtemelen gündüz dahi görebileceğimiz bir komşumuz olurdu, şayet bizim sistemimizde bulunsaydı.

Buraya kadar her şey normal gibi görünüyor. Ama kulak tırmalayan bir şeyler var haber metninde. İlk cümlede buluş, ikinci cümlede ise keşif kelimesi geçiyor. Ve hâliyle soru çarkları dönmeye başlıyor zihnimde. Keşif mi, buluş mu? Nedir keşif? Neye buluş deriz? Hazırsanız başlıyoruz...

İnsanlık, tarih boyunca keşifler ve buluşlar yaparak dünyayı ve çevresini daha iyi anlamış ve ilerlemiştir. Keşif ve buluş kavramları birbirine yakın gibi görünse de aslında farklı anlamlar taşır ve tarihsel gelişimleri de birbirinden farklıdır.

BİLİYOR MUSUNUZ?

- Keşif, var olan ancak henüz biz insanların bilmediği bir şeyi bulmak anlamına geliyor. Everest'in zirvesi, Mariana Çukuru, DNA sarmalları, Kuiper Kuşağı ve hatta LTT9779b isimli ötegezegen.
- Buluş ilk defa yeni bir şey ortaya çıkarma, icat anlamlarına geliyor. O hâlde tekerlek, barut, buhar kazanı, bilgisayar ve sayısız teknolojik aleti de buluş olarak adlandırmamız gerekiyor.

HANGİSİ DAHA MÜHİM?

- Keşif mi daha önemli, yoksa buluş mu? Bir muamma. Ama cevap çok belli. Her iki kavram da aslında eşit ölçüde önemlidir ve birbirini destekler.
- Keşifler, buluşlar için ilham kaynağı olabilir ve buluşlar, keşiflerin sonuçlarını daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir. İnsanlık tarihindeki keşifler ve buluşlar, toplumu şekillendiren ve ilerlemeyi sağlayan önemli dönüm noktalarını temsil eder.

BİRAZ DA TARİH

- Keşifler ve buluşlar arasındaki farkı daha iyi anlamak için tarihsel gelişimlere de bakalım. Keşifler, biz insanoğlunun dünya üzerindeki bilinmeyen bölgeleri keşfetme arzusuyla başladı. Yaşadığı yere sığamayan, "Acaba orada ne var?" düşüncesi ile harekete geçenler ilk kâşiflerden sayıldı. Evliya Çelebi'nin meşhur seyahatleri, Marco Polo'nun Asya'ya yaptığı yolculuklar veya Vasco da Gama'nın Hindistan'a deniz yoluyla ulaşması gibi keşifler önemliydi.
- Buluşlar ise bilim ve teknoloji alanındaki ilerlemelerle birlikte hız kazandı. Sanayi Devrimi döneminde, buhar motoru, telgraf ve dikiş makinesi gibi icatlar dünya üzerinde devrim yarattı. 20. yüzyılın başlarında ise uçak, otomobil, radyo, televizyon ve bilgisayar gibi birçok önemli buluş gerçekleşti. Günümüzde ise dijital teknolojiler, yapay zekâ ve uzay keşifleri gibi alanlarda sürekli olarak yeni buluşlar ortaya çıkıyor.

İLERİDE BİR GÜN...

Günümüzdeki bilimsel araştırmalar, insanlığın sınırları zorlamaya devam ettiğini gösteriyor. Gelecekte daha büyük keşifler ve devrim niteliğinde buluşlar bekleniyor.

MEHİR

NIKÂHLA KADINA VERİLEN HAK

■ Merve YİÇİTOĞLU

Aile, nikâh temeli üzerinde yükselen toplumun özü ve çekirdeğidir. İslam hukukunda nikâh, “karı koca arasında beraber yaşama ve yardımlaşmaya müsaade eden, taraflara karşılıklı hak ve vazifeler yükleyen akit” (Ebu Zehrâ, *Ahvâlü’ş-şahsiyye*, s. 17) şeklinde tarif edilir. Bu akdin zemini eşlerin birbirlerine karşılıklı hak ve sorumluluklarıyla oluşur. Hz. Peygamber, (s.a.s.) Veda Hutbesi’nde bu durumu “Ey insanlar! Eşlerinizin sizin üzerinizde hakkı olduğu gibi sizin de onlar üzerinde bir hakkı bulunmaktadır.” (Tirmizi, Radâ’,11) şeklinde açıklamıştır.

Evlilikte; sevgi, saygı, sadakat ve hüsnümuamelede bulanmak gibi eşlerin karşılıklı hak ve sorumlulukları vardır. Ailede, erkeğin yerine getirmesi gereken sorumluluklardan biri de eşine ödemesi gereken mehirdir. Zira mehir kadının evlilikteki haklarından biridir.

Mehir, İslam aile hukukunun kadınlara vermiş olduğu en önemli haklardan biridir. Kadının bir eş olarak önemini ve değerini yansıtan bir kurum olarak görülen mehir, evlenirken erkeğin eşine verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği para ya da mal cinsinden bir değerdir.

Kur’an-ı Kerim’de “Kadınlara mehirlerini borcunuzu öder gibi verin. Eğer onun bir kısmını size gönül rızasıyla verirlerse onu da afiyetle

yalayın.” (Nisâ, 4/4) “...onlardan birine yüklerle mehir vermiş olsanız dahi ondan hiçbir şeyi geri almayın...” (Nisâ, 4/20), “...sabit bir hak olarak kendilerine mehirlerini verin...” (Nisâ, 4/24) ayetleri ile mehrin gerekliliği belirtilmektedir.

Hadislerde de mehrin önemine işaret edilmiş, Hz. Peygamber, (s.a.s.) hanımlarına mehir verdiği gibi bu konu üzerinde de hassasiyetle durmuştur. O, Hz. Ali ile kızı Hz. Fatıma evlendiğinde Hz. Ali’ye mehir vermesini söylemiş, verecek bir şeyinin olmadığını öğrenmesi üzerine zırhını

Mehir kadının kişisel malıdır, sadece ona verilir ve bu hak kadının rızası olmaksızın bir başkasına devredilemez.

Kadın kendi malları üzerinde tasarruf yetkisine sahip olduğu gibi mehri üzerinde de aynı hakka sahiptir. Kadın mehrini dilediğince harcayabilir, dilerse yatırım yapabilir, satabilir veya borç verebilir.

satmasını istemiştir. (Ebu Davud, Nikâh, 36) Resulullah, (s.a.s.) Abdurrahman bin Avf’ın evlendiğini öğrenince kendisine mehir olarak ne verdiğini sormuştur. O da bir miktar altın verdiğini söylediğinde Allah Resulü, (s.a.s.) “Allah mübarek etsin...” buyurmuştur (Buhari, Nikâh, 54). Fezâre kabilesinden mehir olarak bir çift ayakkabı alan bir hanıma, Hz. Peygamber, (s.a.s.) “Nefsin ve malın için bir çift ayakkabıya razı mısınız?” diye sormuş, kadının rızasını belirtmesi üzerine Allah Resulü, (s.a.s.) bu evliliğe müsaade etmiştir (Ebu Davud, Nikâh, 30-31).

Tarihe baktığımızda birçok toplumda evlilik sırasında eşlerden birinin diğerine, bilhassa kadının ailesine para ya da bir mal verme geleneğinin olduğunu görürüz. Romalılarda, Musevilikte ve Hristiyanlıkta benzeri uygulamalar yer almaktadır. Ayrıca İslam öncesi Türk toplumlarında erkeğin kızın ailesine verdiği “kalın” ve “başlık parası” adı altında verilen ödemeler mevcuttur.

Cahiliye Dönemi’nde de “sadak” adıyla bilinen ve kadının ailesine verilen bu ücret, bir nevi onun bir eşya gibi görülmesinden kaynaklı ödenen bedeldi. O dönemde erkek, kadının velisine belirli bir ücret vermek suretiyle evlenebilirdi. Hor görülen, aşağılanan ve âdeta bir meta gibi görülen kadın algısını değiştiren, onu en değerli

konuma getiren İslam, bu geleneği kaldırmamış onu kadının lehine revize etmiştir. Zira artık mehir, bir satış bedeli olmaktan çıkarılmış ailenin muhabbet temelleri üzerine kurulmasını ve eşlerin birbirlerine yakınlaşmasını sağlayan bir hediyeye, ailesi yerine kendine verilmesiyle de kadın için ekonomik ve sosyal güvenceye dönüştürülmüştür.

Cahiliye Dönemi'nde mehir, evliliğin temel şartlarından biri olarak görülürdü. Nikâh, mehrin ödenmesiyle geçerlilik kazanır; mehir ödenmeksizin yapılan evlilik geçersiz sayılır ve utanç verici olarak kabul edilirdi. Tamamen bir satış akdini andıran bu uygulamanın aksine İslam'da mehir, nikâh akdinin sebebi değil sonucudur. Mehir verilmeksizin yapılan evlilik geçerli olmakla birlikte kadın mehir hakkını kaybetmez. Bu durumda benzer şart ve konumdaki kadınlara ödenen miktar (mehr-i misil) esas alınarak bir mehir belirlenir. Mehrin belirlenmediği durumda, evlilik fiilen tamamlanmadan önce boşama gerçekleşirse erkeğin hanımına maddi destek olmak açısından bir ödeme yapması gerekir.

İslam aile hukukunda mal ayrılığı rejimi bulunması hasebiyle kadının malı üzerinde kocası dâhil başkasının bir tasarruf hakkı yoktur. Mehir de kadının kişisel malıdır, sadece ona verilir ve bu hak kadının rızası olmaksızın bir başkasına devredilemez.

Mehir, İslam aile hukukunun kadınlara vermiş olduğu en önemli haklardandır. Kadının bir eş olarak önemini ve değerini yansıtan bir kurum olarak görülen mehir, evlenirken erkeğin eşine verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği para ya da mal cinsinden bir değerdir.

Kadın kendi malları üzerinde tasarruf yetkisine sahip olduğu gibi mehri üzerinde de aynı hakka sahiptir. Kadın mehrini dilediğince harcayabilir, dilerse yatırım yapabilir, satabilir veya borç verebilir. Ancak isterse "Eğer gönül hoşluğu ile o mehrin bir kısmını size bağışlarsa onu da afiyetle yiyin." (Nisâ, 4/4) ayetinde ifade edildiği gibi ailesinin ortak harcamaları için kullanabilir veya eşine bağışlayabilir.

Mehir'in miktarı ile ilgili evlenmeyi zorlaştırmama

gibi sebeplerden dolayı aşırıya gidilmemesi tavsiye edilmekle beraber bu konuda bir üst sınır belirlenmemiştir. "...Yüklerle mehir vermiş olsanız dahi ondan hiçbir şeyi geri almayın..." (Nisâ, 4/20) ayetinde de belirtildiği gibi kadın dilediği kadar mehir isteyebilir. Nitekim Halife Hz. Ömer (r.a.) mehri 400 dirhemle sınırlamak istemişti fakat orada bulunan Kureyşli bir kadın Nisâ suresi 20. ayeti okuyarak, Allah Teâlâ'nın mehir için bir sınır getirmediğini, aksine kadınları yükler dolusu mehre layık gördüğünü söyledi. Bunun üzerine yeniden minbere çıkan Hz. Ömer şöyle demiştir: "Size kadınlarınız için 400 dirhemden fazla mehir vermenizi yasaklamıştım. İsteyen malından dilediği kadar verebilir." (Şevkânî, *Neylül'-evtâr*, 6/168)

Mehrin üst sınırı olmayacağı konusunda ittifak eden âlimler alt sınırı konusunda farklı görüşlere sahiptir. Hanefilere göre, kadına verilecek mehrin asgari miktarı on dirhem gümüş veya karşılığıdır (o güne göre yaklaşık iki koyun bedeli). Malikîlere göre bu miktar üç dirhem gümüş iken, Şafi ve Hanbeliler alt sınır koymamışlardır.

Mehrin verilme zamanı, nikâh akdi esnasında peşinen (mehr-i muaccel) olabildiği gibi nikâhtan sonra peşin veya vadeli yahut evliliğin sona ermesi halinde (mehr-i müeccel) olabilir.

İslam'da satışı veya kullanılması mübah olan her şey mehir olarak verilebilir. Menkul ve gayrimenkul mallar, mücevher gibi şeyler mehir olabilir. Ancak ekonomik karşılığı olmayan ve sadece dinen sevap kazanmaya vesile olan amel veya eşinin namaz kılmasını, oruç tutmasını, sigara ve alkol gibi kötü alışkanlıkları terk etmesini istemesi gibi hususlar her halükârda kişinin yerine getirmesi gerekli görevler olduğu için mehir olmaz. Mehir olarak hacca gitmeyi isteme konusu -ihtilaflı olmakla beraber- hacca götürme maddi bir külfet gerektirdiği için hac masraflarının karşılanması mehir olarak istenebilir.

İslam, mali hususlarda kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık yapmış, onları hiçbir ekonomik külfet altına sokmamış bilakis doğumundan ölümüne kadar çeşitli vesilelerle ekonomik açıdan garanti altına almıştır. Evlilikte ise mehir, kadın için evli kaldığı sürece dilediğince sarf edebileceği bir ekonomik güvence, evliliğin sona ermesi durumunda mağduriyet yaşamaması için bir teminattır. Ayrıca erkeğe eşine karşı maddi sorumluluğunu hatırlatmadır. Erkeğe mehir borcu "Kadınlara mehirlerini verin." (Nisâ, 4/4) emri ile sosyal ve hukuki bir vazife olarak telakki edilir. Mehir aynı zamanda erkeğin kadına verdiği önemin, onunla bir hayatı paylaşma isteğinin göstergesidir. Bir hediye olarak değerlendirildiğinde ise eşlerin birbirlerine karşı sevgi ve muhabbetlerinin artmasına vesiledir.

Aile kurumunun önemini ve ciddiyetini gösteren mehirin boşanmayı zorlaştırıcı bir rol üstlendiği de görülmektedir.

Mehrin kadının zengin olup erkeğin fakir durumda olduğu zaman dahi verilmesi, onun sadece maddi bir karşılık olmadığını, kadına verilen değer ve kıymetin bir göstergesidir.

Cünümüzde yapılan araştırmalarda, maalesef mehir konusunda evlenecek çiftlerin yeterince bilgilendirilmemesi veya

onların mehirin önemini tam olarak farkına varmamasından dolayı mehirin işlevselliği yeterince bilinmemektedir. Genellikle de mehirin, sadece dinî nikâh sırasında konuşulduğu lakin sonradan eşlere teslim edilmediği gözlemlenmektedir. Ayrıca belirlenen mehir miktarının kadınlara gerçek bir fayda sağlamayacak kadar sembolik olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, mehirin sadece nikâh sırasında yapılan bir dinî ritüel olduğunu, uygulamada karşılığının yetersiz kaldığını göstermektedir. Ayrıca belirlenen mehirin de kadınlara ulaştırılmasında oranların düşük olduğu belirtilmiştir. Mehirlere alan kadınların önemli bir kısmının bunu kendileri için harcamak yerine eşlerine hibe ettikleri veya ailelerine harcadıkları gözlenmiştir. (Saliha Okur Gümrükçüoğlu, "İslam Aile Hukukunda Kadının Mehiri Hakkında Toplumun Bakış Açısı Üzerine Bir Değerlendirme", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s. 2013)

Hiç şüphesiz İslam'ın hedeflediği sağlam aile yapısı eşlerin karşılıklı hak ve sorumluluklarını yerine getirmesiyle mümkündür. Bu nedenle sorumluluklara bağlı olarak üstlenilen rollerin ifası, aile kurumunun sağlamlığı, İslam'ın kadınlara sunduğu hakların muhafazası için bu konuda evlenecek kişiler bilgilendirilerek mehir kurumu daha aktif hâle getirilmelidir.

BAYRAM BİLGE TOKEL İLE TÜRK HALK MÜZİĞİ ÜZERİNE...

■ Söyleşi: Mahir KILINÇ

Türk halk şiirinde en eski nazım biçimi olarak bilinen, sözlü geleneğe bağlı olarak gelişim ve değişim gösteren ve her biri bir kültür hazinesi olan türküler milletimiz için neden önemlidir? Türkülerin her dönemde vazgeçilmez oluşunun sebepleri nelerdir?

Önce yaygın bir yanlışı düzeltelim. Halk şiirimizdeki “türkü” başlıklı çoğu on birli hece kalıbı ile söylenmiş şiirleri ezgiden, müzikten bağımsız sadece “nazım biçimi” olarak görmek doğru değil. Bu şiirlere türkü adı verilmesi, biz her ne kadar bilmesek de sahip olduğu müzikal formdan, yani musikisinden dolayıdır. Eski cönklerde sıkça görülen türkü, koşma, varsağı, türkmani başlıklı şiirlerin birbirinden farkları vezinleri, hece sayıları, şekli özellikleri vs. değil, her birinin farklı tür ve formdaki bestesinden dolayıdır.

Türkülerin milletimiz için önemine gelince de sorunuzdaki “her biri bir kültür hazinesi olan” ibareniz bunun cevabını veriyor aslında. Bu yurdun tapusu türkülerimizdir. Her dönemde vazgeçilmez oluşu ise büyük ölçüde sürekli kendini yenileyerek yani her dem taze kalarak her dönemin ruhunu yakalamasından dolayıdır. Halkımız kendi sesi, kendi dili, kendi ruhu, gönlü, duygusu olan türkülerle o kadar içli dışlıdır ki kendisi türkülerle benzediği kadar türküler de kendisine benzer. Yıllar önce bu konuda şöyle demiştim: “Türküler bizi söyler yüzlerce yıldır, biz türkülerini... Türkü biz’iz aslında; en yalın, en sade, en insan yanımızla biz.

Türkülerimizin buram buram insan, insanımızın burcu burcu türkü kokması bundandır.” Tanpınar’a “Anadolu’nun gerçek romanını yazmak isteyenler muhteva yüklü türkülerle eğilmelidir.” dedirten de türkülerin tarihle ve toplumla bu içe içe oluş hâlidir.

“Hiçbir gerçek türkü sanat endişesi ile vücut bulmamıştır ama her hakiki türkü gerçek bir sanat eseridir.” sözünüzden hareketle türkülerin sanatla ilişkisinden bahsedebilir misiniz?

Sanat, malum “tasannu” kelimesi ile aynı köktendir, yani suni olan, yapılan bir şeydir. Sanat müziğinin “sanat”ı böyledir. Çünkü yapılan, yani bestelenen bir müziktir. Oysa türküler beste değil yani suni değil tabiidir. Sanat yapmak için yapılmamıştır. Her gerçek türkü millî ya da ferdî bir acının, felaketin, sosyal olayların, savaşların, gurbetlerin sonucu söylenmiştir, daha doğrusu yakılmıştır. Çünkü türkü “yakılır”, yakan yandığı için yakar aslında. Ama bu durum türkülerde sanat olmadığı anlamına gelmez. Tam aksine türkülerde saf, samimi, yalın “yüksek sanat” vardır. Derin duyuların, yakıcı acıların, büyük sevdaların temiz bir Türkçeyle sade ve samimi bir üslupla, yürekten gelen ezgiler eşliğinde terennümünden doğar türküler. “Yürekten gelmeyen yırağa gider.” derler. Yemen ağıtları, Koroğlu koçaklamaları, Karacaoğlan havaları, Pir Sultan nefesleri, Yunus ilahileri, Kerbela ağıtları, Âşık Veysel deyişleri,

Muharrem Ertaş bozlakları, Neşet Ertaş türküleri vb. Bunların hiçbiri sanat endişesiyle sanat yapmak için söylenmemiştir. Fakat bu eserlerdeki saf ve gösterişsiz sanat ayan beyan ortadadır.

Âşık Veysellerin, Neşet Ertaşların, Âşık Mahzuni Şeriflerin bıraktığı kültür ve musiki mirasının değerinin herkes farkında mı sizce, ne dersiniz?

Bir kere bu saydığınız isimler ve benzeri pek çok ozanımızın yaptıklarının sadece çalıp söylemekten ibaret olmadığını farkında mıyız, emin değilim. Bizim âşıklarımız, ozanlarımız, halk sanatçılarımız, türkü ustalarımızın her biri aynı zamanda birer kültür taşıyıcısıdır. Çünkü türkülerimiz dilimizin, musikimizin, tarihimizin, edebiyatımızın, medeniyetimizin ve kültürümüzün damıtılmış en rafine eserleridir. Bence Veysel Baba ile Neşet Baba birbiriyle komşu ve akraba iki zirvedir. Rahmetli Neşet Usta da Veysel Baba’ya çok saygı duyar, onu çok severdi. Onda babasının doğallığını, içtenliğini ve erişilemez sadeliğini bulduğunu düşünüyorum. Âşık Veysel’deki tasavvufi derinliği ve irfani kültürü fark edemeyecek kadar sığ ve cahil; Neşet Ertaş’taki Yunusça edayı ve arifane terbiyeyi anlamayacak kadar ruhsuz ve nobran; Mahsuni Şerif’teki cesaret ve idealizmi göremeyecek kadar şaşı olanlar elbette bu değerlerin farkında olamazlar.

Türk Halk müziğini Muzaffer Sarısözen, Nida Tüfekçi ve Mehmet Özbek isimleri etrafında üç evreye ayırıyorsunuz. Bunun nedenini ve bu isimlerin önemini kısaca anlatabilir misiniz?

Bu isimlerin değerini ve misyonlarını az çok türkülerle yakınlığı olan hemen herkes iyi bilir. Bu üç isim, sırasıyla, türkü binasının temellerini atan (Kuruluş Dönemi), inşaatı bitiren (Gelişme Dönemi) ve ince işçilikleri tamamlayan (Yenilikçi Dönem) isimlerdir. Cumhuriyet sonrası THM zevk ve estetiğinin oluşması, benimsenmesi ve yaygınlaşması konusunda çok büyük hizmetleri olmuştur. Muzaffer Sarısözen (Sivas), Nida Tüfekçi (Yozgat) ve Mehmet Özbek (Urfa); güçlerini mesleki ehliyet ve liyakatlerinden alarak yetkilerini, yüksek bir görev bilinci içinde milletin arzu ve beklentileri istikametinde kullanıp geniş halk kesimlerini kendi sazi, sözü ve özüyle yeniden buluşturmuşlardır. Vatanın türküsüz, türkünün vatansız olamayacağına inanan memleket evlatları olarak; kültür ve medeniyetimizin en özlü ifadesi, genel musiki kültürümüzün ve dilimizin süzölmüş birikimi, millî hafızamızın tele ve dile dökülmüş şekli olan “Türk halk müziği” dediğimiz muhteşem hazineye kutsal bir emanet gibi sahip çıkarak nesiller boyu hep saygıyla anılmayı hak etmişlerdir.

Türküler bizi söyler yüzlerce yıldır, biz türkülerini... Türkü biz’iz aslında; en yalın, en sade, en insan yanımızla biz. Türkülerimizin buram buram insan, insanımızın burcu burcu türkü kokması bundandır.

Türkülerin oluşmasında ve yayılmasında önemli kaynaklardan biri hiç kuşkusuz Köroğlu, Dadaloğlu, Karacaoğlu, Seyrani, Âşık Veysel, Şeref Taşlıova, Murat Çobanoğlu, Muharrem Ertaş gibi değerlerimizdir. Bu geleneğin sürüp gitmesinde bu ve benzeri isimlerin öneminden ve kendilerine düstur edindikleri ilkelerden kısaca bahsedebilir misiniz?

Halk şairinin asıl gücü, dayandığı geleneğin zaman ve mekândaki yaygınlığından, derinliğinden ve dinamizminden kaynaklanır. Sanatının zeminini ve ortamını oluşturan bu kültür, millî kültürümüzün de özünü oluşturur. Saydığınız isimler ve benzeri daha pek çok halk ozanımız, kökü binlerce yıl eskilere dayanan büyük bir kültür ve müzik geleneğinin yakın geçmişimizdeki temsilcileridir. Büyük ölçüde usta/çırak ilişkisi ile taşınan bu gelenek musiki kültürümüzün, dilimizin, sosyal ve kültürel

hayatımızın, hatta tarihî geçmişimizin şifreleri ile dolu zengin bir saz ve söz kültürüne dayanır. Bu sözlü gelenek, yaşayan, canlı ve devamlı hareket hâlinde bir kültürdür. Kuşaktan kuşağa aktarılmak suretiyle hem korunur hem de aktarıcının/anlatıcının yaratıcılığı ölçüsünde yeni zamanlara, mevcut toplumsal özelliklere uyarlanarak yenilenir, zenginleşir. Âşıklarımızın en büyük sermayeleri ise herkese açık aşk ve gönül sofralarıdır. Ataları Yunus’un “Aşk gelicek cümle eksikler biter” dediğinden, Fuzuli’nin “Aşk imiş her ne var âlemde” dediğinden, Neşet Ertaş’ın “Aşk ile çalışan yorulmaz” dediğinden haberdardırlar.

“Türk musikisinin sadece en kadim çalgısı değil, aynı zamanda en temel çalgısıdır da.” dediğiniz bağlama, türkülerde neden temel çalgı olarak görülmüş ve türkü denildiğinde hep akla gelir olmuştur?

Bugün saz veya bağlama dediğimiz tarihî çalgımız olan kopuz, Oğuz Türkmen boylarının Dede Korkut’tan devralıp kutsal bir emanet gibi at sırtında Anadolu’ya getirdikleri ve o gün bugündür ellerinde ve gönüllerinde taşıdıkları bir çalgıdır. Bir bakıma saz, Türklerin Orta Asya’dan Anadolu’ya getirdikleri bütün bir tarih, kültür, medeniyet ve zihniyetin ana taşıyıcı unsurudur. Önceleri kopuzmuş adı, sonra tambura (dombıra/ dambıra) olmuş, bir ara çöğür, daha

sonra tar (tel) demişiz. Biz bağlamayı o kadar sevmiş ve sahiplenmişiz ki aslında İngilizcedeki “enstrument” gibi genel olarak “çalğı” anlamında kullandığımız saz kelimesini, bağlamanın özel adı yapmışız. Yani saz/çalğı deyince aklımıza hemen bağlama geldiği için. Bundandır ki hemen tüm ozanlarımızın saza yaktığı/söylediği bir türküsü mutlaka vardır. Veysel’in “Ben Gidersem Sazım Sen Kal Dünyada”, Neşet Ertaş’ın “Ağla Sazım” adlı türküleri gibi.

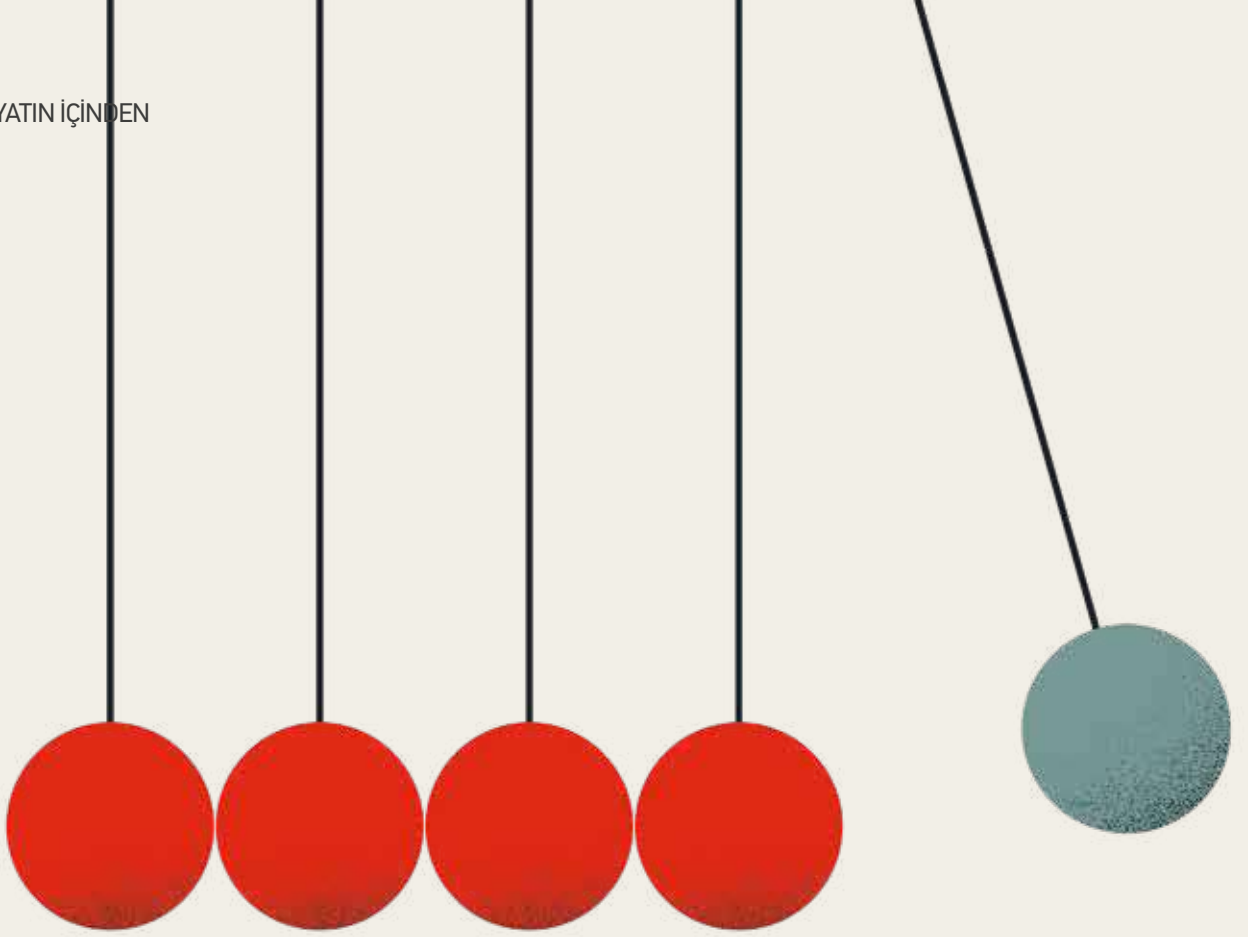
Yaşanmışlıkların egemen olduğu türküler şehir hayatından ziyade taşra yaşantısından, taşralı bir yaşamdan mükellef bir sofraya kurmuştur önümüze. Genellikle şehir yaşamının hüküm sürdüğü günümüzde yeni türküler söyleyebilmek adına bu yönde çalışanlara neler tavsiye edersiniz?

Bu dediğiniz anonim karakterli halk müziği birikimimizin ve repertuarımızın çok büyük bir bölümü için geçerli denebilir. Bizim eski türkülerimizde anlatılan fon, arka plan genellikle köy, taşra ve kırsal kesimdir. Allı turnalar, sunalar, keklikler, bülbüller, ceylanlar, dağlar, ırmaklar vb... Ama türkülerin asıl konusu, objesi olan insan ve insani duygular, hâller, olaylar çoğu zaman mekândan hatta zamandan bağımsızdır. Dolayısıyla geleneksel türkülerimiz her ne kadar daha çok taşralı, köylü, kırsalda yaşayan

insanımızın dilinden ve telinden dökülse de insanımızın tümüne dalga dalga ulaşıyor zaman içinde. Hatta insanlığa bile ulaşmakta son devirlerde. Âşık Veysel’in, Neşet Ertaş’ın başka milletlere mensup sayısız takipçisi ve sevenlerinin olması bundan olsa gerek. Kaldı ki son yarım asırdır, geleneksel özü, formu ve ruhu bilen şehirli hatta eğitilmiş insanların yaptıkları “şehir türküleri”nin de tüm memleket insanını kucaklayan bir zevk ve kültür ortak paydası oluşturduğunu görüyoruz. Günümüzde Özhan Eren’in “Kara Tren”, Musa Eroğlu’nun “Mihriban”, Kazım Birlik’in “Bayramdan Bayrama”, Yusuf Gül’ün “Sarıp Solduğum Umurunda mı” gibi beste türküleri ilk aklıma gelenler. Seviyeli ve başarılı oldukça çok örnek var. Aslında geleneksel/ anonim türkülerle yeni/ beste türküler kendi doğal mecralarında, kardeş kardeşe akıp gitmelidir. Nasıl Pir Sultan, Karacaoğlan, Köroğlu, Dadaloğlu, Seyrani, Gevheri, Şenlik çağımızın Veysel’inde, Davut Sulari’sinde, Mahsuni’sinde, Neşet Ertaş’ında sürüp gidiyorsa kadim değerlerimiz ve özümüzle sağlam bağlar kuran türkü bestecilerimiz hatta çağdaş çok sesli bestecilerimiz de eserleri ile geleneğe büyük katkı sunabilirler, sunmalıdır. Zaten gelenek yenilenerek devam ettirilir ve her gerçek yeni, sağlam bir gelenekten beslenir.

ÖZ GEÇMİŞ

Bayram Bilge Tokel, 1957 yılında Yozgat’ın Boğazlıyan ilçesinde dünyaya geldi. Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesinden mezun oldu. Profesyonel müzik hayatına Kültür Bakanlığı Ankara Devlet Türk Halk Müziği Topluluğu’nda 1986 yılında saz sanatçısı olarak başladı. ABD’deki Maryland Üniversitesi ve Gazi Üniversitesinde halk müziği ve bağlama dersleri verdi. Çeşitli kanallarda yayımlanan *Gönül Dağı*, *Salkım Söğüt*, *Bozkırın Nefesleri* ve *Çan Özünden* adlı canlı halk müziği programlarını hazırlayıp sundu (1998-2018). TRT’den bir ekiple, Neşet Ertaş’ın hayatını ve sanatını anlatan *Bozkırın Tezenesi*; Ürgüplü Refik Başaran’ın hayatını anlatan *Şen Olasın Ürgüp* adlı belgeseller hazırladı. Editörlüğünü yaptığı Orta Anadolu türkü ve bozlak ustaları Muharrem Ertaş, Neşet Ertaş, Hacı Taşan, Çekiçi Ali, Nida Tüfekçi, Refik Başaran, Bayram Aracı ve Yozgatlı Hafız Süleyman’ın albümleri yayımlandı. Yurt içinde ve yurt dışında çok sayıda solo konser ve resitaller verdi. Türkü formunda besteleri ve çok sayıda derlemeleri olan Tokel, TYB şeref üyeliğine seçildi. 2004-2007 yılları arasında Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürü olarak görev yaptı, 2007’de emekli oldu. Sanatçının *Bir Yer Üşür* (Şiir), *Neşet Ertaş Kitabı* (Monografi), *Bağımıza Gazel Düştü* (Deneme) gibi kitaplarının yanı sıra *Bayram, Yanık Havalarda, Türk Folk Ezgileri* adlı albümleri de vardır.

ZAMANA ATILAN ÇENTİK: YAŞSIZLIK

■ Sema BAYAR

●
nsan ne zamana mahkûm bir aciz ne de ona hükmedebilen bir sahip. Onunla ve ona rağmen yaşayan bir canlı sadece. Yaşamın idrakinde nefes alıp veren bir beden, en verimli yıllarını beyhude telaşların ardında harcayan bir serdengeçti, bilinmeyen bir vakte kadar sürecek hayatına “ömür sermayesi” adını koyan bilge.

Zaman akıyor ve bu öyle bir akış ki onun karşısında durmak neredeyse imkânsız. İnsanoğlu da bu kadim yol arkadaşıyla anlaşmanın, uzlaşmanın yollarını arıyor. Zamanı yıllara, mevsimlere, günlere ve saatlere bölerek anlamlandırmaya, onu zapturapt altına alamasa da bir bakıma adımlarını ona uydurmaya çalışıyor. Madem zaman nehri durmaksızın akacak o hâlde onun geçişini iliklerimize kadar hissetmeli, her saniyesinin her anının farkında olmalı değil mi? Zaman bilinci de bu noktada farklı anlamlar kazanıyor.

Çocukluk zamansızlık ülkesidir. Gençlik ise kulağımıza her dem bize uzun senelerin varlığını fısıldar. Fakat ihtiyarlık çağında zaman bilinci bambaşka bir zemine oturur. Zamanın insan için çocukluk ve gençlik çağlarında ipe sapa gelmez bir yanı vardır: Genişleyen ve daralan, ferahlatan veya sıkıştıran. Fakat yaşlılıkla birlikte geçmiş düzensiz bir seyir görüntüsüne kavuşur, yıllar tabiri caizse bir veri yığınınına dönüşür. Hatıralar

arasındaki mesafe, yılları dahi hiçe sayarak bir açılır, bir kapanır. Hafızanın muzip oyunları başlar. Zaman onu durmadan ölçüp biçen insana kendi yasalarını dayatır. Biz onu ölçerken o da bize sayılarla gelir: yaş.

Zaman bizi çerçevlendiriyor, düzenliyor, kendi programına ram ediyor. Yaş, insana dair tanımların başat unsuru.

Çocukluk zamansızlık ülkesidir. Gençlik ise kulağımıza her dem bize uzun senelerin varlığını fısıldar. Fakat ihtiyarlık çağında zaman bilinci bambaşka bir zemine oturur. Yaşlılıkla birlikte geçmiş düzensiz bir seyir görüntüsüne kavuşur, yıllar tabiri caizse bir veri yığınınına dönüşür. Hatıralar arasındaki mesafe, yılları dahi hiçe sayarak bir açılır, bir kapanır. Hafızanın muzip oyunları başlar. Zaman onu durmadan ölçüp biçen insana kendi yasalarını dayatır. Biz onu ölçerken o da bize sayılarla gelir.

Çocuk, genç, yetişkin, ihtiyar... Üstelik bunlarla da sınırlı değil literatürümüze giren tanımlar, mümeyyiz, reşit, sefih gibi kavramlar da giriyor devreye. Toplum yaşla birlikte bireyin karar verme süreçlerini sınırlandırıyor ya da genişletiyor. Toplumsal yaşamın doğal ve bir o kadar zaruri sonucu bu. Yaş sınırlamaları her alanda mevcut. Ehliyet almak için bir yaşa ulaşmanız gerekiyor, emekli olmak için de öyle. Tıp ilmi size biyolojik yaşınız konusunda farklı referans değerleriyle gelse de en nihayetinde o da sizi bir sayı ile kardeş kılıyor.

Yaşla ilgili bir tartışma da yılla alınmış yahut doldurulmuş olmasına bağlı olarak yaşın değişkenliği. Günlük hayattan hukuki işlemlere kadar uzanan bir etki alanı var bu meselenin. “Kaç yıl yaşadı/ yaşadın?” Anadolu’da bir insanın yaşının bu şekilde sorulduğuna tanık olabilirsiniz. Dili geçmiş zaman, alışık olmayanları huzursuz etse de filolojik bir detaya işaret eder, doldurulmuş zamanı önceler. “Kaç yaşındasın?” sorusunda ise bulunma hâline vurgu yapılır ve dolayısıyla yılla alınmış yaş kastedilir. Bütün bu sorular ve cevapları değişkenlik arz etse de yaş nihayetinde edinilmiş bir statüdür. Şair de: “Ne içindeyim zamanın ne de dışında” demiyor mu? Edinilmiş statüye bir çentik atmaktır bu; kazanılmış, emekle örülmüş bir bilince atıftır.

Peki, insan kendini tanıtmakla mecbur bırakıldığı bu sayılardan mı ibaret? Bir anlamda evet ve başka pek çok anlamda hayır. Ancak şu gerçekliği göz ardı edemeyiz, o tek anlam, diğer pek çok anlama galebe çalar. Çünkü toplum ve toplumsal uzlaşının sistematize edildiği hukuk karşısında da çoğu zaman önce sayılardan ibaretiz. Kırklar, elliler, altmışlar, şanslıysak yetmişler, seksenler ve doksanlar..

İhtiyarlık çağı mümkün olduğunca ötelenmeye çalışılırken, gençlik kutsanıp beden nesneleştirilirken toprak bizi hizalamaya devam eder. Ölüm ayırım yapmadan kocamış insanları da hayatının baharındaki gençleri de alır. Ne de olsa “Hepimiz ölecek yaştayız”dır.

İnsan yaşadığı yaş ile büyülü bir ilişki içerisinde. Yaşın getirdiği rol ile hem yer değiştirir hem de benzer. Zamanın insanla ilişkisi doğrusal değildir. Ne zaman kendimizle yüzleşeceğimizi, olgunluk çağına ne vakit ereceğimizi, ergenlikten erinliğe hangi basamakta erişeceğimizi kestirmek güçtür. Bu zamanla ve zamana rağmen kazanılan statülerin önemini işaret eder. Yine de yaşla birlikte edinilmiş statülerden bahsetmek mümkün. Elbette aslolan kazanılmış, emek verilmiş statülerdir ve zamanın bizi sırf sayılar üst üste bindi diye olgunlaştırmasını beklemek beyhudedir. Ancak yaşını ısrarla öne koyanlara ilk

İnsan için yaşsızlık, sonsuz gençlik yahut yaşın bedensel etkilerini minimize etme anlamı taşımaz aksine yaşsızlık, yaş ve onu sistemleştiren zaman bilincinin harmonisidir. Zira hafıza kurmacadır, hepimiz kendimizi her gün yeniden icat ve inşa ederiz. Geçmişle doğrusal değil dolaylı bir ilişki kurar, zamanı anlara, hatıralara bölerek kimini yakınlaştırır kimini uzaklaştırırız.

taşı atmadan gelin bu durumu nedenleri ile anlamaya çalışalım.

Zaman cömert ama dağınıktır. Önümüze ansızın bir hediye ile çıkar. Bize hiç beklemediğimiz anda bilgelik sunar, onun vaadi tecrübedir. Tecrübenin yaşla ve yaşanmışlıklarla ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda da ihtiyarlığın sunduğu edinilmiş statüyü az çok anlamlandırmaya başlıyoruz. Biyolojik özelliklerimiz de bizi bu bağlamda destekliyor. İhtiyarlık çağının kendine ait avantajları vardır. Ortalama yaşam süresi ve yaşlılığın

nicelik değeri coğrafyaya ve toplumsal yapıya göre değişiklik gösterse de küresel ölçekte sınıflandırılmış aralıkları referans aldığımızda yaşlanmanın benzer etkilerinden bahsedebiliyoruz.

Yaşlı birey aktif hayata katılmak için gençlere göre dezavantajlı olduğu ön kabulü onları doğal olarak aktif hayatın planlayıcısı konumuna yükseltir. Yaşla birlikte tecrübe ve kırılgnalık doğru orantılı olarak artar. Gerontokrazi bu membadan beslenir. Dede Korkut’a “Ak sakallı babanın yeri cennet olsun, ak pürçekli ananın yeri behiç olsun.” dedirten bu bilgeliğe hürmet ve kırılgnlığa uzatılan zeytin dalıdır. Yaş almak hele ki yaşlanmak kendi korkusu ve tedirginliği ile gelir. Yaş almanın korkusu da ancak yaşlılığın iyilikleri anılarak giderilir. Hastalık ve acziyet gibi korkular yaşlılığın tekelinde değildir, gençlikte pekâlâ bu iki düşmanla karşılaşılabilir. Elbette ihtiyarlık çağı birtakım fiziksel etkinliklere kısıtlamalar getirebilir ancak zihninin canlılığı devam eden bireyler bilgeliğin, olgunluğun kapısını çalar. Marc Auge’nin dediği gibi: “Bana nasıl yaşlandığını söyle, sana eskiden kim olduğunu söyleyeyim.”

Yine sözü bir şairimize verelim: “(...) hayatım hakkında/ öyle yoruldum ki yoruldum dünyayı tanımaktan/ saçlarım çok yoruldu gençlik uykularımda/ acılar çekebilecek yaşa geldiğim zaman/ acıyla uğraşacak yerlerimi yok

ettim./ Ve şimdi birçok sayfasını atlayarak bitirdiğim kitabın/ başından başlayabilirim.” İhtiyarlık biraz da o kitabın yeniden okunması değil midir? Üstelik kalemde kendi parmak izlerimiz.

Yaşla ilgili bütün bu söylemlerin karşısında “yaşsızlık” mümkün mü dersiniz? Bir ağacın, fosilin yahut insan elinden çıkmış bir nesnenin dahi yaşı hesaplanırken zamanın bilinciyle kuşatılmış insanoğlu için yaşsızlık ne anlama gelir? Yaşsızlık ilk olarak nesne üzerinden literatürümüze giren bir kavram ve geçen zamanın etkilerini silmek için değil o etkileri ölçülemeyen bir harmonide eritmek için kullanılır.

İnsan için ise yaşsızlık, sonsuz gençlik yahut yaşın bedensel etkilerini minimize etme anlamı taşımaz aksine yaşsızlık, yaş ve onu sistemleştiren zaman bilincinin harmonisidir. Zira hafıza kurmacadır, hepimiz kendimizi her gün yeniden icat ve inşa ederiz. Geçmişle doğrusal değil dolaylı bir ilişki kurar, zamanı anlara, hatıralara bölerek kimini yakınlaştırır kimini uzaklaştırırız. Bu süreç yaşlılıkla birlikte ivme kazanır, daha yakın zamana ait hatıralar bizden olabildiğince uzaklaşırken çocukluk yahut ilk gençlik hatıraları yanı başımızdadır. Dün, bugün ve yarın yeni anlamlar kazanır. “Dün gibi” dediğimiz bir görüntü ne kadar uzaktır oysa.

Üzerinden yıllar geçmiştir ama uzansak parmaklarımızla dokunacağız sanırsınız. Birkaç saat önce gördüğümüz manzaranın hatırası ise ne kadar zayıf. Zan, hakikate galebe çalar. Bin yıl yaşamış gibiyizdir ya da sadece bir lahzadır hayat, hem çok uzun hem de göz açıp kapayıncaya kadar geçmiş kısacık bir andır ömür. İşte insan için “yaşsızlık” burada zuhur eder. Zamanın izleri aynalarda, alnımızdaki bir çizgide, yanağımızdaki bir kıvrımda, artık daha belirginleşen, yeşile çalan bir damarda kendini mütemadiyen hatırlatırken onu ölçme yetimiz elimizden alınmıştır. Kronotopun bozulması bize farklı zaman aralıklarını aynı kaptaki eritme, olaylar ve olgular arasında yeni ve anlamlı bağlar kurma, trend bir tabirle söyleyecek olursak “Büyük resmi” görme imkânı sunar. Zamanın çeperlerinden arınması, bizi ona sahip kılmaz belki ama acziyetimizi minimize ederek elimizi güçlendirir. Bir hatıra, üzerinden kısacık bir an geçtiği anda kurmacanın nesnesi olur. Yorumlama ve yordamaya açılır. Bu nedenle geçmiş kendi anlamını korumakta, duygusunu saklamakta pek de mahir değildir. Yaşanıldığı anda neşve ve sevinç veren bir olay ileride hüznüyle yâd edilirken kendi zamanında bizi kederlendiren bir mesele pekâlâ gülümseyerek anlatılan bir hatıraya dönüşebilir. O hâlde geçmişin duygusu sabit değildir ve farklı pencerelerden

nazar edildiğinde farklı sonuçlar doğurur. Yaşam bu yüzden trajikomiktir. Bu duygu değişimlerini edebiyatın besleyici kanallarından olan günlük ve hatıratlarda sürmek mümkündür. Günlük anda kalmaktır. Yaşanılan ana sadakat gösterme eğilimdedir. Olayları hafızanın insafına bırakmaz, kurmacanın metne sızmasına, satır aralarında nefes alıp vermesine müsamaha göstermez. Hatırat ise geçmişe açılan penceredir ve o hatıratın niteliği pencereyi hangi taraftan açtığınızla doğrudan ilişkilidir. Yetişkin kurnazlığı yahut ihtiyarlık çağının erinliği ile geçmişini yeniden mi kurgulayacaksınız yoksa kendinizi saydamlaştırarak geçmişteki benliğinizin hilatini mi giymeye çalışacaksınız. Yazar bu çetin soru ile karşı karşıyadır. Yeniden yorumlama kaçınılmaz hatta bazen gereklidir. İnsanın ihtiyarlık çağında edindiği olgunluğun anahtarlarından biri de budur: yeniden yorumlama ve anlamlandırma becerisi. Biyolojik etkilerin, toplumsal baskıların yahut gelecek kaygısı ile günlük yaşam telaşlarının zincirlerinden kurtulan birey olayları rafine etme, olgusal bir zemine çekerek ele alma becerisi kazanır. Bu hâliyle o artık ihtiyar ama yaşsızdır. Onu sınırlandıracağınız belli bir aralık yoktur. Zira önünde yeni bir basamak değil artık erişilmiş bir evre vardır, hem edinilmiş hem de kazanılmış bir statü vardır.

KARAMAN'DA BİR GÜN

■ Mehmet KAHRAMAN

Karaman İç Anadolu bölgesinin sakin şehirlerinden biri. Turizm destinasyonu içinde yer almadığı için biraz gözlerden ırak kalıyor. Uzaktan bakıldığında gezi rotasına alıp almamakta kararsız kalınsa da aslında Karaman tarihiyle ve doğasıyla insanı içine çekebilir. Özellikle büyükşehirlerin trafiğinden, kalabalığından, gürültüsünden kaçmak isteyenlere alternatif imkânlar sunabilir. Zira şehir merkezine indiğinizde her yer yürüme mesafesindedir, rahat rahat caddelerde adımlayabilir, ara sokaklara dalarak şehre nüfuz edebilirsiniz.

Bir şehre nüfuz etmek, orayı içinizde hissetmek istiyorsanız öncelikle tarihini bilmelisiniz. Yoksa görüntüler sizi aldatabilir. Modern dünyanın boyalı ve ışıklı yüzü ana caddelerde kendini gösterir. Bu noktada bütün şehirler aynı gibi görünür; gösterişli mağazalar, kaldırımlara taşan kafeler, çiçekçiler... Her yerde aynı görüntüler. Şehri bunun için mi görmeye geliyoruz? Hayır, bir şehri görmek demek, içinde şehrin kendi sesini

duymak demektir. Tarihin sesini, doğanın çağlıtısını, dilini, kültürünü hissettiğinde şehir seninle birlikte yaşamaya başlar. Karaman'ı da bu gözle görmek gerekir.

Karaman derin bir tarihe sahiptir. Yapılan kazılarda MÖ 8000 yıllarında iskâna sahip olduğu ortaya konulmuş. Sonrasında Hititler zamanında hem askerî hem de ticaret merkezi olmuş. Ardından Frigya ve Lidyalıların hakimiyetine geçen kent Bizanslılar zamanında da önemli bir yerleşim merkezi hâline gelmiş. Karadağ üzerindeki tarihî yapılar geçmiş dönemin izlerini günümüze taşır. Anadolu Selçuklu Devleti zamanında Karaman, adından söz ettiren bir şehirdir. Zira Mevlana Hazretleri ailesiyle birlikte 1222 yılında ilkin Karaman'a yerleşmiş. Sultan Alaaddin'in davetine kadar burada yaşamış, yine burada evlenmiş. Mevlana'nın annesi Mümine Hatun Karaman'da vefat etmiş. Bir diğer tarihî şahsiyet olan Yunus Emre'nin de bu şehirde doğduğu düşünülmekte. Türkçeyi resmî dil yapan Karamanoğlu Mehmet Bey de Karaman tarihindeki önemli kişilerden biridir.

Bu tarihî bilinçle Karaman'a gittiğinizde yaşadıklarınız, hissettikleriniz öncekinden bambaşka olacaktır. Bir kere Türkçenin başkentinde olmanın heyecanını duyarsınız. Girişte sizi Karamanoğlu Mehmet Bey karşılar. 13 Mayıs 1277 tarihinde çıkardığı

fermanla Türkçeyi resmî dil ilan Karamanoğlu Mehmet Bey'in fermanlı heykeli size dilin önemini hatırlatır. Şöyle der fermanında: "Bugünden sonra divanda, dergâhta, bargâhta ve meydanda Türkçeden başka dil kullanmayacaktır."

Aktekke ve Yunus Emre Camileri

Şehir merkezine geldiğimizde ilk mekânımız Aktekke Camii. 1370 yılında Karamanoğlu Alaaddin Bey tarafından yaptırılan cami, yanındaki hamam ve derviş hücreleriyle bir külliye şeklinde inşa edilmiş. Camiyi önemli kılan hususlardan biri de Mevlana Hazretlerinin annesinin burada medfun bulunması. Ayrıca hazirede 21 adet taştan sanduka bulunuyor. Caminin bahçesinde yer alan çınar ağacı da Karaman'ın sembollerinden biri hâline gelmiş. 348 yaşında olduğu tahmin edilen çınar, anıt ağaç olarak tescillenmiş. Bir yaz günü öğle vaktinde

çınarın altında serinlemek, Mevlana ve ailesinin mekânında soluklanmak, Yunus'un memleketinde olmanın mutluluğunu yaşamak müthiş bir huzur verir insana.

Karaman'daki ikinci mekânımız Yunus Emre Camii. Karamanoğulları Dönemi'ne ait cami şehir merkezinde, Aktekke Camii'ne birkaç adım mesafesinde. Caminin batı tarafında halk şairimiz Yunus Emre'ye ait türbe bulunur.

Hatuniye Medresesi de görülmeye değer tarihî mekânlardan biridir. Osmanlı Sultanı Murat Hüdavendigâr'ın kızı, Karamanoğlu Alaaddin Bey'in eşi Nefise Sultan tarafından 1382 yılında medrese olarak yaptırılmış. Doğu ve batı cephelerinde öğrenci hücreleri bulunmakta.

Kesme taş kullanılarak yapılan medrese, süsleme taç kapısı, eyvan kemeri, geometrik motifleri ve yazılarıyla insanı büyülüyor.

Geleneksel Türk Evleri

Karaman'a gelip de Tartan Konağı'nı görmemek olmaz. Anadolu Türk ev mimarisinin güzel örneklerinden biri olan bu konak, 1810 yılında Tartanzadelerden Hacı Ahmet Efendi tarafından yaptırılmış. Bina orta sofa planlı ve iki katlıdır; ahşap süslemeden daha çok kalem işi süslemeler dikkati çeker. Birinci kat sofasının sekizgen tavanında Batılılaşma dönemine ait özellikler taşıyan resimler bulunur.

Geleneksel Türk evlerinden biri de Hürrem Dayı Evi'dir. Türk ev mimarisinin Anadolu'daki en

güzel örneklerinden birisidir. 300 yıla yakın geçmişi bulunan ev ahşap ve süslemeleriyle misafirlerine tarihte yolculuk yaptırıyor.

Şehirdeki son durağımız Karaman Kalesi. 11'nci yüzyılın sonlarında Bizanslılar tarafından inşa edildiği düşünülen kale iç içe üç surdan oluşur. Bunlar dış, orta ve iç kale olarak adlandırılırlar. Höyük üzerinde yer alan iç kale günümüze kadar dayanabilmiş.

Vaktiniz varsa ve bütün bir gün şehri dolaşmak istiyorsanız görebileceğiniz tarihî cami ve mimari örnekler çoktur. İmaret Medresesi, Ebul Fetih Cami, Dikbasan Cami, Arapzade Cami, Hacı Beyler Cami bunlardan bazıları. Lakin günün sonunda müzeyi ziyaret etmeden Karaman'dan ayrılmayın. Müzeler şehirlerin hafızalarıdır. Müze gezmeden şehri tanımak mümkün değildir. Hititlerden Bizans'a, Selçuklu'dan Osmanlı'ya pek çok eseri görebileceğiniz bu müze, size Karaman'a dair epey bilgi verecektir. Bu bilgiler günümüzü, geldiğimiz noktayı anlamamıza yardımcı olacaktır.

Şimdi şehirden biraz uzaklaşıp başka bir tarihî mekâna gidelim: Taşkale Tahıl Ambarı. Karaman il sınırlarında mutlaka görülmesi gereken noktalardan biri. Merkeze 45 km uzaklıktaki Taşkale Tahıl Ambarı kireç taşından kayaya insan eliyle oyulmuş 300 civarında ambardan oluşur. Bizans Dönemi'nde oyulan bu ambarlar tek odalı veya iki odalı olarak buzdolabı vazifesi görmüş. Kaya yüzeyine açılan nişlere tutunarak çıkılan ambarlara zincirli makara sistemiyle ürünler tanışmış. Kireç taşının ısı ve nemi sabit tutma özelliği sonucu ürünler uzun süre bozulmadan saklanabilmiş. Taşkale Tahıl Ambarı eşsiz görseelliği ile de görenleri hayrete düşürüyor.

Karaman sadece tarihî camileri ve medreseleriyle

İç Anadolu bölgesinin sakin şehirlerinden biri olan Karaman, tarihî camileri ve medreselerinin yanı sıra farklı medeniyetlerin izlerini taşıyan yapıları, doğal güzellikleri ve mağaralarıyla da ziyaretçilerini bekliyor.

değil, doğal güzellikleriyle de sizi misafir etmek ister. Mağaraları, yaylaları, doğa yürüyüş parkurları mutlaka ilginizi çekecektir. Bunlardan birkaçını burada zikredebiliriz. İncesu Mağarası, Manazan Mağaraları merkeze yakın olan mağaralardır. Binbir Kilise, Bizans Dönemi'ne ait görebileceğiniz bir eserdir. Şehirden uzaklaşıp doğayla baş başa olmak isterseniz Ermenek civarı size tarih ve doğayı iç içe sunabilir.

Son olarak Karaman kültüründen ve yemeklerinden bahsedelim. Yemek molası verdiğinizde mutlaka yöresel lezzetleri tatmanızı öneririm. Calla kebabı, çullama, tögmeken, yöreye has arabaşı çorbası, batırık yemek olarak tercih edilebilir. Üstüne isterseniz Karaman elmasından da yiyebilirsiniz. Zira Karaman, elmasıyla da meşhurdur ve Türkiye'de en fazla elma ağacı buradadır.

Karaman, kültürel faaliyetler hususunda oldukça ileridedir. 13 Mayıs haftasında dil bayramı kutlanır ve bu kapsamda etkinlikler yapılır. Yıl içinde belli aralıklarla edebiyattan sanata kültürel etkinlik görmek mümkündür. Gençler tarafından çıkartılan okul dergileri aktif olarak varlığını sürdürür. Hasılı Karaman her yönüyle sizi içine çekebilecek bir şehirdir. Bu küçük, sakin Anadolu şehrine geldiğinizde harika bir tatil ile dinlenmiş ve huzurla dolmuş olarak memleketinize geri dönebilirsiniz.

SUTAYTA EL MAHAMALİ

Matematik Dâhisi ve İslam Hukukçusu

■ **Meryem DALĞIÇ**

Başkanlık Vaizi

İslam medeniyeti vahyin ilk emri “oku” gereği ilim, irfan, hikmet temelinde inşa edilmiştir. İlimin kadın ve erkeğe farz kılınması, Kur’an ve sünnette teşvik edilmesi, Müslümanların ilme, bilime rağbetini artırmış, bilgiye ulaşmada farklı diyarlara meşakkatli yolculuklar yapmıştır. İlerleyen süreçte ise insanlığın yitik mirası olan bilgi ve hikmeti arama yolculuğunda başka toplum ve kültürlerin mirasından da istifade edilmiştir. Özellikle 8. yüzyıl sonundan itibaren Abbasiler Dönemi'nde Bağdat'ta Beytül-Hikmenin (Bilgelik Evi) kurulmasıyla yoğun tercüme faaliyeti başlamıştır. İslam medeniyetinde ilk yükseköğretim kurumu olan Beytül-Hikme, önceleri kütüphane ve tercüme bürosu niteliğindedi. Ancak zamanla matematik, fizik, tıp, astronomi, felsefe gibi pozitif bilimlerin araştırıldığı ve eğitimlerin verildiği bir akademiye evrildi. Kuşkusuz ilim sahasındaki olağanüstü gayretler kısa zamanda semeresini verdi.

Müslümanlar arasından cebir ilminin kurucusu sayılan matematikçi, astronom ve coğrafyacı olan Harizmî başta olmak üzere Kindi gibi birçok âlim, filozof ve kâşif yetiştirdi. (DİA, Beytül-Hikme md.)

Sutayta el-Mahamali matematiksel zekâsı kadar hukuksal zekâsıyla da adından söz ettirdi. Cebir ilmini İslam hukukuna uygulayan Sutayta, mirasla ilgili hükümlere çözümler üretti. Ferâize (İslam miras hukuku) dair araştırmalarıyla ve sunduğu önerilerle oldukça karmaşık olan miras konularında kendisine danışılan bir otoriteydi. Bu yetkinliği sebebiyle mahkemelerde bilirkişilik yaptı.

İlim ve medeniyetin merkezi olan Bağdat'ta kadınlar da dinî ilimlerin yanı sıra pozitif bilimlere ilgi duydular, yaptıkları çalışmalarla bilime önemli katkılarda bulundular. Matematikte bir dâhi ve aynı zamanda İslam hukukçusu olan Sutayta el Mahamali de ismi tarihe geçen kadınlardandı. 10. yüzyılda Bağdat'ta yaşayan ve köklü bir aileden gelen Sutayta, entelektüel bir ortamda yetişti. Babası kadı olan Sutayta'nın amcası da hadis âlimiydi. Öncelikle babasının tedrisinden geçen Sutayta, akabinde dönemin seçkin âlimlerinden hadis, fıkıh, tefsir, tarih ve Arap edebiyatı dersleri aldı. Ancak onun adını bilim dünyasında duyuran, matematik ve cebir alanında yaptığı çalışmalarıdır. (Sevda Kubilay, *Tarihi Perspektiften Bilim Dünyasında Kadının Yeri*, s. 396-397)

Zorlama, düzeltme manasına gelen cebir, rakamlar ve semboller kullanılarak matematiksel denklemler kurmak suretiyle işlemlerin çözülmesine denilir. Cebir ilminin kurucusu olan Harizmî, Halife Memun'un

isteği üzerine insanlara miras, ölçüler, ticaret, yer ölçümü ve benzeri konulardaki problemlerini çözmede yol gösterecek bir kitap yazdı. Kitabın içeriğini de cebir problemleri, geometrik ölçümler ve miras-vasiyet konuları şeklinde üçe ayırdı. (DİA, Cebir md.)

Harizmî'nin sistemleştirdiği cebir ilmine özel ilgi duyan Sutayta, bu alanda araştırmalar yaparak cebir ilminde uzmanlaştı. Kuşkusuz her ilim dalı hem kendisinden önceki literatürden beslendiği gibi hem de kendisinden sonraki araştırmalara da kaynaklık eder. Sutayta da "kübik denklemler" üzerine yaptığı çalışmalarla yakın halefi Ömer Hayyam'a bu konuda ilham vererek rehberlik etti. Yine kendi zamanında gelişmekte olan matematiğin diğer dalları, ardışık sayılar ve aritmetik hesaplamalar hakkında araştırmalar yaptı. Kimsenin çözemediği denklemleri çözerek kendi asrından sonraki matematikçilere de öncülük etti.

Sutayta el-Mahamali matematiksel zekâsı kadar hukuksal zekâsıyla da adından söz ettirdi. Cebir ilmini İslam hukukuna uygulayan Sutayta, mirasla ilgili hükümlere çözümler üretti. Ferâize (İslam miras hukuku) dair araştırmalarıyla ve sunduğu önerilerle oldukça karmaşık olan miras konularında

kendisine danışılan bir otoriteydi. Bu yetkinliği sebebiyle mahkemelerde bilirkişilik yaptı. (Ed. Feyza Betül Köse, *İlimde Müslüman Kadın*, Ensar Yay. s.24, 168).

10. yüzyılda ilmin merkezi Bağdat, nice dâhileri bağrında yetiştirdi. Sutayta Mahamali de o dehalardan biriydi. İbn Kesir, Hatib Bağdadi gibi âlimler kendisinden övgüyle bahsetti. İlimde zirve olan, zekâsı ve başarılarıyla herkesin takdirini kazanan Sutayta bir o kadar da mütevazı bir kişilikti. Gururdan, kibirden arınmış bir hayatı benimsedi. Güzel ahlakı ve dindarlığı ile de tanınan Sutayta, sahip olduğu her nimetin aynı zamanda bir imtihan olduğu bilinciyle ömrünü ilme adadı. Onun gayretleri ve araştırmaları hem İslam medeniyetinin inşasına hem de pozitif bilimin gelişmesine katkı sağladı.

Sutayta, Orta Çağ Avrupa'sının karanlığını ilimle, bilimle aydınlatan Müslüman kadınlardan yalnızca biriydi. Kuşkusuz o dönemde farklı ilim sahalarında temayüz eden kadınlar da vardı ancak isimleri kaynaklara kaydedilmedi. İslam'ın altın çağı, yaklaşık beş asır boyunca Bağdat, Şam, Kahire, İskenderiye, Horasan, Kurtuba gibi şehirlerde oluşturulan ilim merkezleriyle dünyanın bilim tarihine damga vuran nice kadın ve erkek âlimler yetiştirdi. Matematikten, kimyaya, astronomiden fiziğe bugünkü modern bilimsel teorilerin öncülüğünü yapan bu dönemin güçlü portreleri geçmişten geleceğe köprü kurdular. Tıptan tarihe, edebiyattan müziğe mimariden siyasete kadar birçok alanda varlık gösterdiler, medeniyetimizde ve tarihte derin iz bıraktılar.

KİMSESİZLERİN SİĞINAĞI BİR İMAM

■ Söyleşi: Mahir KILINÇ

Kimsesizliğin, sevgisizliğin, çaresizliğin göbek bağıyla bağlandığı hayatlar vardı sokakların en kuytularında. O hayatlar, kömür karası elleri, saç sakalı birbirine karışmış

hâleriyle damla damla biriktirdikleri kaybolan umutlarını ararlardı. Belki de bu yüzdendi sokaktan bir türlü kurtulamayışları, sokakların en karanlık ve kuytularında hazır bulunmaları. Sokağın kendilerine mesken olarak

gösterdiği köşelerine çekildiklerinde yaşadıkları sayısız acılar gelip de boğazlarına düğümlenir, tertemiz kalplerinden taşıp gelen çağlayanlar sessizce gözlerinden dökülürdü. Gözyaşları yüzlerinde ince ince yollar oluştururdu ya bir kaldırım köşesinde ya da bir köprünün duldasında yattıkları zaman dilimlerinde.

Hikâyeleriyle unutulmuş ya da unutulmaya yüz tutmuş kimsesizlerin, garipelerin hayatına dokunan koca yürekli

insanlardan biriydi Emin Kır. Sanki o hikâyeler unutulmasın diye kalemi eline alan bir yazardı. Onların hayatları her ne olursa olsun kaybolmasın diye küçük bir camiyi rehabilitasyon merkezi hâline getiren bir imamdı kendisi.

Peygamberimizin (s.a.s.) ifadesiyle yolun hakkını vermeye çalışan ve iyiliği yaymaya çalışan Emin Hoca'm öncelikle sizi tanıyabilir miyiz?

Ben 1965 yılında Trabzon'un Araklı ilçesinde doğdum. İlkokulu memleketim Trabzon'da bitirdikten sonra da 1977 yılında İstanbul'a geldim ve Diyanet İşleri Başkanlığımıza bağlı Esentepe Kur'an Kursunda hafızlığımı bitirdim. Hafızlığımın akabinde de Küçükköy İmam Hatip Lisesini tamamladım. 1986 yılında Eyüpsultan Müftülüğüne bağlı olarak 18 sene Alibeyköy Ulubatlı Hasan Camii'nde görev yaptım. Gecekondu gibi olan bu caminin yeniden inşası için çalıştım ve camiyi bitirdik. Buradaki görevimizi tamamladıktan sonra da kendi isteğimle Hazreti Kaab Camii'ne geldim. O gün bugündür görevimizi ve mücadelemizi burada sürdürüyoruz.

Emin Kır Hoca'mızın Hz. Kaab Camii'nde başlatmış olduğu iyilik hareketinin aslında kıvılcımını ateşleyen kıymetli eşi Sevcan Kır Hanımefendi, sizleri tanıyabilir miyiz?

Ben de Emin Bey gibi Trabzon'un Araklı ilçesinde 1966 yılında doğdum. Araklı'da okudum. Emin Bey'le de 1987 yılında evlendik. Ev hanımıyım. İki erkek, bir kız olmak üzere üç çocuğumuz dünyaya geldi. Çocuklarımızdan arta kalan zamanlarda da Emin Bey'in iyilik serüvenine karınca kararınca katkı sağlamaya çalıştım ve hâlâ devam ediyorum.

Allah'ın (c.c.) "Şüphesiz ki iyilikler kötülükleri giderir..." (Hûd, 11/114) buyurduğu gibi

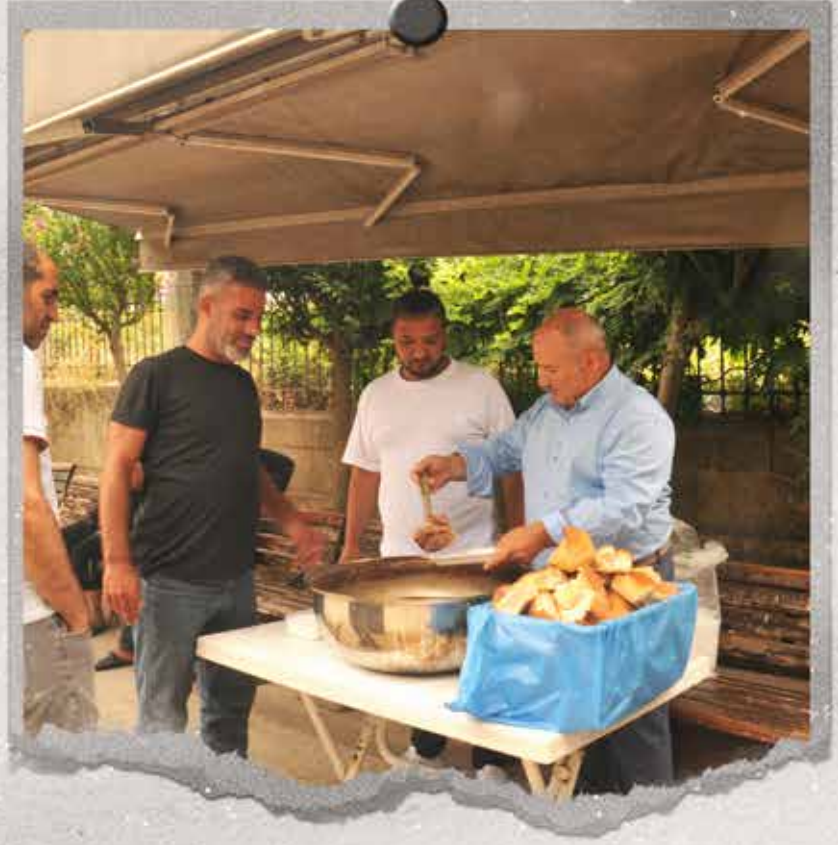
Çocuklarımız merhamet, şefkat, sağduyu, empati, hayır ve yardım dolu sayısız anılarla büyüdü ve aile yapımız da iyilikle şekillendi. Bu hatıralarla büyüyen, iyilik hikâyelerinin içerisinde yetişen çocuklarımız da babalarının çalışmalarından etkilenip onu her koşulda destekliyor. Onlar da babaları gibi iyilik serüveninde aktif rol oynamak istiyorlar.

sizin iyiliklerle kötülüğü giderme yolculuğunuz nasıl başladı?

Hâlihazırda görev yapmış olduğum Hz. Kaab Camii, altı dönüm üzerine inşa edilmiş ufak bir cami. Ayvansaray surlarının dibinde, sessiz ve sakin bir yerde olması burayı hayli ıssız bir hâle getirmiş. Bu bölge sokakta kalanların, uyuşturucu kullanan ve alkol alan kimselerin meskeni olmuş. Görevim icabı camiye gidip gelirken bu kişilerle illaki karşılaşıyordum. Bir akşam, yatsı namazından sonra evime giderken uyuşturucu kullanan gençler önümü kesti ve benden para istediler. Önce bir irkildim çünkü böyle bir şeyle ilk defa karşılaşıyordum. O akşam benden para isteyen gençleri geri çevirmedim ve onlara bir miktar para verdim. Eve geldikten sonra bu konuyu aslında iyilik serüveninin kıvılcımını ateşleyen değerli eşim Sevcan Hanım'a açtım. Eşim de meseleyi soğukkanlılıkla dinledikten sonra bana bu gençlere çorba ikram etme fikrini verdi. Ben de oraların müdavimi hâline gelen ve sahipsiz bırakılan bu gençlere, "Sizlere çorba yapsam içer misiniz?" dedim. Biraz da şaşkınlıkla teklifimi kabul ettiler. Hemen caminin uygun bir yerinde çorba yaptım ve gençlere ikram ettim. O günden bu zamana kadar burada çorbamız hep kaynıyor ve bir şekilde sokağa düşmüş kardeşlerimizin bir nebze olsun içlerini ısıtıyor.

Sadece bir tas çorbayla başlayan iyilik hareketi nasıl oldu da bu küçücük camiyi rehabilitasyon merkezi hâline dönüştürdü? Kısaca bundan da bahsedebilir misiniz?

Camide 2006 yılında başlattığımız çorba ikramı iş adamlarının destekleri ve katkılarıyla daha da büyüdü. Artık çok sayıda insanımıza ulaşmaya başladık. Öncelikle sabah akşam yaptığımız çorba ikramımızın yanı sıra halkımızın ve Eyüpsultan Müftülüğümüzün katkılarıyla ara öğünlerde de yemekler çıkardık. Her türlü şiddete, yokluğa, sıkıntıya, çaresizliğe maruz kalan, dışlanan ve uyuşturucunun batağına düşen kardeşlerimize kayıtsız kalamadık, kalmadık da. Cami müstemilatının içerisine 6 banyo ve 20 kişilik bir yatakhane kazandırdık. Günde ortalama 60 kişinin kullandığı bu banyolara gelen kardeşlerimize sabun, şampuan ve havlunun yanı sıra kişisel bakım eşyalarını da vermeye başladık. Yine caminin alanı içerisinde onların rehabilite olabilmeleri için hobi bahçesi kurduk. Amacımız buralara gelen gençlere sadece çorba ikramı ya da kıyafet yardımı değil. Onlara ne kadar samimi olduğumuzu göstererek yardımcı olmaya çalışıyoruz. Sıcak ve huzur dolu bir yuvaya hasret bu gençlerimizin öncelikle madde bağımlılığı ve alkolden kurtulmalarına vesile olmak, onları özlemine duydukları sıcak bir yuvaya kavuşturarak topluma kazandırmak

istiyoruz. Buraya gelenleri bir müddet hiçbir şey sormadan ve herhangi bir sorgulamaya tabi tutmadan misafir ediyoruz. Biraz dinlendikten, alkolün ve uyuşturucunun etkisi geçtikten sonra onlara esiri oldukları bu bağımlılıktan kurtulmak isteyip istemediğini soruyoruz. Eğer kişi “Ben uyuşturucudan/alkolden kurtulmak istiyorum.” derse kendisine yardımcı oluyoruz ve onu madde bağımlılığı tedavi merkezi olan AMATEM’e götürüyoruz. Ayrıca herhangi bir sağlık problemi varsa çözmeye çalışıyoruz. İlaçlarını da Eyüpsultan Müftülüğümüzün anlaşmış olduğu eczanelerden alıyoruz. Kısaca söylemek gerekirse Hz. Kaab Camii, çorba içilen bir camiden İstanbul’un dört bir yanından ihtiyaç sahibi

insanların gelip sığındığı bir rehabilitasyon merkezine dönüştü.

Sevcan Hanım, “Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostu ve yardımcısıdır.” (Tevbe, 9/71) ayeti şiarınca eşinize destek oldunuz ve olmaya da devam ediyorsunuz. Ailenizi de bu işin içine çeken iyilik serüvenini bir de sizden dinleyebilir miyiz?

Aslında iyilik serüveninin merkezinde öncelikle ailemizdeki saygı, sevgi ve huzur ortamının önemli bir yeri var. Çünkü aile bağımız bizim her konuda birbirimize güçlü bir bağ ile bağlanmamızı sağladı. Biz iyiliği öncelikle kendi ailemizde tesis ettik. Sonrasında insanlara daha

güçlü bir şekilde iyilik yapma imkânı bulduk. İnsanlara iyilik yapmayı insan olmanın ön gerekliliği olarak görmek ailemizin bir alışkanlığıdır. Eşime de bu aile geleneği rahmetli babasından miras kalmıştır. İyilikte bulunma erdemini babasından öğrendiğini babasıyla ilgili anılarında hep dinledik. Çocuklarımız merhamet, şefkat, sağduyu, empati, hayır ve yardım dolu sayısız anılarla büyüdü ve aile yapımız da iyilikle şekillendi. Bu hatıralarla büyüyen, iyilik hikâyelerinin içerisinde yetişen çocuklarımız da babalarının çalışmalarından etkilenip onu her koşulda destekliyor. Onlar da babaları gibi iyilik serüveninde aktif rol oynamak istiyorlar ve kendilerince bir şeyler yapmaya çalışıyorlar. Hani derler ya “iyilik bulaşıcıdır, herkese bulaşacaktır.” Hakikaten ne kadar da doğru bir sözmüş bunu bizzat gözlemliyorum.

Son olarak Hz. Kaab Camii'nde kalan ve oranın sakinlerinden meşhur bir mizah dergisinin eski çizerlerinden olan Yasin'le Emin Hoca'nın tabiriyle caminin etrafında bir zamanlar kesici aletlerle dolanan Alper'e soruyoruz. Sizce bu cami ve Emin Kır size nasıl iyi geldi?

Yasin seninle başlayalım...

Ben zamanında mesleğimin zirvelerini yaşamış ve hayallerine erken kavuşmuş birisi olarak maddi ve manevi anlamda sahip olduklarımızın

hepsini tüketmişim. Çizerlik ve televizyon program editörlüğü yaptığım seneleri dolu dolu yaşadıktan sonra yerinde duramayan ben, bir motivasyonla Güney Kore'ye temelli yerleştim. Kore dili ve İngilizce-Korece dijital medya olmak üzere iki farklı üniversitede eğitim aldım. Birçok işi eğitimimle birlikte sürdürdüm. Rüya veya kabus gibi geçen sekiz yılın ardından evlenmek üzere olduğum nişanlımla ayrılmak zorunda kaldık. Bu yıkıcı tecrübeden sonra ruhen toparlanamadım. Yaşamış olduğum majör depresyonla boğuşurken, psikiyatri kliniklerinin yollarını ezberlemiş ve kullandığım ilaçlardan ötürü sersemlemişken, hayat karşıma Emin Hoca'yı çıkardı. Kendisinin ve bu caminin rehabilite edici etkisi o kadar yoğun oldu ki en samimi

tabirle burası artık benim yuvam diyebilirim. Burada aktif bir iyilik serüveni yaşamakta ve ben de buna sanatımla, insanlarla farklı lisanlarda iletişime geçmemle katkıda bulunuyorum. Çizginin diliyle bağımlılık, ruhsal çöküntü gibi trajik yaşantılar içerisinde bulunanları iyi, doğru ve sağlıklı olana yönlendirmeye çalışarak bu iyilik hareketinin bir parçası olmanın mutluluğunu yaşıyorum.

Alper şimdi seni dinleyelim...

Öncelikle şunu söyleyeyim ki Emin Hoca'ya herkes “hocam” der, ben “babacığım” diye hitap ederim. Benim hayatımda manevi değeri çok yüksek bir büyüğümdür. Ben askerdeyken annem öldü, onun cenazesine geldim. Geldiğim günün akşamında da babamı kaybettim. Kimse sahip çıkmadı bana. Sokaklara düştüm, surların yanında yatmaya ve madde kullanmaya başladım. Bir gün caminin etrafında dolaşırken caminin hocası beni çağırdı yanına. O gün bugündür de yanından ayrılmadım. Benim maddeden kurtulmama, şu an düzenli bir işimin, düzenli bir hayatımın olmasına vesile olan insandır Emin Kır Hoca yani benim babacığım. Allah ondan razı olsun.

Kaybolmak üzereyken Emin Kır'ın gayretleriyle gün yüzüne çıkarılan hikâyelerden sadece ikisiydi onlar. Daha nice güzel kurtuluş hikâyelerine şahit olmak dileğiyle...

Hz. Kaab Camii,
çorba içilen
bir camiden
İstanbul'un
dört bir
yanından
ihtiyaç sahibi
insanların gelip
sığındığı bir
rehabilitasyon
merkezine
dönüştü.

MUTLULUĞU YENİDEN TANIMLAMAK

■ Mert Mevlüt GÖKÇE

●
İnsan için tek başına mutlu olmak utanılacak bir şey midir? Sanmıyorum. Ama yine de tehlikeli ve rahatsız edici bir yanı var tek başına mutluluğun. Bu yüzden delilerin gülümsemesi beni korkutur. Issız neşe korkutur beni, hepimizi. Sevinç anlarında hep bir ortak ararım. Sanki mutluluk o en çok beğendiğim aforizmadır. Arkadaşlarımla, sevdiklerimle, meslektaşlarımla paylaşmazsam olmaz. Çoğaltmam gerekir onu. Bir davetiyedir mutluluk, gün ve saatini çoğul zamirler belirler.

Yunus'un şiirleri,
Shakespeare'in tiyatroları,
Dostoyevski'nin romanları...
Edebiyatın insanı mutlulukla buluşturma yeteneği var mı?
Romanların son sayfalarının,
o en çok sevdiğim mısraların bıraktığı tortu bilincimin en pahalı süsleri değil mi?
O tortunun bileşenlerinden biri de mutluluk mu, diye soruyorum kendime bazen. Net bir cevap veremiyorum. Çünkü edebiyatın esas işlevi hâlâ karamsarlığın tekeline. Hâlâ edebiyatın en yüksek rütbeli askeri, hüznün.

Mutlulukta eğlenceyi çağrıştıran bir yan var. Eğlenceyi, sefahati, şımarıklığı, sınırı aşmayı... Dünyaya katılmayı yani. Hâlbuki edebiyat en başından beri yüzeyselliğe karşı organize bir harekettir. Her şey iyiyse gidiyorsa, eğlenmek suç değil bir erdem hâline gelmişse edebiyatın varlık nedeni

sorgulanır. Edebiyat en rafine söylemle dünyayı bu hâle getirenlere bir itirazdır. Dünyanın bu hâline şerh düşmektir. İtiraz mutluluk vadetmez. Huzur vadeder. Edebiyat bu hâliyle bir yapısal reform geçirmediği sürece mutluluk değil huzur vadetmeye devam edecektir. Böyle dersem kimse itiraz etmez. İtiraz eden olursa bana vadettiği huzuru hemen getirsin.

Mutluluk işteşlik kipinde görünür hâle geliyorken huzurun birlikteliğe ihtiyacı bazendir. Huzur kendinde başlayıp biter. Başkasına da sıçrarsa ne âlâ. Ama başkasına muhtaç değildir. Edebiyatın hedef kitlesi tek tek bireylerdir bu yüzden. Bireylere hitap eder. Oysa mesela dinde saadet (saadet-i dareyn) vardır. Ve hedef kitlesi bireyler değil, topluluklardır. Edebiyat bana hitap eder, bende tamirat yapar, beni gözler, benden taşar. Edebiyatın müşterisi "ben"dir.

Klasik edebiyatların toplumsal dokuda ısrar etmesi bireyde değil toplumsalda anlatıyı kurması bu söylediklerime zeval verir mi? Maalesef evet. Klasik anlatılardaki mutlu son geleneği edebiyatın işlevini askıya almış görünüyor. Kolektif bilincin iktidarda olduğu geleneksel dönem, huzurun yazılı metinde aranmadığı bir ilişkisel canlılığı içeriyordu. Huzur vaadi reklamı yapılırsa bile müşterisi olmayan bir sektördü. Bilinç,

mutluluk diyalektiği üzerinden şekilleniyordu. Mesela Dede Korkut Hikâyeleri, bir hikâye hariç hep mutlu sonla biter. Halk hikâyeleri mutlu sonla biter. Mutlu sonla bitmeyen hikâyeler de ahirette mutlu finale ulaşır. Hikâye muhakkak mutlu final yapar. Gelenekte fıkranın bu kadar sağlam yer tutmuş olması boşuna değil. Fıkralar da mutlu son endüstrisine nükte üzerinden malzeme temin ediyordu çünkü. Hayatın derin ve kederli anlamları dahi nükte ve espri bandından geçer ve acı anlam, tatlı sözle iletildi. Gelenek bu yönüyle edebiyata angajman kuralları uygulardı. Karamsarlık gümrükten geçemiyordu.

Yeni bir "mutlu son" zamanlarına ayak bastığımızı hissediyorum son dönemde. Bu mutlu son vaadi küresel bir trend olarak ekranlardan biteviye servis ediliyor. Edebiyat da yansımaları buluyor. Gelenekle kıyaslanamayacak ölçüde düşük artık edebiyatın medyatik gücü. Hâl böyle olunca hızlı sosyolojik dönüşümler edebiyat eliyle değil ekranlar eliyle oluyor bugün. Eski zamanlarda bir *Leyla ve Mecnun* anlatısı kişilerin ideal eş imgesini biçimlendirmede oldukça başarılıydı. Hâlbuki bugün dijital kültür, oluşturduğu senkronizasyon tsunamisiyle sabit imge modelini yok etti. Her an idealize edilen örnekler değişime uğruyor. Tüketilen her modelin hemen yanı başında bir yenisi var.

Bu “yeni mutlu son zamanları”, son duygusunu yok ederek işlevselleşiyor. Son duygusunu dumura uğratan zihin, sonsuz bir anlar silsilesinde akışa dâhil olup akışın bir parçasına dönüşüyor. Gelenekteki her bağlamı bir mutlu sona ulaştırma refleksi bu yeni mutlu son endüstrisinde görünmüyor. Çünkü son yok. Akış boyunca mutluluk devam diyor ve akış sürekli güncellenen içeriklerle hiç sona ulaşamıyor. Özellikle son dönemde distopik romanların edebiyat kamuoyunda manşet olmasının özel bir anlamı var bence. Tamamıyla piyasa kontrastı oluşturulmasıyla ilgili ve bağlantılı bir durum. Edebiyatta mutluluk yok algısı hesabına çalışıyor bu manzara.

Oysaki mutsuzluğun en kestirme yolu daimi mutluluk talebidir. Klasik dönemde mutlu son vaadi bütün ana fikri sonda belirgin hâle getirdiği için rasyonel bir zeminde faaliyetini sürdürüyordu. Yeni mutlu son zamanlarında mutluluk, anbean deneyimlenen akış hâline gelen bir sürekliliğe dayandığı için irrasyoneldir. Bir çeşit hayal kırıklığı üretimhanesi olmaya mahkûmdur. Ve bu hâliyle dolandırıcılık faaliyetidir. Vaadini hiçbir zaman yerine getiremez. Öteki hâline getirdiği edebiyat ise

“Mutlulukta eğlenceyi çağrıştıran bir yan var. Eğlenceyi, sefahati, şımarıklığı, sınırı aşmayı... Dünyaya katılmayı yani. Hâlbuki edebiyat en başından beri yüzeyselliğe karşı organize bir hareket, en rafine söylemle dünyayı bu hâle getirenlere bir itirazdır. Dünyanın bu hâline şerh düşmektir.

huzur vaadiyle tarih boyunca hiçbir zaman kriminal bir vaka olmamıştır. Vaadini muntazaman yerine getirir.

Son duygusundan kopuş ölüme yabancılaşmayı da beraberinde getiriyor. Piyasa son duygusunu yok etmek üzerine kurgulandığı için ölüm hiçbir sahnede görünür değil artık. Play kültürü ölümü öldürmüş durumda. Edebiyatın gündemi olan aşk ve ölüm, play kültüründe yerini haz ve mutluluğa bırakıyor. Buysa içerik terörüne maruz kalan özneleri birer performans nesnesine çeviriyor. Yani birer kuklaya... Bu yeni dünyada parametrelerin kısılcından kurtulmak imkânsızdır. Kilomu nasıl korurum, çocuğuma ideal eğitimi nasıl veririm, yıl sonuna kadar kaç kitap okurum gibi sorular çevresinde gündelik pratiklerini biçimlendiren özneler herhangi bir

parametrik skalanın dışında kaldığında mutsuz olur.

Mutsuz olmak yeni mutlu son zamanlarında cehennemdir.

Mutlu son endüstrisi yeni versiyonuyla edebiyatın alanını daraltmıyor bence. Sadece ürettiği yeni insan tipolojisini edebiyatın doğrularına yabancılaştırıyor.

Bu bir daralma değil.

Her tarihsel kesitte bir grup insan yazarak sanatsal faaliyete dâhil olmuştur.

Sanatın biyografisinde boşluk yok. Bugün ve yarın da boşluksuz devam edecek. Daha güçlü ya da daha zayıf bir şekilde, bilinmez. Bunu zaman gösterecek. Ama edebiyata yönelen ilgi giderek play kültürünün içinde eriyor. Anlık etkilere alışan yeni zihinsel şema *Budala*'yı elbette okumayı gereksiz görecektir. Hiçbir zaman Kirilov'la tanışamayacaktır. Proust bu yeni zamanlar için gevezenin önde gidenidir.

Mutlu son zamanlarında gerçeğin hasar kaydını sadece edebiyat tutabilir. Çünkü edebiyat bir duyarlılık röntgenidir. Ve dahi, duyarlılık hâlâ kurtuluş vadeden tek insan istidadıdır. Ben de kurtulmak istiyorum. Kimden ve neden? Boğazıma yapışmış bu mutluluk zorbalığından, çevrim içi hapisanelerinden, oynat tuşlarından, artık roman kahramanı çıkaramayacak muhtemel tüm dünyalardan,

bitmeyen akıştan, mutlu sonlardan. “İfade etmek bir kurtuluş yöntemidir.” demiş Cioran. Eğer doğru söylüyorsa edebiyat bir kurtuluş savaşı anlamına gelecektir. Huzur ve kurtuluş. Bundan başkasını vaat etmiyor edebiyat.

Ayrıca insanların mutsuz olmaya da ihtiyaçları var. Mutsuzluğun en sağlam tedarikçisi de aşk. Hem mutluluğun hem mutsuzluğun tedarikçisi. Play kültürü, bu muazzam tedarikçinin iflas etmesi için elinden geleni yapıyor. Çünkü akışın durmasını, birer hipnoz mekânı olan ekranların cıvıltısının dinmesini istemiyor. Aşk, akışı durduran bir etkinlik. Tıpkı ölüm gibi. Akışa müdahale eden pasif bir irade gösterisi. İradenin ipoteklenmesine bağlı olan mutlu son endüstrisi akıştaki bu tür arızaları istemiyor. İzle, beğen, eğlen ve geç. Sakın durma, dikkat etme, odaklanma, fark etme.

Almancada “mutluluk”un etimolojik atasının “tesadüf” olduğunu öğrenince şaşırılmıştım. Etimoloji güvenilir bir haber kaynağıdır. Mutluluğun tesadüfle ilgisini fark etmek için etimoloji bilmeye gerek yok ama. Şöyle bir düşünüyorum. En mutlu olduğum anları düşünüyorum. Acaba hangisini planlamıştım? Hangisini daha önceden öngörebilmiştim? Hangisine hazırlık yapmıştım? Yok. Tatminkâr bir cevabım yok. Mutluluğun geometrisi yok, matematiği yok, hesap makinesi yok.

SESTİR RADYO

■ Mustafa BAŞPINAR

O ahşap kutudan mı yoksa başka bir yerden mi geldiğini bir türlü anlayamadığım sestir radyo benim için. O sesi sevdim ve bu sebeple ömrümün her döneminde radyom hep oldu. İlki çok eskilerde, sanırım dört yahut beş yaşlarımda olmalıydım. Bahçemizde erik dalında asılmış bir radyo idi. Ona ne oldu bilmiyorum. Ama ondan zihnimde kalan bir ses ve görüntü var: Bahçedeyiz yine. Bahar olmalı. Güneş yakmıyor, tatlı tatlı ısıtıyor. Toprak çıplak. Erik dalındaki radyodan neşeli sesler geliyor. Benden büyük bir kız ortada oynuyor. Ninem ve dedem ona alkışlarıyla eşlik ediyorlar. O kız kim? En küçük halam mı yoksa başka biri mi hatırlamıyorum. Radyodan kulağıma değen sesin sahibi bir kadındı ama kimdi?

Sonra unutamadığım ilkokul yıllarım. Babamın amcasının oğlu Kaya emmimle Beşiktaş maçlarını soluksuz dinlediğimiz günler. Cuma günleri maç olursa sınıf bana dar gelirdi. İlk fırsatta soluğu Kaya emmilerde alırdım. Divanın başında duran büyük radyonun üzerindeki dantelli örtü çoktan indirilmiş, ibre ayarlanmış olurdu. Maç başlamıştı elbette. Gol atınca nasıl keyiflendim. Sevinçten kanatlanırdım âdeta. Kaya emmim radyoya hep yakın oturur ve bizim takım gol atmışsa radyonun sesini yükseltirdi.

Ortaokul ve lise yıllarımı içine alan ışıksız, radyosuz, televizyonsuz, sokaksız yıllar. Üniversite yıllarımda radyo öğrenci evimizin baş tacı idi. Sonraki yıllarımda da öyle oldu. Şimdi de. Radyomuz mutfakta, mutfağa kim önce girmişse önce radyoya uzanır. Tatillerde kahvaltılarda, diğer günlerde bilhassa akşam yemeklerinde radyomuz hep bize eşlik eder.

Radyo, hayatımda bu kadar yer kaplayınca ister istemez öykülerime de girdi. Mesela ikinci öykü kitabımda “Yaralarınız iyileşti mi?” öykümde kahramanın Taşhan’da babasına ait kitabevinde bir radyo vardır. Şöyledir o satırlar: “Babamın TRT’den kazandığı küçük ahşap radyosu açıldı. Daha doğrusu hep açık olurdu. Besmele çekip dükkâna giren babam ilk iş olarak radyonun düğmesini çevirirdi. ‘Ses olsun içeride. İnsan sesi.’ derdi. İşte ben radyondan yayılan sese tutkunum, insan sesine. Ahenkli, samimi, içten...”

DOST EDİNMEK KOLAY FAKAT GÖZETMEK GÜÇ

■ Gülşen ÜNÜVAR

Dinle Ey Dost!
Deruni dilden,
canıgönülden
dökülen cümlelerimle
selamlarım seni. Kâh hemen
dünkü günden kâh asırlar
öncesinden seslenir, hatırını
sorarım. Esenlik dileği ile
başlayıp kalender hâlimden
haber vermektir niyetim.

Nicedir dost diye seslenmek
isterim sana. Bilirim ki aramızda
görülmeven ama sezilebilen
bir gönüldaşlık vardır.
Yürüdüğümüz yol, izlediğimiz
manzara, sona duyulan merak,
attığımız adımların aralığı,
mırıldandığımız türkü ve daha
birçok şey bizi birbirimize dost
eder. Dost dediğin öyle her
zaman seninle yan yana yürüyen
değildir. Mesafelere rağmen de
yan yana yürüyebilir insanlar,
bunu ileride anlayacak, belki
de bu satırları açıp tekrar ve bu
kez gülümseyerek okuyacaksın.
Kim bilir, belki sen de bana
usulca sesleneceksin; ey dost
diye. Bu gönülden gelen fısıltıyı
duyamasam da hissedeceğim,
aldım kabul ettim diyeceğim.

Dört harften oluşan bu
kelimenin anlamı aslında
tonlarca ağırlıktadır evlat.
Taşıyabilmesi öyle her yiğidin
harcı da değildir üstelik. Bir
kere dost dediyse birisine,

hakkını vermen gerekir bu
gönüldaşlığın. Dostuna
da güvenmek lazım gelir,
dostluğuna da. İkisinin
arasındaki ince çizgidedir
keramet. Dost bulamamaktan
yakınsa da insanoğlu, attığı
her adımda bir dost bulma
ihtimalini göz ardı eder.
Bakmak ile görmek arasındaki
farktan bihaber dolaşır da
dolaşır. Misal, ben seni hiç
görmedim ama gönüldaş
olduğumuzu ta uzaklardan
sezdim. Sana bakmama da
hacet yoktu, kalbi güzel insan
binlerce kişinin içinden belli

eder kendini. Güneş gibi
parlar, yıldız gibi ışıldar. Bana
kalırsa, **Dost edinmek kolay
fakat gözetmek güç.*** Narin bir
çiçeği düşün, bahçene ekip de
öylece bırakamazsın onu. İlgi
ister, bakım ister, şefkat ister.
Korunup kollanmak ister, seni
yanında yöresinde ister. Sanır
mısın ki açılır, serpilir sevgisiz
kalmış bir can! İşte dostluk tam
da böyle bir şeydir. Söğüdün
yaprağından narin, örümceğin
ağından ince bir bağıdır.

Dostunu gözet evlat! Sana
dostum dedim, can dedim,
anlayan dedim. Nasibime
düşen her zerreyi seninle
paylaştım, kelimelerimle
nakşettim gönlümden gönlüne.
Aramızdaki görünmez yollar,
köprüler ve dahi cümleler
buna şahittir. Seni sözlerimle
gözetirim evlat. Tıpkı narin bir
çiçek gibi, uçmaya çalışan küçük
bir serçe, yürümeye gayretlenen
bir ceylan, yüzmeye hazır
yunus... Bazen su, bazen
kanat, bazen de dayanak
olmak isterim sana. Bilmem
başarıyım, bilmem başaramam.
Bilmem olur, bilmem olmaz.
Bilmem kabul edersin, bilmem
etmezsin. Dostluğumun
hakkını vermekle birlikte,
dostumu da önemserim
elbette. Dostun iyiliği benim

Hatır gütmektir
dostluk, vefayı minik
bir kuş gibi cebinde
taşıyıp ara ara başını
okşamaktır. Isırgan
otu yerine yaraya
bal sarmaktır. Ateşi
körüklemek yerine,
su taşımaktır. İki
sayfalık kâğıtlara
dünyanın sevgisini
sığdırmaktır dostluk.

iyiliğimdir, dostun neşesi benim neşemdir. Dostun yüreğine düşen cemre benim yüreğime düşmüş sayılır. Dostun evine uğrayan bereket benim de evime uğramış demektir.

Dostu kendinden ayrı tutma evlat, dostunu kendine ayna yap. Oldu da soğukluk girdi araya, fikirler ayrı düştü, gönül gönle küstü. Olmaz diye bir şey yok, olur elbet. Geri durup da soğuk havaları iyice soğutma, ayrılan yolları uzatma, gülün yaprağı varken tutup da dikenine bakma. Gönlü gönlüne denk demektir ya dost. Gönülleri şen et ki kendi gönlün de şenlensin, şifa bulsun. Dedim ya, dost küçük bir kelimedir ama okkası fazla, anlamı büyük, yükü ağır... Yaralı parmağı ısırğan otu ile sarma. **Eş dost yükünü yüklen, kalplerini kırma.*** Dost yükünden tatlı yük olmaz inan. Bir kere dost dediğin insanı daima hürmetle an. Kibir dediğin lüzumsuz bir hezeyan.

Kalp kırmak dedim de evlat, ben senin kalbini hiç kırmamışımıdır umarım. Bazen böyledir, sen güzel şeyler söyledim sanırsın ama söz uçar da ziyan verir kulağa. Sen pamuklara sarar sarmalar da yolcu edersin cümlelerini, taş olur da baş yarar bazen. Niyet hayırdır ama kimi zaman iklim değişir de yolda tipiye yakalanıverir akıbet. Ama yok, öyle olsaydı hissederdim elbet. Aramızda örülmüş sağlam bağlar buna müsaade etmez, bilirim. Yaşadığım yılların bana verdiği tecrübelerden yola çıkarak düşüm bu tereddüde; bilmek, bazen yanıltır.

Yanıлма ve yanıltma ihtimaline rağmen bağlarını sağlamlaştırabilmektir dostluk. Kırılıp da sessiz sedasız bir köşeye çekilmek yerine, dile getirip gönülleri tamir etmektir. Bir anlık öfkeye kapılıp gemileri yakmak değil, gemileri onarmaktır. Hatır gütmektir dostluk, vefayı minik bir kuş gibi cebinde taşıyıp ara ara başını okşamaktır. Isırğan otu yerine yaraya bal sarmaktır. Ateşi körüklemek yerine, su taşımaktır. İki sayfalık kâğıtlara dünyanın sevgisini sığdırmaktır dostluk. Hiç görmediğin ama gönlünden bağlı olduğun canlara iki kelam miras bırakmaktır. Ecdattan evlada ferah bir nasihat, evlattan ecdada tatlı

bir minnettir. Kalbe düşen her zerreye şükür, uzaklardan gelen esenliğe teşekkür...

Böyleyken böyle evlat. Dostluk dediğin ummanlar kadar geniş bir mevzu, sonu bulunmaz bir bahis. Tanımı çok, betimi tek. Dostluktan dem vurduk vurmasına da insana insanca muamele gerek. Fark etmez ha dost ha arkadaş, ha tanıdık ha yabancı. Esas olan insanlık. **İnsana karşı insanlık göstermek insanlık belirtisidir.*** Dostuna dost ol, insana ise insan.

Mektubuma son verirken gönlüne uzun bir saadet, ömrüne bereket dilerim. Selametle...

***Kutadgu Bilig**

PLASTİK Mİ ZEHİR Mİ?

■ Şule TÜZÜN

1950'lerde başlayan plastik üretimi şu an 400 milyonu aşmış durumda. Türkiye'de ise 10 milyon tonu buldu. Hem maliyetinin az olması hem de diğer alternatiflere (kâğıt, metal vb.) göre daha az malzemeyle ve daha az enerjiyle elde edilmesinden dolayı dünyada insanların vazgeçilmez "kullan at" ürünü hâline geldi. Hunharca kullanılıp doğaya bırakılan plastik atıklar ülkelerden akarsu yoluyla gelip okyanuslarda dev adacıklar oluşturdu. Oluşan devasa plastik atık yığınlarının şu ana dek sadece % 10'u geri dönüştürülebildi. Son

dönemlerde dünya ülkelerinin çevreci yaklaşımları atıklara karşı farkındalık oluştursa da insanlar plastik atıkları kullanmaktan kendini alamıyor.

Peki, plastik nedir?

Plastik, genel olarak sentetik veya yarı sentetik malzemelerden oluşan bir malzeme grubudur. Çoğunlukla petrokimyasal üretim süreçleriyle elde edilen polimerler (tekrarlayan birimlerden oluşan uzun zincirli moleküller) de diyebiliriz. Hafif, esnek ve suya dayanıklı, şekil verilebilme özelliği yüksek

olması plastiğin birçok farklı endüstride kullanılmasını sağladı. Ambalaj malzemeleri, otomotiv parçaları, elektronik cihazlar, oyuncaklar gibi birçok ürün plastikten üretiliyor. Doğada yüzlerce yıl çözünmeyen bir yapıya sahip olan plastiklerin çevreye verdiği tahribattan dolayı atık yönetimi ve geri dönüşüm konuları önemli hâle geldi.

Plastik atıklar nasıl oluşuyor?

Plastik atıklar tüketicilerin kullandıkları şişe, ambalaj, bardak, poşet ve diğer plastik malzemeleri doğaya atması sonucu oluşuyor. Bunun dışında endüstriyel atıklar da ciddi bir miktar teşkil ediyor. Plastik üretimi ve işleme sırasında oluşan üretim fazlası, kalıntı malzemeler ve hatalı ürünler, plastik içerikli inşaat atıkları, ticari işletmelerde, restoranlarda, süpermarketlerde kullanılan plastik ambalaj malzemeleri de yine plastik atıkları oluşturuyor. Bu atıkların deniz, nehir ve göllere atılması, sahillerde bırakılması veya rüzgârla taşınması çevre kirliliğine neden oluyor.

Ne yapılabilir?

Atık yönetimi sistemini doğru uygulayarak plastiklerin doğaya verdiği zararı en aza indirebiliriz. Plastik atıkların çevreye verdiği tahribatı en aza indirmek için bilim insanları en çok *hiyerarşi yöntemi* üzerinde duruyor. Bu yöntemde göre plastik atıkların üretimi ve tüketiminin en aza indirilmesi ilk uyulması gereken kural. İkinci kural, kullanılan plastiklerin geri dönüştürülerek yeniden kullanılması. En son tercih ise plastik atıklardan enerji kazanımı elde etmek.

Öncelikli olarak kaynağında azaltma her zaman en az maliyetli ve en kolay olan yöntemdir. Plastik malzeme kullanımlarının gözden geçirilip alışkanlıklarımızın değiştirilmesi (alışverişlerde bez torba kullanılması, tek kullanımlık plastik şişeler yerine kullanılabilir şişelerin tercih edilmesi gibi basit adımlar) plastik tüketimini azaltmamıza yardımcı olur. Ülkemizde olduğu gibi tek kullanımlık plastik poşetlerin kullanımını sınırlamak amacıyla ücretlendirilmesi de sonuç alınan yöntemler arasında. Plastik atıkların yeniden kullanılmasını sağlayan geri dönüşüm de etkili yöntemlerdendir.

Eğitim ve farkındalık plastik atıkların azaltılması ve yönetilmesi için önemlidir. Toplumun her bireyinin plastik atık sorununun farkında olması ve alışkanlıklarını ona göre tekrar gözden geçirmesi gerekir. Bilinçli tüketim

alışkanlıklarının oluşması için ülke bazında okullarda ve kamu kuruluşlarında eğitimler verilmesi bu konuda toplumsal farkındalığın artmasını sağlayacaktır.

Plastiğin insan sağlığına zararı var mıdır?

Plastikler; ftalat, bisfenol-A (BPA) ve polivinilklorid (PVC) gibi kimyasal bileşikler içerirler. Bu kimyasallar hormonal bozukluklara, doğurganlık sorunlarına, kansere neden olabilir, bağışıklık sistemini olumsuz etkileyebilir. Aynı zamanda bozunma esnasında oluşan mikroplastikler çevreye yayılır ve su kaynaklarına, toprağa, gıdalara bulaşabilir. İnsan sağlığı üzerindeki etkisi tam olarak çözülemeyen mikroplastiklerin solunum yoluyla da vücuda girebileceği bilinmektedir. Plastikler gıda ve içecekleri saklamak için kullanıldığında içeriğinde bulunan zehirli maddelerin gıdaya geçmesine neden olabilir. Özellikle sıcak yiyecek- içecekler, asit, yağ içeren gıdalar bu tür maddelerin emilimini artırabilir.

Plastik atıkların yönetimi için sürdürülebilir çözümler araştırma ve inovasyonu birlikte içerir. Petrokimyasal plastiklere bir alternatif sunan biyobozunur plastikler doğal olarak çözünebilir ve ayrışabilir plastik türleridir. Ar-ge çalışmalarına hâlâ devam edilmekle birlikte biyobozunur plastikler gelecek vad ediyor. Amerika Birleşik Devletleri, Boise State Üniversitesinden araştırmacılar doğada

bozunmayan plastiklere alternatif biyobozunur plastik türü geliştirdiler. Yapılan son deneylere göre geliştirilen plastiğin % 93 oranında temiz başlangıç malzemelerine dönüştürülebileceğini gösteriyor. Biyobozunur plastik tercihi çözüm olarak görülse de tüketim miktarını azaltmadan tek başına yeterli olamayacaktır.

Sonuç olarak önceliğimiz küresel çapta başta plastik atıklar olmak üzere atıklarımızı azaltmak olmalıdır. Tek kullanımlık plastiklerden tıbbi zaruret

haricinde uzak durmalı. Çevresel etkileri büyük önem taşıyan plastik atıkların yönetilmesi ve azaltılması için geri dönüşüm, kaynağında azaltma, sürdürülebilir çözümler ve eğitim önemli adımlardır. Bireylerin, ülkelerin ve uluslararası toplumların birlikte çalışmasıyla plastik atık sorunuyla mücadele edilebilir.

EN GÜZEL KISSA

HZ. YUSUF

■ Dr. Ferda YILDIRIM
Sakarya İl Vaizi

Her şey bir rüya ile başlamıştı... Babacığım! Gerçekten ben (rüyamda) on bir yıldız, güneşi ve ayı gördüm. Gördüm ki onlar bana secde ediyorlardı.” (Yûsuf, 12/4) Bir aileyi tasvir ediyordu bu rüya, güneş, ay ve on bir yıldız...

Küçük yaşlarda olan oğlu Yusuf'un gördüğü rüyayı duyar duymaz endişeye kapılmıştı Hz. Yakup. Bir baba olarak oğullarını tanıyor, gördüğü bu rüya ile ilgili onların Yusuf'a bir tuzak kuracaklarını biliyordu. Oğlu Yusuf'a şefkatle yaklaşarak gördüğü rüyayı kardeşlerine anlatmaması konusunda onu uyardı.

Aynı zamanda bu rüyada bir müjde vardı. Ardından rüyadaki müjdeyi haber verdi Hz. Yakup, “İşte Rabbin seni seçecek, sana (rüyanda görülen) olayların yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ve İshak'a tamamladığı gibi sana ve Yakup soyuna da tamamlayacaktır. Şüphesiz Rabb'in hakkıyla bilendir,

hüküm ve hikmet sahibidir.” (Yûsuf, 12/6) Bir babanın Rabb'ine olan sonsuz güvenini anlatır bu ayetler. Vazife tamam olacaktı ama bu yol meşakkatliydi... Büyük bir imtihana mazhar olacaktı bu müjde... En büyük imtihanlar peygamberlere değil miydi? Öyle buyuruyordu Resûlullah. (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 172)

Hiz. Yusuf, peygamber bir babanın Hiz. Yakup'un evladı, peygamber bir dedenin Hiz. İshak'ın torunudur. Onun soyu Hiz. İbrahim'e uzanan mübarek bir nesildir. Resûlullah onun ailesine atfen, “İnsanların en kerimi Allah'ın peygamberi Yusuf'tur...” buyurmuştur. (Buhari, Tefsîr, 12/2)

Güzel ve geniş bir aileye mensuptu Hiz. Yusuf. On bir kardeşi vardı ama ne olmuştu da ihtiras sarıvermişti Hiz. Yakup'un evini. Peygamber ailesi derin bir imtihandan geçiyordu; haset, heva ve hırs, üç önemli kıskaç, insanın kalbini saran sonra vücudunun tüm hücrelerine yayılan. Ateşin odunu yakıp bitirmesi gibi haset de yakacaktı abilerinin gönüllerini ve amellerini. İnsanoğlunun haset, heva ve hırsları doğrultusunda bir hayat sürdüğü zaman yaşayacağı hüsrânı öğretecekti Rabbim; bizlere örnek olsun, ibret olsun istemişti âlemlere Hiz. Yusuf'un hayatı. (Yûsuf, 12/7)

Baba yüreği kardeşlerinin Yusuf'a kuracakları tuzağı seziyor ve onlara güvenmiyordu. Neden

güvenmiyordu Hiz. Yakup oğullarına? Neden abileri sarıp sarmalamıyordu kardeşi Yusuf'u? Neden kör bir kuyuya atılıvermişti aile bağları? Oysaki aile bağlarının temeli güven değil miydi? Aile olmak birbirine koşulsuz güveni temsil etmiyor muydu? Aile olmayı öğretmek istiyordu Rabb'imiz bizlere, gündelik hayatta aile bağları arasındaki sıkıntılı süreçleri gözler önüne seriyor, bir nevi biz kullarını uyarıyor Hiz. Yusuf'un kıssasıyla.

Bir baba olarak Hiz. Yakup'un bu durum karşısındaki tavrı neydi? Öğüt veriyordu evlatlarına, uyarıyordu onları baba şefkati ve merhametiyle. Bir baba olarak yanlışa düşmemeleri için yol gösteriyordu aslında onlara. (Yûsuf, 12/13,14) Öğütü ve uyarısı fayda vermeyince Rabbine iltica edip sabırla dua ediyordu. (Yûsuf, 12/18) Rabb'inin inayeti ile kuyudan saraya giden bir yolculuk başlayacaktı Hiz. Yusuf'un hayatında...

Rabb'imiz seçtiği yüce peygamberlerinin şahsiyetleri ve hayatları ile hayatı bize anlatıyor. Peygamberlerin hayatları ve onların imtihanları Allah'ın rahmet yönünü kavramamız noktasında en güzel rehberdir. İnsana Rabb'ini tanıtır, insana insanı tanıtır onların değerli hayatları. İlk insandan bu yana insanoğlunun suretleri değişti ama hissiyatlar hep aynı, çünkü hepimizin yaratıcısı Yüce Allah, insanlık mayamız bir. İnsan olmaktan

kaynaklanan yüklerimiz hafifliyor onların çetin hayatlarını öğrendikçe. Rabb'imiz bize öğretiyor, öğretirken de eğitiyor; hem de bu meşakkatli hayat yolunda nasıl bir mümin, nasıl bir eş, nasıl bir anne, nasıl bir baba, nasıl bir nine dede, nasıl bir yönetici, nasıl bir eğitimci vb. olacağımızı bizlere merhamet ederek gösteriyor. Ve hayatlarımızda karşılaştığımız sıkıntı ve dertlere çıkış yolları sunuyor peygamberlerin hayatlarıyla. Bu sebeple tüm insanlığa Allah'ın en büyük lütuflarından biridir Hz. Yusuf'un hayatı.

Kuyudan çıkmıştı Hz. Yusuf Allah'ın inayetiyle. Mısır'da seçkin bir ailenin yanına yerleşmişti. Gençlik çağına geldiğinde Allah kendisine derin bir muhakeme gücü ve ilim bahşetmişti. Bu ihسانların yanında kendisine güzellik de lütfedilmişti. Zira Hz. Peygamber, "Yusuf'a güzelliğin yarısı verildi." (Müslim, İmân, 259) buyurarak onun bu yönünü taltif etmiştir. Hz. Yusuf'un gözleri kamaştıran güzelliği ahlakıyla da bezenmişti. Daha sonra ona verilen bu lütuflar onun imtihanı olacaktı. Her imtihandan sonra bir lütuf, her lütuftan sonra bir imtihan... İmtihanın yükü ağır, iffet... İffetli olmayı öğretecekti kadınıyla erkeğiyle tüm insanlığa Hz. Yusuf. İftira olayına mümince bakmayı, iftira gibi ağır bir yükü nasıl baş edileceğini ve bu durum karşısındaki erdemli mümin duruşunu öğretecekti bizlere

Yüce Rabb'imiz nasıl iyi bir insan olacağımızı, ümidimizi kaybettiğimiz anda nasıl ümitlere muştulanacağımızı öğretiyor adım adım Hz. Yusuf'un hayatıyla... Hz. Yusuf, sureti ve ahlaki ile ne güzel bir peygamber, ne güzel bir rehber...

yüce Allah Hz. Yusuf'un hayatıyla. Arkadan yırtılan gömlek temizleyecekti ona atılan bu iftirayı ama bu sefer adaletli duruşun nasıl olacağı öğretilenecekti, imtihan bitmemişti. Adaletsizlikle imtihan olacaktı bu sefer Hz. Yusuf. Ona duydukları hayranlıktan dolayı kadınlar ellerini kesecekti ama o zindanı tercih edecekti... Zindan günleri başlayacaktı... Belki de tefekkür günleriydi zindan günleri. Allah tarafından lütfedilen nimetin tamamlanması için bir vakte ihtiyaç vardı. Zindanı tercih etmek durumunda kalmıştı. İnsanların şerrinden kurtulmanın Allah'ın inayetiyle olacağını biliyor ve Yüce Yaradan'sığınıyor, "Ey Rabbim zindan bana, bunların beni davet ettiği şeyden daha

sevimlidir. Onların tuzaklarını benden uzaklaştırmazsan onlara meyleder ve cahillerden olurum." (Yûsuf, 12/33) diye niyazda bulunuyor Rabb'ine.

Yaşadığı imtihandan sonra bir rüya vesilesiyle kurtulacaktı hapisten Hz. Yusuf. Rabb'imiz Hz. Yusuf'un her imtihandan sonra onun güzel bir hasletini tanıtıyor bizlere. Rabb'inin katından ne güzel bir lütuf... Hz. Yusuf, hapisaneyeyken hükümdarın rüyasını tabir etmiş, o da rüyası için yapılan tabiri beğenerek onu serbest bırakmıştı. Fakat Hz. Yusuf, erdemli bir davranış örneği göstererek onu hapisten çıkartmak için gelen görevliye, "Efendine dön de 'Ellerini kesen o kadınların derdi ne idi?' sor." (Yûsuf, 12/50) diyerek suçsuzluğu kanıtlanıncaya kadar hapisten çıkmayı reddetmişti. Hükümdar onun bilgisi ve fazileti yanında bu erdemli davranışı karşısında ona hayran olacaktı. Resûlullah da onun bu yönünü taltif etmiş, "Ben olsaydım hemen kabul eder, (aklanmaya) gerekçe aramazdım." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 346) buyurarak Hz. Yusuf'un sabrına hayran olduğunu ifade etmiştir. Bu imtihanın sonunda yine Allah katından gelen bir lütufla önemli bir devlet görevine getirilmişti Hz. Yusuf.

Kardeşleri için ise hakikatle yüzleşme vakti gelmişti. Yapmış oldukları büyük hatalardan dolayı pişman olmuşlardı. Kardeşleri Hz. Yusuf'un yanına gittiklerinde

onlara büyük bir ders veriyordu Hz. Yusuf. Onlara hitaben, "...Allah bize bir iyilikte bulundu. Çünkü kim kötülükten sakınır ve sabrederse, şüphesiz Allah iyilik yapanların mükâfatını zayi etmez." (Yûsuf, 12/90) "Bugün size kınamak yok, Allah sizi affetsin! ..." (Yûsuf, 12/92) buyurarak insani ilişkilerde karşılaşılan sorunlara karşı uygulanmak üzere önemli bir yol haritası sunmaktadır. Affetmeyi öğretir bizlere Hz. Yusuf. Zira rahmet peygamberi Hz. Muhammed, Mekke'nin fethinde, "Sizi Yusuf'un kardeşlerini affettiği gibi affediyorum." buyurarak bizlere en güzel örnek olmuştur.

Kavuşma vakti gelmişti artık... Baba ve oğul yıllardır birbirlerine hasret kalmışlardı. Ya kardeşi Bünyamin, abisine hasret büyümüştü. Bir baba... Peygamber bir baba, "Vah Yusuf vah!" diye için için evlat hasretiyle yanmış ve gözyaşı dökmüştü. Ağlamaktan ve oğluna duyduğu hasretten dolayı gözlerine ak düşmüştü. Oğulları, "Allah'a yemin ederiz ki sen hâlâ Yusuf'u anıp duruyorsun. Sonunda üzüntüden eriyip gideceksin veya helak olacaksın." diyerek babalarının bu hâlini tasvir ediyorlardı. Babaları ise "Ben gam ve kederimi sadece Allah'a arz ediyorum... Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'tan ümidini kesmez." (Yûsuf, 12/83-87) buyurarak evlatlarına öğüt veriyor, aynı zamanda babalara evlatlarını eğitime

konusunda örnek oluyordu. Ümidini kesmemişti evladı Hz. Yusuf'tan Hz. Yakup, dilinde duayla sabretmişti, sabır kuşanmıştı omuzlarına, sonunda oğlunun gömleğini koklayarak şifa bulmuştu gözleri, teskin olmuştu baba yüreği.

Üç gömlek... Üç hisse... Hz. Yusuf'un hayatıyla özdeşleşen üç gömlek vardı. Kardeşleri tarafından babası Hz. Yakup'a getirilen ve Hz. Yusuf'a ait olduğu söylenen kanlı gömlekte bir babanın hüznü, sabrı, duası, duada sebatı ve her daim evlatlarına öğütleri vardı. Hz. Yusuf için bu kanlı gömlekte masumiyet ve mağduriyet vardı. Hz. Yusuf'un kardeşleri içinse bu kanlı gömlekte haset, tuzak ve yalan vardı.

Yırtılmış gömlek olan ikinci gömlekte Hz. Yusuf için iffet, ismet ve sabır vardı. Bu gömlekte Züleyha için ihtiras ve iftira; Aziz için ise korku, adaletsizlik ve örtbas vardı. Hz. Yusuf tarafından kardeşleri aracılığıyla babasına müjde olarak gönderilen üçüncü gömlekte, Hz. Yusuf için iktidar ve istikamet vardı. Bu gömlekte Hz. Yakup için umut, mutluluk ve vuslat vardı. Hz. Yusuf'un kardeşleri için ise hakikatle yüzleşme ardından derin bir pişmanlık ve Allah'a karşı tövbe vardı. Üç gömleğin temsil ettiği bu duygular, bir insanı dört bir yandan saran nefsanî ve insani duygular değil miydi?

Allah'ın bizlere ibret olarak sunduğu bu kıssa mutlulukla bitmektedir. Çok ağır ve zor

imtihanlardan sonra sonu çok güzel biten bir kıssadır Hz. Yusuf'un kıssası. (Yûsuf, 12/100) Onun hayatı, hatalı davranışlar içinde olanları doğru ve güzel davranışlara sevk eder. (Yûsuf, 12/97) İbret alarak okuyanların hayatlarına rehber olur. Tabii bir gerçeklik olan beşerî sevgiyi, diğer taraftan da bu sevginin insanı yanlışla saptırmasına engel olabilecek gücün; imanın ve iffetin yüceliğini anlatır. Onun hayatı her ne koşulda olursa olsun Allah'ın güzel davranan kimselerin mükâfatını zayi etmediğini göstermektedir. Zira Hz. Yusuf'un hayatı her ne koşulda olursa olsun güzel davranmayı öğütliyordu.

Ayrıca iyi kötü mücadelesini anlatıyor, erdemli insan nasıl olunur, ihtiras, hırs, entrika içeren davranışlar ve olayları anlatıyor yüce Allah. Bu olaylar karşısında Hz. Yusuf'un duruşu öne çıkarılıyor. Çünkü bu olaylar karşısında Yusuf'un duruşuydu bizim örnek almamız istenilen. Evlat olarak, kardeş olarak, eş olarak, bir genç olarak, yönetici olarak hayatın akışı içerisinde yaşadığımız sıkıntılara karşı mümince nasıl mücadele edeceğimiz öğretiliyordu bu kıssada Rabb'imiz. Ne güzel bir lütuf...

Yüce Rabb'imiz nasıl iyi bir insan olacağımızı, ümidimizi kaybettiğimiz anda nasıl ümitlere muştulanacağımızı öğretiyor adım adım Hz. Yusuf'un hayatıyla... Hz. Yusuf, sureti ve ahlakı ile ne güzel bir peygamber, ne güzel bir rehber...

OSTEOARTRİT NEDİR?

■ Uzm. Dr. Reyhan KÖROĞLU

Osteoartrit, halk arasında kireçlenme diye bilinen, eklemlerdeki kıkırdak yapıda bozulma ile ortaya çıkan bir durumdur. Yaşla ilişkili en sık görülen eklem rahatsızlığıdır. Çeşitli nedenlerle kıkırdak dokuda incelme, aşınma ve tahribat ortaya çıkar. Kıkırdak harabiyetinin ilerlemesiyle eklemlerde yük taşınmasını sağlayan kıkırdağın tamamen ortadan kalktığı ve kemik

yüzeylerin birbiri ile temas etmeye başladığı görülür. Osteoartrit vücutta birçok eklemi etkileyebilmesine rağmen yük taşıyan eklemlerde daha fazla tahribata yol açmaktadır. Rahatsızlığın ilerlemesiyle eklemi oluşturan kemikler arasındaki mesafe daralır ve bunun sonucunda kemik uçları âdeta birbirine sürtünür hâle gelir.

Kadınlarda erkeklere oranla iki kat daha fazla görülür. Osteoartrit yaşla birlikte artış göstermekte olup sıklıkla 50 yaş üzerinde ortaya çıkan bir durumdur. En sık el parmakları, omurga, kalça, diz, ayak ve ayak bileği eklemini etkiler.

Risk Faktörleri

- Yaş (orta-ileri yaşta olmak)
- Kalıtsal yatkınlık (Kıkırdak içeriğindeki maddeler kalıtsal olarak belirlenmektedir. Özellikle elde oluşan osteoartritte kalıtsal faktörlerin rol oynadığı bilinmektedir.)
- Önceden var olan eklem yaralanmaları
- Obezite (Yıllar içinde oluşan tekrarlayıcı küçük travmalar eklem yük taşıma yeteneğini bozmakta ve kıkırdak yıkımına neden olarak osteoartrite yol açmaktadır. Özellikle kilolu kişilerde diz gibi yük binen eklemlerde osteoartrit gelişimi buna bağlıdır.)
- Kıkırdak yapısını etkileyen hastalıklar (romatoid artrit, gut vb.)
- Eklem çevresi kas gruplarının zayıf olması
- Eklemlerde yük dağılımı dengesini bozan şekil kusurları

Belirtiler

- Ağrı
- Hareket kısıtlılığı
- Şişlik
- Eklemlerde şekil bozukluğu
- Eklemden ses gelmesi
- Güçsüzlük
- Eklemlerde işlev kaybı

Tanı

Hastanın fizik muayenesinde eklemde şişlik, ağrı ve eklem hareketlerinde kısıtlılık saptanabilir. Osteoartridin tanısını koymada en önemli yöntem röntgendir. Eklem aralığında daralma, kıkırdağa komşu kemik dokusunda yoğunluk artışı, kist oluşumu ve eklem kenarlarında kemik çıkıntılarının (osteofit) oluşması osteoartrit tanısını destekleyen röntgen bulgularıdır. Diğer eklem hastalıklarından ayırt edebilmek için kan tahlilleri yapılabilir. Eklemlerde ağrı, hareket kısıtlılığı gibi durumlara neden olabilecek diğer kas ve kemik hastalıklarını dışlamak için magnetik rezonans (MR) veya bilgisayarlı tomografi (BT) tetkikleri yapılabilir.

Tedavi

Osteoartrit tedavisi hastalığın evresine ve şiddetine göre planlanmalıdır. Tedavi planlanırken hastanın şikâyetlerine öncelik verilmelidir. Tedavide amaç; ağrının, hareketlerdeki kısıtlanmanın ve günlük yaşam aktivitelerindeki

zorlukların giderilmesi, hastalığın ilerlemesinin engellenmesidir.

Ağır egzersizlerden ve zedelenmiş eklemin aşırı kullanılmasından sakınılmalıdır. Kilo verilmesi ile aşırı yük taşıyan eklemlerde osteoartrite bağlı şikâyetler azalır. Ağrılı dönemlerde hastaya istirahat önerilir.

Düzenli Egzersiz: Hekim önerisiyle uygulanacak egzersizlerle eklemi çevreleyen kas gruplarının güçlenmesi hedeflenir. Böylelikle eklem binen yükün azaltılması sağlanmış olur

Fizik Tedavi Uygulamaları:

Etkilenen eklem hastalığının evresine göre sıcak ya da soğuk kompres, ağrı kesici akım tedavileri ve derin ısıtıcı tedaviler uygulanabilir.

İlaç Tedavisi: Osteoartritte ağrı kesici ve antiinflamatuvar özellikte olan iltihap dağıtıcı ilaçlar hastalığın belirli dönemlerinde kullanılmaktadır. Kıkırdak dokunun yeniden yapılanmasını sağlamaya yönelik eklem içine hyaluronik asit içeren sıvıların enjeksiyonu ya da ağız yoluyla glukozamin-kondroitin gibi kıkırdak yapı taşlarını içeren ilaçların kullanımı diğer tedavi seçeneklerini oluşturur.

Eklem İçi Enjeksiyon: Eklem şişliğinin olduğu evrede eklem içine kortizon enjeksiyonu yapılabilir. Eklem kayganlığını arttıran ilaçlar eklem içine enjekte edilebilir.

Kaplıca Tedavisi: Yapılan bilimsel çalışmalar osteoartritten korunma ve tedavi aşamasında kaplıca tedavisinin iyileştirici etkisi olduğunu göstermiştir. Uygun hasta seçimiyle yan etkisi az, güvenilir, etkili bir tedavi yöntemi olarak görünmektedir.

Eklem Protezi: Osteoartrit tedavisinde diğer tedavilere yanıt alınmadığı durumlarda son aşamada uygulanabilir. Hasarlanmış kıkırdak yüzeyler cerrahi olarak eklemden uzaklaştırılarak, yüzeyler protez ismi verilen metal parçalarla değiştirilmektedir. Protez ameliyatları sıklıkla diz ve kalça eklemlerin osteoartritte uygulanmaktadır. Protezler ile yaklaşık 15 yıl ağrısız, hareketli bir eklem elde edilmesi mümkündür.

ÜÇ KİTAYA OTAĞ KURAN PADİŞAH FATİH SULTAN MEHMED

■ Nermin TAYLAN

Güçlü bir devlet adamı,
iyi bir stratejist,
önemli bir bilim
adamı, mükemmel
bir sanatkâr, emsalsiz bir
mütefekkir, deruni bir felsefeci
ve usta bir şair...

Asırlar boyu bir cihan devleti
olarak üç kıtaya otağ kuran,
yedi iklime kös dinleten,
çok geniş bir coğrafyada, 72
millele adaletle hükmeden
ve insanlığa kalıcı güzellikler
bahşeden Osmanlı Devleti'nin
güçlü padişahı Fatih Sultan
Mehmed, 1432 yılında
Edirne'de dünyaya gelmiştir.
Babası Sultan II. Murad'dan
sonra ülkenin sınırlarını
genişletmeyi başarmış, tahtta
kaldığı otuz iki yıl boyunca
düşmanlarını dize getirmiştir.

Tarihin kaydettiği en kutlu
dönüşümlerin belki de
en önemlisine imza atan
ve ordusunun başında
İstanbul'u fetheden Fatih
Sultan Mehmed; kudretli bir
hükümdar, büyük bir siyaset
dehası, önemli bir bilim
adamı, hedefe kilitlenen
bir asker ve muzaffer bir
kumandan olmasının yanı sıra
kültür, sanat, ilim ve edebiyat
alanlarında da ismini dünya
literatürüne altın harflerle
yazdırmıştır.

O; azimli, kararlı, iradeli ve bir
o kadar da temkinli bir devlet
adamıydı. Devlet idaresinde
oldukça sert ancak aile
hayatında oldukça müşfik bir
babaydı. Duygularını gizlemeyi
bilir, sırrını kimselerle
paylaşmaz, yapacağı seferleri
son anına kadar gizli tutardı.
Cesur olduğu kadar savaş
hengâmında tehlikeyi önlemek
için öne atılacak kadar da gözü
pek biriydi. Mora Seferi'nde
askeri yüreklendirmek için en
önde kılıç sallayan, ölümden
korkmaksızın yalnızca
hedefe kilitlenen büyük bir
komutandı.

Yeri ve zamanına göre
soğukkanlılığını korumasını
bilir, kızgınlık ve hırsıyla acele
karar almazdı. İtidalli ve
mantıklı yol almayı, her işi
vaktinde yapmayı tercih
ederdi. Bunların yanı sıra da
hassas ruhlu, âlim, musiki
ve şiire düşkün bir karakteri
vardı. Felsefeyle ilgilenir, dünya
tarihini bilir, papaların ve
geçmiş kavimlerin yaşantılarını
inceler, İncil ve Tevrat'ı not
alarak okurdu. Batı kültürünü
ve Hristiyanlık dinini de
anlamaya çalışırdı. Türkçe,
Rumca, Slavca, İtalyanca,
Grekçe gibi dilleri ana dili gibi

bilirdi. Derin bir ufka sahip olan cihan padişahı, gerek şehzadelik yıllarında gerekse padişahlık dönemlerinde olsun sık sık din ve felsefe âlimlerini huzuruna davet ederek ilmî ve felsefi tartışmalar yaptırır, risaleler yazdırır ve kendisi de bu risaleleri uzun uzun incelerdi. Nerede büyük bir âlim olduğunu duysa tüm imkânları seferber ederek onu İstanbul'a davet derdi.

Kendisi de Mısır'dan gelen âlim Molla Gürani tarafından yetiştirilen Fatih Sultan Mehmed astronom, matematikçi ve dil bilimci Ali Kuşçu'yu İstanbul'a getirdi. İranlı âlim ve şair Molla Câmî'den kelamcılar, felsefeciler ve mutasavvıfların görüşlerini mukayese eden bir eser yazmasını istedi.

Fatih Sultan Mehmed, büyük zaferlerle geçen saltanat yıllarında zorluklar, iç karışıklıklar, seferlerdeki yoğunluklar arasında yurdun imarına da büyük önem vermiştir. Bugün hâlâ yurt içinde ve dışında onun yaptırdığı veya onun döneminden kalma birçok eser bulunmaktadır.

(*ed-Dürretül-fâhîre* adlı eserini kaleme aldı, ancak eser kendisine sunulmak üzere gönderildiğinde Fatih vefat etmişti.) Meşhur ressam Bellini'ye kendi resmini yaptırdı. İstanbul'da kendi adına yaptırdığı caminin yanına zamanının hukuk ve ilahiyat fakültelerinden oluşan meşhur Sahn-ı Semân Medreselerini inşa ettirdi. Devletin kuruluşundan beri uygulanan kanunları "Kânûn-nâme-i Âl-i Osmân" adı altında yeniden düzenledi.

Fatih Sultan Mehmed'in coğrafya, arkeoloji, tarih, matematik ve astronomiye özel bir ilgisi vardı. Kütüphanesinden günümüze ulaşan 60 kitaptan 42 tanesi Grekçedir. Eserlerden sekiz tanesi tarih, altı tanesi matematik ve astronomi, üçü askerî strateji kitabıdır. 10. yüzyıldan kalma bir tarım kitabını, Firdevsi'nin *Şehname'sini*, Fransız kralların, papaların hayatlarını, Anibal'i yenen Afrikalı Skipino'yu, Romalı tarihçi Titus Lius'u, ve Homeros'un *İlyada'sını* okumuştur.

Fatih'in ilme olan bu ilgisi dönemindeki ilim insanlarını etkilediği gibi kendinden sonraki insanları da öyle etkilemiştir ki ölümünden on yıl sonra dünyaya gelen Akşemseddin'in torunu Latîfi, padişahın ilme verdiği değeri ifade için şu ifadeleri kullanmıştır: "Ma'lûmdur ki ol 'ahd ü 'asrda olan cem'iyet-i 'ulemâ kesret-i fukahâ ve fuzalâ bir pâdişâhun 'asrında dahi vâki' olmuş degüldür."

Fatih Sultan Mehmed, büyük zaferlerle geçen saltanat yıllarında zorluklar, iç karışıklıklar, seferlerdeki yoğunluklar arasında yurdun imarına da büyük önem vermiştir. Bugün hâlâ yurt içinde ve dışında onun yaptırdığı veya onun döneminden kalma birçok eser bulunmaktadır. Denilebilir ki onun gayretleriyle İstanbul, kısa zamanda yapılan cami, medrese, han, hamam, saray, bedesten ve benzeri binalarla mamur bir Türk şehri olmuştur.

Tarihte bu ay neler oldu?

Sevr Antlaşması imzalandı. (10 Ağustos 1920)

Abdurrahman Gürses vefat etti. (10 Ağustos 1999)

Türkiye'nin ilk uydusu Türksat 1B fırlatıldı.

11 Ağustos 1994)

Çanakkale anıtı törenle açıldı. (21 Ağustos 1960)

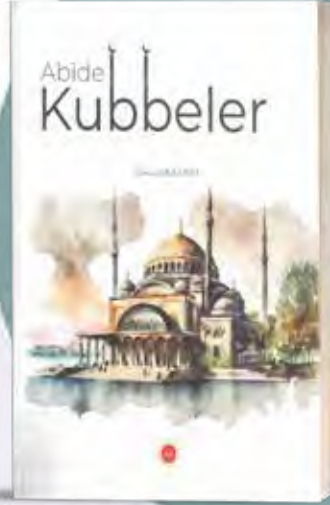
Kocatepe Camii ibadete açıldı. (28 Ağustos 1987)

Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Büyük Taarruz zaferle sonuçlandı. (30 Ağustos 1922)

İmam Buhari vefat etti. (31 Ağustos 870)

ABİDE KUBBELER

■ Zeynep ÇELİK

İslam medeniyeti cami merkezli bir hayat teklif eder. Hemen hemen bütün İslam şehirleri bir ulu cami etrafında halelenmiş, merkez noktası cami olmuş, hayat sokaklardan, caddelerden şehrin kalbine, camiye doğru akmıştır. Farklı mimari gelenekler mezcedilerek inşa edilen camiler; minareleri, kubbeleri, taç kapıları ve pek çok yapı birimiyle bedii bir sanat eserine dönüşmüştür. Başta mimarları ardından taş ustaları, hakkakları, hattatları ile nice zanaatkârın imzasını taşıyan camilerimiz bugün bizlere sadece görsel bir şölen sunmuyor, tarihimize de köprüler kuruyor. İslam mimari sanatının neşvünema bulduğu camileri “Abide Kubbeler” yazı dizisiyle kaleme alan Cevat Akkanat da bizi bu köprüler vasıtasıyla geçmişe bakmaya, Türk İslam mimarisinin inceliklerini seyretmeye davet ediyor. Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından çıkan eser, yer ile göğü buluşturan eşsiz yapılara, camilere nazar ediyor. Üstelik camiler sadece mimari özellikleri ile değil, tarihî ve kültürel değerleri, emek veren ustaları ve hikâyeleri ile de satırlara taşıyor. Kitapta bizi ilk karşılayan yazı “Karahisar Eteğinde Ahşabın Sükûneti: Afyon Ulu Cami” Afyon’da yer alan tarihî camiler hakkında genel bir bilgi verilen yazıda ağaç direkli camilerin ilki olma

özelliğini taşıyan Ulu Cami’yi, onun taş mihrabı ve ahşap minberinin alametifarikasını keşfe çıkıyorsunuz. Ankara’da İslam mimarisinin öncü şaheseri olan Arslanhane Camii bir başka yazının konusu. Asıl adı Ahî Şerafeddin Camii olan eser, ceviz ağacından minberi ve mozaikli mihrabı ile eşsiz güzellikte. Balıkesir’de bulunan Zağnos Paşa Camii ise Fatih devrinden bir yadigâr olarak ziyaretçilerini bekliyor. Zağnos Paşa Camii’ne adını veren Zağnos Paşa, Sultan I. Murad devrinden itibaren etkinlik gösteren bir devlet adamı. Fatih Sultan Mehmet Han tahta çıktığında vezirlik yapmış ve İstanbul’un fethinde öncülük etmiş bir şahsiyet. Paşa, Balıkesir’in gelişmesinde önemli rol oynamış ve bu eşsiz camiyi Balıkesir ilimize kazandırmış. Camide ayrıca muvakkithane ve güneş saati de bulunuyor.

Abide Kubbeler, ahşabın secdeye davet ettiği Beyşehir Eşrefoğlu Camii’nden kuruluş yılları hatırası Bilecik’te Orhan Gazi Camii’ne, şifahanesi ile meşhur Divriği Ulu Camii’nden bir zafer abidesi Bursa Ulu Camii’ye kadar birçok kıymetli eserleri okurlarla buluşturuyor. Camiler; külliyesi, şifahaneleri, muvakkithane yahut medreseleriyle bir medeniyetin mümessili olarak geçmişle bugünü buluşturuyor.

Selman Tuna'yla

bi çay
içimi

frekanslar

4A (HD)

FREKANS: 12.380

POL: DİKEY (V)

SEMBOL: 27.500

FEC: 3/4

JHD YAYIN

4A (SD)

FREKANS: 12.422

POL: YATAY (H)

SEMBOL: 30.000

FEC: 3/4

JSD YAYIN

• canlı

Cumartesi

22.00

DİYANET TV

Digitürk - 68. kanal

Tivivision - 49. kanal

D-Smart - 104. kanal

Kablo - 555. kanal

TV - 193. kanal

Instagram diyanettv

Twitter diyanettv

YouTube diyanettv

Facebook diyanettv

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452

9 772147 145203

Fiyat: 25 ₺